

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Dramatická výchova – kombinované bakalářské studium

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SE TŘÍDOU DO DIVADLA

Michaela Váňová

Vedoucí práce: Mgr. Anna Hrnečková

Oponent práce: doc. Karel Vostárek

Přidělovaný akademický titul: BcA

Datum obhajoby: 27.6. 2017

Praha, 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

DRAMATIC ARTS

DRAMA IN EDUCATION – COMBINED BACHELOR PROGRAMME

BACHELOR THESIS

TAKING CHILDREN TO THE THEATRE

Michaela Váňová

Supervisor: Mgr. Anna Hrnečková

Opponent: doc. Karel Vostárek

Academic Degree: BA

Date of Apology: 27.6. 2017

Prague, 2017

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem

**SE TŘÍDOU DO DIVADLA**

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne 5. května 2017

.....

podpis diplomanta

## **Upozornění**

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi, je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.



## **Abstrakt**

V této bakalářské práci se zabývám metodami přípravy dětí na návštěvu divadelního představení a na možné způsoby jeho reflexe.

V první části popisuji téma v kontextu primárního vzdělávání žáků. Z výsledků dotazníkového šetření vyvozují závěry pro vytvoření dvoudenní dílny, cílené na učitele základních škol a studenty pedagogiky.

Dále zachycuji jednotlivé části dílny společně s jejich teoretickým ukotvením a popisuji proces přípravy a jednotlivých realizací dílen, včetně vyhodnocení přínosu pro účastníky.

Na závěr porovnávám plánované a dosažené cíle celého projektu a reflektuji jeho přínos pro svoji práci divadelního lektora a svou pedagogickou práci obecně.

## **Abstract**

In this bachelor thesis I deal with the methods of preparing children for a visit of a theatre performance and possible ways of its reflection.

The first part focuses on the topic in the context of primary education. I created a two day workshop for basic school teachers and students of pedagogy based upon a survey with the targeted group.

I describe the preparation process, all the activities, which are grounded in relevant theory, and also the realisation itself, where I also deal with the benefits for the participants.

Finally I compare the planned and the achieved goals of the whole project and reflect its benefit for my own work as a theater educator and pedagogue.

## **Poděkování**

Děkuji vedoucí práce Mgr. Anně Hrnečkové za laskavé a vstřícné vedení, doc. Jaroslavu Provazníkovi za inspirativní materiály a dále doc. Radkovi Marušákovi a MgA. Haně Hniličkové za důvěru, se kterou mi poskytli své studenty jako účastníky dílen.

# OBSAH

<b>1. ÚVOD.....</b>	<b>1</b>
<b>2. MAPOVÁNÍ KONTEXTU .....</b>	<b>4</b>
DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ .....	4
DĚTI – VÝCHOVA – DIVADLO V RVP .....	6
VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO UČITELE.....	7
DOBRÉ DIVADLO DĚTEM .....	8
<b>3. PŘÍPRAVA PROJEKTU (OD IDEY K PRAXI) .....</b>	<b>9</b>
1. IDEA A JEJÍ PROSAZENÍ.....	9
2. AKREDITACE – STANOVENÍ CÍLŮ.....	9
3. HLEDÁNÍ TERMÍNU .....	10
4. VÝSLEDNÉ SKUPINY.....	11
<b>4. REALIZACE PROJEKTU.....</b>	<b>12</b>
TEMATICKÉ OKRUHY.....	12
CÍLE .....	12
ANOTACE .....	13
SCÉNÁŘ DÍLNY (POPIS DÍLČÍCH TÉMAT) .....	13
PŘÍPRAVA .....	14
POPIS 1. REALIZACE PROJEKTU: KARLOVY VARY .....	39
POPIS 2. REALIZACE PROJEKTU: PRAHA .....	60
<b>5. REFLEXE PROJEKTU .....</b>	<b>72</b>
CELKOVÉ ZHODNOCENÍ PROJEKTU .....	75
<b>6. ZÁVĚR.....</b>	<b>77</b>
<b>7. BIBLIOGRAFIE.....</b>	<b>78</b>

## SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: DOTAZNÍK PRO UČITELE .....	81
Příloha č.2: VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ .....	85
Příloha č.3: SCÉNÁŘ DÍLNY - provedení na SPŠG v Karlových Varech .....	100
Příloha č.4: SCÉNÁŘ DÍLNY - provedení v divadle Minor v Praze .....	104
Příloha č.5: ZÁSObNÍK METOD a AKTIVIT .....	108
Příloha č.6: FOTODOKUMENTACE PROJEKTU.....	116



# 1. ÚVOD

Má-li bakalářský projekt odrážet pedagogický vývoj, kterého jsem studiem dosáhla, nemohla jsem zvolit příhodnější téma, než metody přípravy na návštěvu divadla a reflexe divadelního zážitku se žáky I. stupně ZŠ.

Od roku 2015 jsem divadelní lektorkou v divadle Minor. Mojí prací je vytváření edukativních programů (dílů, diskuzí a pracovních listů), které by divácký zážitek podpořily, rozvinuly, případně obohatily o širší kontext.

Součástí mé práce je mj. také zajišťování zpětné vazby od diváků - účastníků našich vzdělávacích programů - a tedy zejména pedagogů a jejich žáků. Je pro mě důležité, abych ve vytváření vzdělávacích programů vycházela právě z jejich potřeb a naplňovala jejich očekávání.

V rámci akce „Učitelé v Minoru“<sup>1</sup> zaznělo ze strany učitelů několik výzev k rozšíření naší vzdělávací nabídky. Jednou z nich bylo uspořádání dílny pro učitele, která by byla zaměřena na metody a techniky přípravy dětí na divadelní zážitek a na jeho následnou reflexi.

Vzhledem k cílové skupině - učitelé ZŠ a studenti pedagogických škol - jsem zvolila ucelený formát dvoudenní víkendové dílny, která aktivní formou provede účastníky „světem divadla pro děti“.

---

<sup>1</sup> Odpolední setkání s učiteli základních škol (kteří se svými žáky pravidelně navštěvují divadlo Minor), proběhlo 21. 2. 2016. Učitelé byli seznámeni s edukativními programy divadla a následně s nimi proběhla diskuze o možnostech zapojení divadla Minor do vzdělávacího procesu.

Teoretický základ pro plánování a realizaci dílny mi poskytly zejména knihy *Popelka divadla pro děti*<sup>2</sup> a *Mýtus divadla pro děti*<sup>3</sup> Aleny Urbanové. První se více věnuje dramaturgii divadla pro děti, druhá navíc popisuje specifika herectví pro dětského diváka.

Obě přinášejí dobový pohled na přístup divadel ke své tvorbě pro děti, na základě kterého je dobře čitelné, co by pro tvůrce mělo být při inscenování podstatné. Knihy ukazují nevhodné příklady přístupů k dětskému divákovi a jejich dopad na celkové vnímání uměleckého díla. Knihy provokují k přemýšlení v celém kontextu – od psychologie dítěte v daném věku (cílové skupiny), přes vhodnou dramaturgii, prostředky inscenace, až k herecké opravdovosti.

Tyto knihy se staly základem pro vedení **diskuze o inscenaci**, shlednuté v rámci dílny.

Další knihou, ze které jsem čerpala, bylo *Divadlo očima dětí*<sup>4</sup> Ivany Veltrubské. Zachycuje praktickou zkušenost autorky s „dětskou porotou“ na dětských divadelních přehlídkách. Předkládá množství konkrétních činností, které lze s dětmi po zhlédnutí představení dělat, abychom jim umožnili skutečné vyjádření názoru, a abychom zjistili, jak děti opravdu na představení nahlíží. Dále odpovídá na otázky, směřující k různým faktorům, které vnímání dětí při představení ovlivňují. Na závěr autorka pojmenovává smysl divadla pro děti.

Tato kniha pro mě byla inspirativní v tématu **vnímání divadelního představení z pohledu dětí**, se kterým v dílně pracuji v části expertních skupin. a dále mi nabídla podklady pro část o **významu divadla pro děti a o reflexi z pohledu dětí**.

---

<sup>2</sup> URBANOVÁ, Alena. *Popelka divadla pro děti*. České Budějovice, 1986.

<sup>3</sup> URBANOVÁ, Alena. *Mýtus divadla pro děti*. Praha: Artama, 1993.

<sup>4</sup> VELTRUBSKÁ, Ivana. *Divadlo očima dětí*. *Dramatika pro děti*, VIII. díl. Praha : ARTAMA, 1994.

Z příspěvku Radka Marušáka *Chodíme s dětmi do divadla*<sup>5</sup> je možné vyčíst vše podstatné, co potřebuje vědět učitel, aby si uvědomil význam a specifika divadla pro děti. Text nabízí vedle teoretického základu také mnoho konkrétních činností, které jsou vhodné pro přípravu dětí na divadelní zážitek a na jeho následnou reflexi.

Poslední zmiňovaná kniha byla také jedním z hlavních zdrojů aktivit, které jsem účastníkům v dílně nabízela.

Uvedená literatura mi pomohla pojmenovat a zformulovat postřehy z vlastní praxe divadelní lektorky a herečky divadla pro děti. V bakalářském projektu dále propojuji zkušenosti získané studiem hudebně dramatického oboru Pražské konzervatoře, Učitelství I. stupně na Pedagogické fakultě UK a zejména studiem na Katedře výchovné dramatiky na DAMU.

---

<sup>5</sup> MARUŠÁK, Radek. *Chodíme s dětmi do divadla*. In *Rádce učitele 2: Praktické rady pro výuku i Váš osobní rozvoj*. Praha: RAABE, 2004.

## 2. MAPOVÁNÍ KONTEXTU

V této kapitole se snažím zjistit, zda je téma mé dílny pro učitele nosné a zda má pro jejich praktické využití smysl. Opírám se o výsledky dotazníku, Rámcové vzdělávací programy a hledám i v současné nabídce seminářů pro učitele.

### DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Abych zjistila, do jaké míry jsou učitelé základních škol seznamováni s metodikou přípravy a reflexe divadelního zážitku (a zda je pro ně toto téma zajímavé), jsem zvolila formu **dotazníkového šetření**.

K vyplnění dotazníku jsem využila tištěnou<sup>6</sup> i elektronickou verzi<sup>7</sup>. Potenciální respondenty jsem oslovila:

- roznesením dotazníku do několika pražských ZŠ
- rozesláním dotazníku studentům PedF UK oboru Učitelství I. stupně prostřednictvím hypertextového odkazu v emailu (zprostředkoval doc. Radek Marušák)
- formou veřejného příspěvku na stránce skupiny „Náměty a inspirace pro paní učitelky a pány učitele ;-)" sociální sítě Facebook s hypertextovým odkazem

### Výsledky dotazníkového šetření

Počet respondentů: 40

- respondentů elektronické verze: 39
- respondenti tištěné verze: 1

---

<sup>6</sup> Tištěná verze dotazníku viz Příloha č.1

<sup>7</sup> Elektronická verze dotazníku viz: <http://www.surveio.com/survey/d/E7H8Y4M1L8U3Q8V2Y>

Z výsledků dotazníkového šetření byly pro mne důležité tyto informace<sup>8</sup>:

- 95 % oslovených učitelů chodí se svými žáky do divadla
- 72 % oslovených učitelů považuje přípravu dětí na návštěvu divadelního představení za důležitou, nejčastěji z následujících důvodů:
  - aby děti věděly, jak se obléknout (14x)
  - aby děti věděly, co je čeká – obecně (11x)
  - kvůli motivaci (8x)
  - aby se děti uměly v divadle chovat (7x)
- 95 % oslovených učitelů považuje reflexi divadelního představení s dětmi za důležitou, nejčastěji z následujících důvodů:
  - aby děti sdílely svůj názor a emoce (16x)
  - aby zjistili, zda děti pochopily příběh (10x)
  - kvůli zpětné vazbě – obecně (6x)
- zdrojem metod, které učitelé pro přípravu a reflexi divadelního zážitku používají, jsou nejčastěji **vlastní zkušenosti, nápady a instinkt**
- 84 % učitelů, kteří chodí se svými žáky do divadla, se dosud **nesetkalo s programem** nabízejícím zmíněné metody a techniky
- 87 % učitelů má zájem poznat nové metody přípravy a reflexe a to ve formě **semináře** nebo školení, v rámci studia, v odborné literatuře, případně formou webového semináře

Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina pedagogů považuje přípravu i reflexi za důležitou, a že používají několik osvědčených technik (pro přípravu se nejčastěji objevovala diskuze; pro reflexi je nejobvyklejší metodou kreslení obrázku a opět diskuze). Většina učitelů tedy využívá stále stejné základní metody, bez ohledu na to, zda jsou pro daný účel metodami nejvhodnějšími.

Je jasné, že v tomto směru učitelé nejsou dostatečně vybaveni. Téměř všichni uvedli, že se se seminářem tohoto typu nikdy nesečkali (což tento fakt potvrzuje),

---

<sup>8</sup> Všechny odpovědi jsou k nahlédnutí v Příloze č.2

a že o něj měli zájem. Dílna s takovým zaměřením by tedy mohla být pro učitele přínosná.

## DĚTI – VÝCHOVA – DIVADLO V RVP

Rámcové vzdělávací programy (RVP) v sobě namají zakotvenou návštěvu divadla, ani se nezabývají jeho významem pro vzdělávací proces. Učitelé v nich ale nacházejí mnoho jiných požadavků, které by skrze divadelní zážitek mohly být velmi dobře naplněny.

Pokud odmyslíme dílčí témata (nabízená konkrétními inscenacemi), návštěva divadla a přemýšlení o něm rozvíjí zejména **kompetence k učení** (uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na společenské a kulturní jevy) a **kompetence komunikativní** (naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim; rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně).

Vhodně zvolenými aktivitami přípravy / reflexe divadelního zážitku můžeme rozvíjet **všechny** klíčové kompetence.

Návštěva divadla nejnáze podporuje svou literární a komunikační hodnotou vzdělávací oblast **Jazyk a jazyková komunikace**, dále svou estetickou stránkou oblast **Umění a kultura** a svým obsahem, téměř bez výjimek, oblast **Člověk a jeho svět**.

Tím, že divadlo odráží vztahy mezi lidmi, ukazuje souvislosti, nazírá na jednu situaci očima mnoha postav, mají žáci možnost proniknout do tohoto fiktivního světa, odrážejícího realitu, z bezpečí hlediště; učí se pozorovat a vidět, poslouchat a slyšet, vnímat, prožívat a cítit. Následně se „učí vyjadřovat své

myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných. Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování". (RVP 2016, str. 42)

Rámcové vzdělávací programy potvrzují, že by návštěva divadelního představení (a aktivity s ní spojené) mohla dětem pomoci rozvíjet hned několik vzdělávacích oblastí a všechny klíčové kompetence. Nenabízí ale metodiku. Dílna by učitelům mohla nabídnout možnosti, jak potenciál divadla ve vzdělávacím procesu maximálně využít.

## VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO UČITELE

V posledních letech je možné vybírat z nepřeberného množství vzdělávacích programů s divadelní tematikou pro učitele (*Tahák*, ND Praha<sup>9</sup>; *Jak využít divadelní představení ve výuce*, Divadlo ALFA Plzeň<sup>10</sup>; *Storytelling do škol!*, Divadlo na cucky Olomouc<sup>11</sup>; *Divadelní škola pro pedagogy*, ND Moravskoslezské<sup>12</sup> atd.). Setkala jsem se ale s jediným, který se přímo věnoval tématu této práce. Je jím dílna *Jak se dívat na divadlo*, kterou v roce 2015 pořádalo Divadlo DRAK jako akreditovaný dvoudenní seminář.

Jeho hlavními tématy byly: složky divadelní inscenace a možnosti jejich interpretace, možnosti přípravy žáků na návštěvu divadelního představení, metody reflexe divadelního představení.

---

<sup>9</sup> *NABÍDKA pro učitele: Tahák* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/uploads/assets/td-nabidka-pro-ucitele-tahak.pdf>

<sup>10</sup> *Semináře pro učitele ZŠ a SŠ* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: [http://www.divadloalfa.cz/images/PDF-prohlidky/ALFA\\_ZS\\_MS\\_SS\\_mail.pdf](http://www.divadloalfa.cz/images/PDF-prohlidky/ALFA_ZS_MS_SS_mail.pdf)

<sup>11</sup> *Workshop storytellingu nejen pro učitele. Divadlo na cucky* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.divadlonacucky.cz/index.php?page=workshop-storytellingu-nejen-pro-ucitele>

<sup>12</sup> *Letní škola pro pedagogy. Národní divadlo moravskoslezské* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.ndm.cz/cz/stranka/112-letni-divadelni-skola-pro-pedagogy.html>

## DOBŘÉ DIVADLO DĚTEM

Dalším zdrojem, ze kterého mohou učitelé vycházet, je internetový portál *Dobré divadlo dětem* (Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež)<sup>13</sup>. Zde získají: „povědomí o potřebnosti, možnostech, kvalitách a vlastnostech divadla (nejen) pro děti“<sup>14</sup>. Portál je dobrým podnětným zdrojem článků a úvah o divadle pro děti. V současné době ale není aktualizovaný (např. uvádí doporučené inscenace, které se již nehrají). Učitelům ale nenabízí žádné metody, které by mohli pro přípravu nebo reflexi využít.

Učitelé mají k dispozici jen málo materiálů a programů, které by je na návštěvu divadla s dětmi vybavily. Na základě tohoto mapování jsem se proto rozhodla postavit dílnu tak, aby její účastníci mohli nahlédnout divadelní zážitek z co nejširší perspektivy a sami si vyzkoušeli možné způsoby přípravy a reflexe na něj.

Mojí snahou bylo ukázat, že příprava nespočívá jen ve vysvětlení toho, co děti v divadle čeká, ale že může do velké míry podpořit celkové vnímání uměleckého díla. Dále jsem chtěla, aby učitelé v dílně reflektovali metody, které běžně používají, a na kterých by bylo možné ukázat, že téměř všechny lze neomezeně variovat podle potřeb, cílů a tématu inscenace.

Mým cílem bylo vytvořit dílnu, díky které by učitelé mohli sami pojmenovat, zda je pro ně příprava a reflexe divadelního zážitku důležitá.

---

<sup>13</sup> *Dobré divadlo dětem: Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.dobredivadlodetem.cz>

<sup>14</sup> *Dobré divadlo dětem: Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.dobredivadlodetem.cz>



### 3. PŘÍPRAVA PROJEKTU (OD IDEY K PRAXI)

Vzhledem k tomu, že celá myšlenka projektu vznikla na půdě divadla Minor, nabízelo se, abych dílnu vymýšlela přímo divadlu na míru. Celá příprava by se dala popsat ve čtyřech krocích:

#### 1. IDEA a JEJÍ PROSAZENÍ

Mojí prvotní myšlenkou bylo vytvořit víkendovou dílnu pro učitele I. stupně ZŠ v prostoru divadla Minor, jejíž součástí by byla i návštěva divadelního představení a jejíž rozsah by byl cca 15h.

Nejprve jsem oslovila vedení divadla, zda by o takový typ projektu mělo zájem. Setkala jsem se s velkým ohlasem a okamžitou podporou. Hned ale nastal problém s rozsahem dílny. Vzhledem k vytíženosti divadla nebylo možné, aby dílna proběhla častěji, než 2x za rok. Proto jsem se rozhodla, že ji upravím do dvou variant – dílna v plném rozsahu (15h) pro účel bakalářského projektu a dílna zkrácená (8h), kterou bude možné i do budoucna nabízet veřejnosti.

Divadlo mi vyšlo vstříc a tento kompromis přijalo.

#### 2. AKREDITACE – STANOVENÍ CÍLŮ

Učitelé mě několikrát vybízeli, abychom pro své vzdělávací dílny získali akreditaci MŠMT. Tento typ dílny by pro akreditaci mohl být vhodný, a tak jsem spolu s vedením divadla vypracovala žádost o akreditaci zkrácené verze dílny.

V této žádosti bylo potřeba detailně popsat smysl dílny, a tak jsem začala pracovat na jejím obsahu. Stanovila jsem si cíle a začala hledat metody, které by je co nejlépe naplnily. Vypracovala jsem podrobný přehled témat dílny (včetně dílčí hodinové dotace) a anotaci.

Následně jsem vytvořila první dvě části „Divadlo - Výchova - Děti“ a „Metody přípravy žáků“.

Díky žádosti jsem si ujasnila celkovou koncepci, která platí i pro dílnu bakalářského projektu.

### 3. HLEDÁNÍ TERMÍNU

S oslovením zájemců jsem se rozhodla počkat až na jasný výsledek akreditační komise. Mezitím jsem dál pokračovala ve vytváření dílny - vypracovala jsem třetí část „*Divadlo pro děti a jeho specifika*“.

V lednu přišlo rozhodnutí o udělení akreditace, a tak zbývalo jen najít vhodné termíny pro realizaci dílny. V této fázi nastal nečekaný problém. Zjistila jsem, že není možné projekt v divadle Minor zrealizovat ani 2x, protože:

1. nemá dostatečnou kapacitu volných prostorů;
2. v možných termínech mají učitelé prázdniny;
3. v možných termínech uvádí divadlo představení, ve kterém hraji.

Jediný termín, který připadal v úvahu, byl 7. - 8. dubna 2017. Bylo tedy potřeba najít pro druhou realizaci jinou alternativu.

Napadlo mě nabídnout dílnu studentům pedagogických škol. Znamenalo to, že jsem nemohla použít některé části již vymyšlené dílny, za to pro mě ale bylo výzvou, uzpůsobit hotový program studentům, kteří s návštěvou divadla s žáky zatím zkušenost buď nemají, nebo jen minimální. O něco poučenější, rozhodla jsem se, že nejdřív zjistím, zda je taková cesta vůbec schůdná. a teprve ve chvíli, kdy budu vědět, že mám dílnu pro studenty domluvenou, začnu její program upravovat.

Oslovila jsem MgA. Hanu Hnilíčkovou a dílnu nabídla Střední pedagogické škole, gymnáziu a vyšší odborné škole Karlovy Vary. Hana ji hned pro své studenty se specializací dramatická výchova přijala. Během dvou týdnů jsme našly vhodný

termín (7. - 8. března), objednaly Divadlo na háčku (jejichž představení bude součástí dílny) a vše si potvrdily.

Vzhledem k rozdílné pedagogické zkušenosti účastníků bylo třeba upravit vzdělávací cíle a tím částečně i obsah dílny. V každém provedení dílny jsou proto akcentovány jiné vzdělávací cíle.

#### 4. VÝSLEDNÉ SKUPINY

Koncem února jsem měla potvrzené následující skupiny:

1. skupina: SPŠG v Karlových Varech (úterý – středa; 7. - 8. března 2017)
  - 23 účastníků (studenti Pedagogického lycea na SPŠ Karlovy Vary)
  - věk: 17 - 18 let
  - účast povinná
  
2. skupina: divadlo Minor (pátek – sobota, 7. - 8. dubna 2017)
  - 9 účastníků (studenti PedF UK Učitelství I. stupně, učitelé ZŠ)
  - věk: neomezený
  - účast dobrovolná

Na konci února jsem také dokončila dílnu a začala zajišťovat materiály k její realizaci (výtvarné a psací potřeby, anotace několika různých divadel apod.).

## 4. REALIZACE PROJEKTU

Vzhledem k rozdílné organizaci a cílové skupině dílen jsem pro každou realizaci tvořila specifický scénář. V obou případech vycházel ze stejných **tematických okruhů**, ale pokaždé v trochu odlišném řazení a s akcentováním jiných cílů.

### TEMATICKÉ OKRUHY

1. Divadlo x Výchova x Děti
2. Metody přípravy žáků ZŠ na návštěvu divadelního představení
3. Divadlo pro děti a jeho specifika
4. Společná návštěva divadelního představení
5. Metody reflexe divadelního zážitku se žáky ZŠ

### CÍLE

Cílem dílny je rozvoj dovedností pedagoga v oblasti dramatické výchovy, prohloubení technik a metod dramatické výchovy pro jejich využití v pedagogické praxi, pochopení významu estetické výchovy v kontextu celého procesu primárního vzdělávání žáků.

Účastník po návštěvě dílny:

1. pojmenuje význam návštěvy divadelního představení pro rozvoj vnímání divadelního díla žákem;
2. pojmenuje metody přípravy žáků na divadelní zážitek a dokáže je efektivně zařadit do výuky;
3. vytvoří na základě zhlédnutého představení program vhodný k reflexi divadelního zážitku;
4. chápe význam estetické výchovy v kontextu procesu primárního vzdělávání žáků.

## ANOTACE

Jak s dětmi komunikovat v divadle a o divadle? Proč chodit se třídou do divadla? Podle čeho vybírat představení? Jak děti na návštěvu divadla připravit?

Setkání s živým uměním, tedy s živými herci „tady a teď“, je pro třídu výjimečným společným zážitkem. Návštěva divadla se stává podnětem k vyjádření vlastních názorů a pocitů, které mohou děti vzájemně sdílet. Skrze něj (vedle vztahu ke kulturním hodnotám) rozvíjí také schopnost naslouchání, porozumění, empatie a komunikace.

V dílně se aktivní formou seznámíme s metodami přípravy na návštěvu divadelního představení a s různými způsoby jeho reflexe. Také zjistíme, co se hodí vědět dřív, než s dětmi do divadla vyrazíme, a při společné návštěvě divadelního představení budeme hledat situace, které diváky vybízejí k aktivitě, a prozkoumáme, jak a proč děti na tyto situace reagují.

## SCÉNÁŘ DÍLNY (POPIS DÍLČÍCH TÉMAT)

Jak jsem již zdůvodnila, scénáře dvou realizovaných dílen se lišily. Na tomto místě tedy uvádím aktivity jednotlivých tematických okruhů v **ideálním pořadí**. Odchytky zachycuji v rámci popisu jednotlivých realizací.

### Vysvětlivky

→	vysvětlení významu aktivity pro účastníky (metodika)
„text“, „text“	přímá řeč k účastníkům dílny
PR	varianta pro realizaci v Praze
„text“	citace
/text/	organizační poznámky pro lektora a čtenáře této práce

## PŘÍPRAVA

### Pomůcky:

- hrací karty „DIX IT“
- lepící štítky
- 3x průhledná fólie velikosti A3
- fixy, permanentní fixy, psací potřeby
- lepící „žvýkačky“
- 2x arch papíru A3
- čisté papíry A4
- samolepící bločky (3 barvy)
- vytištěné anotace divadel
- sešíváčka
- prázdné kartičky na pexeso (20x)
- míček
- vytištěný „Zásobník metod a aktivit“ (v počtu účastníků)

### Prostor:

- místnost s okny / prosklenými dveřmi, s možností lepit po obvodu postupně vytvářené materiály
- prostor na pohybové hry

# 1. ÚVOD, SEZNÁMENÍ

## I. ÚVODNÍ KRUH: KARTY „DIX IT“

*Cíl: pro účastníky – seznámit se; lektorský cíl – naladit se na skupinu, diagnostikovat skupinu (zjistit zkušenost účastníků v oboru divadla / dramatické výchovy a jejich vztah k nim), seznámit se s účastníky s využitím hracích karet „Dix It“*

Kruh. Uprostřed jsou rozprostřeny karty. Každý účastník dílny je vyzván, aby si našel jednu kartu, která nejlépe vystihuje jeho vztah k divadlu.

*/PR: každý účastník navíc vybere jednu kartu, která vyjadřuje jeho vztah k dramatické výchově/*

- po kruhu - každý se představí, ukáže ostatním, co si vybral a svůj výběr vysvětlí (popíše svůj vztah k divadlu/dramatické výchově)
- po svém představení dostane každý štítek, na který napíše své jméno a nalepí si jej na sebe
- kruh uzavře lektor - představí se, poděkuje za otevřenost
- každý je vyzván, aby svou kartu připevnil po obvodu místnosti a vrátil se do kruhu

*„Jak se změnil okolní prostor? Jak se v něm teď cítíte? Proměnilo se s připevněním obrázků něco?“*

→ **UČENÍ:** „Jakýkoliv náš aktivní zásah má daleko hlubší dopad na naše vnímání, chápání a tedy poznání. Proto bude tato dílna vedena zážitkově. Stejně je to u dětí – pokud pro ně divadlo bude místem, o kterém už něco vědí a mají k němu vztah, i zážitek z jeho návštěvy bude daleko hlubší.“

Jedna z teorií učení přináší tzv. učení objevováním. Říká, že získávání informací a poznatků vlastním úsilím ‚významně zvyšuje účinnost učení‘.<sup>15</sup> I my proto budeme v dílně postupně objevovat a prozkoumávat svět ‚divadla pro děti‘.“

## II. OČEKÁVÁNÍ - SMYSL DÍLNY

*Cíl: lektorský cíl – zmapovat očekávání účastníků – zjistit, co je pro ně důležité /díky tomu je možné průběžně aktualizovat náplň dílny/*

„Než budeme pokračovat tím, co mám připraveno, zajímá by mě, co o dnešní dílně víte a co od ní očekáváte. Co se v ní chcete dozvědět?“

Očekávání pro sebe lektor napíše na arch papíru.

„V dílně se pokusím rozvinout váš osobní pohled na to, zda a proč chodit s dětmi do divadla, zda a proč je na divadelní představení připravit, zda a proč s nimi zážitek reflektovat. Nenabídnu vám jednu platnou pravdu. Pokusím se vám dát různé podněty, na základě kterých si budete moci zvolit vlastní cestu. V průběhu dílny se budu snažit dotknout vašich očekávání a zodpovědět vaše dotazy. Pokusím se na dva dny stát vaším průvodcem ‚světem divadla pro děti‘.“

## III. MÁ PRVNÍ VZPOMÍNKA NA NÁVŠTĚVU DIVADLA: VIZUALIZACE

*Cíl: lektorský cíl – naladit účastníky na téma dílny a demonstrovat na jejich osobní zkušenosti, co všechno návštěvu divadla v očích dětí ovlivňuje; motivovat účastníky pro práci v dílně; pro účastníky – seznámit se s metodou vizualizace*

„Pojďme se teď na chvíli zastavit a vrátit myšlenkami do doby, kdy jste byli dětmi. Najděte si pohodlné místo v prostoru a zavřete si oči. Zkusíme si jednoduchou vizualizaci – já vám budu dávat podněty a vy se na ně pokuste soustředit a vybavit si, co se vám k nim váže: Moje první vzpomínka na návštěvu divadla. Kolik mi bylo? Jak probíhala cesta do divadla? V jaké to bylo roční době? S kým

---

<sup>15</sup> HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Pedagogická a sociální psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012, str. 16.



jsem tam byl? Pamatuji si, o čem představení bylo? Jak vypadala scéna? Pamatuji si, kde jsem seděl? Jaké pocity se mi s návštěvou pojí?

Zůstaňte ještě chvíli u své vzpomínky. Já vás teď obejdu a koho se dotknu, může nahlas říct cokoli, co se k jeho vzpomínce váže. Kdo nechce, může zůstat mlčet a já půjdu dál.“

Lektor obejde všechny účastníky.

„Děkuji. Vraťte se pomalu zpátky sem k nám, do roku 2017. Pojdme do kruhu.“

*Reflexe: „Dařilo se vám následovat svojí vzpomínku? ... Co se ve vzpomínkách objevovalo nejčastěji? Čím si myslíte, že vaše zážitky byly ovlivněny?“*

#### → FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RECEPCI DIVADELNÍHO DÍLA

*/Faktory budeme v dílně objevovat, proto je v této fázi neuzavírám a neshruju. V tuto chvíli vycházím z toho, co zazní od účastníků dílny./*

„V dílně budeme hledat, co můžeme udělat pro to, aby vzpomínky dětí byly takové, jaké bychom si přáli mít i my.“

#### IV. EXPERTNÍ SKUPINY: DISKUZE

*Cíl: pro účastníky - přemýšlet o divadelním představení z pedagogického / uměleckého / dětského úhlu pohledu, pochopit rozdíl mezi pojmy inscenace a představení; seznámit se s metodou expertních skupin*

Hráči jsou rozpočítáním rozděleni na tři skupiny: divadelník - učitel - dítě. Skupiny se stávají skupinami expertů, badatelů: **divadelníci** (sk.1), **učitelé** (sk.2), **děti** (sk.3). Společně dnes budou prozkoumávat jeden „vzorek ze světa divadla pro děti“ – divadelní představení určené dětem.

„Posadte se k sobě a zkuste pojmenovat, co vás, jako experty z určitého oboru – bude na „vzorku“ nejvíc zajímat, co je pro vás důležité, co vám má inscenace přinést, co vás bude ovlivňovat v průběhu celého představení apod. Na co

se budete při jeho zkoumání – sledování představení – nejvíce soustředit. Jednotlivé body запиšte na papír.“

## 2. NÁVŠTĚVA DIVADELNÍHO PŘEDSTAVENÍ

*Cíl: pro účastníky - kriticky sledovat divadelní představení; dokázat zážitek nahlédnout z pedagogického / uměleckého / dětského úhlu pohledu*

- skupiny mají za úkol dívat se na představení očima svých expertů

## 3. DIVADLO – VÝCHOVA – DĚTI

### I. EXPERTNÍ SKUPINY: KRÁTKÁ REFLEXE

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat přínos návštěvy divadla pro jednotlivé obory; na základě shlédnutého představení si utřídit vědomosti o daném oboru v kontextu divadla*

Hráči ve svých skupinách diskutují nad tématy, která před představením zapsali na papír. Doplnují a rozvíjejí myšlenky.

### II. DIVADLO, VÝCHOVA, DĚTI: MAPY ZEMÍ

*Cíl: pro účastníky - graficky zachytit dosavadní vědomosti o daných oborech; seznámit se s technikou kreslení map*

Každá skupina má za úkol promyslet a zakreslit podrobnou mapu jedné ze zemí: **divadlo** (sk.1), **výchova** (sk.2), **děti** (sk.3).

„Jaký by taková země měla tvar? Z čeho by byly tvořeny její hory? Co jsou její cesty a kudy vedou? Pokuste se zachytit maximum toho, co o ní víte.“

- každá skupina má k dispozici arch papíru na předkreslení nanečisto, průhlednou fólii na zakreslení mapy a permanentní fixy
- skupiny si připraví prezentaci své mapy

### III. KONFERENCE - PREZENTACE MAP: TIR

*Cíl: pro účastníky - definovat obory: divadlo, výchova a pedagogika; pojmenovat základní principy psychologie dětí mladšího školního věku; seznámit se s metodou učitele v roli*

- prezentace map jednotlivých zemí - účastníci v roli expertů; lektor v roli moderátora konference
- úkolem moderátora je navést účastníky na definice jednotlivých oblastí:

→ **DIVADLO:** Pod pojmem divadlo vnímáme hned několik obsahů – divadlo jako budova, podívaná, hra, drama, syntéza umění, druh komunikace (mnohvrstevnaté).<sup>16</sup> Divadlo se děje na vymezeném místě, v určitém čase, má svá pravidla, poskytuje umělecký zážitek, zrcadlí reálný svět. Stojí na principech: vstup do role, jednání, konflikt, znakovost. Pro diváka je to mj. setkání s živým umělcem.

Divadelní teorie nabízí mnoho definic, nabízím dvě z nich:

„Dramatické dílo je umělecké dílo, předvádějící vespolné jednání osob hrou herců na scéně.“<sup>17</sup>

„Dramatické dílo jako komunikace komunikací o komunikaci“<sup>18</sup>

- vysvětlit, jak definice vnímáme

**VÝCHOVA:** Ovlivňování podmínek, díky kterým se objekt snaží dosáhnout rozvinutí osobního maxima subjektu. Stojí na principech: záměrnost, cílevědomost, plánovitost, komplexnost.

---

<sup>16</sup> PERKNER, Stanislav; HYVNAR, Jan. *Řeč dramatu: (Umění vnímat umění). I. Divadlo a rozhlas.* Praha: Horizont, 1987, str.11–28.

<sup>17</sup> ZICH, Otakar. *Estetika dramatického umění: Teoretická dramaturgie.* 2. vyd. Praha: Panorama, 1987, str. 54.

<sup>18</sup> OSOLSOBĚ, Ivo. *Dramatické dílo jako komunikace komunikací o komunikaci, Variace na téma definice Otakara Zicha.* In *Otázky divadla a filmu. Theatralia et Cinematographica I.* Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1970.

Možná definice:

„Výchovu ... chápeme jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. ...vedle přímého pedagogického působení jde především o vytváření podmínek a prostoru pro samostatný a osobitý rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními předpoklady...“<sup>19</sup>

**DĚTI:** Svět dětí se velmi odlišuje dle konkrétního věku, prostředí a vztahů, ve kterých vyrůstají. Z vývojové psychologie se ale můžeme odrazit od základní charakteristiky daného věku. Budeme uvažovat děti mladšího školního věku (děti I. stupně ZŠ).

Děti v této době procházejí výrazným vývojem v rovině fyzické i psychické. S nástupem do školy se dostávají do nových **sociálních vazeb**, ve kterých se začíná formovat jejich schopnost spolupráce a zvyšovat pocit užitečnosti. Současně s tím také začíná soutěživost a snaha vyrovnat se okolí. **Pozornost** dítěte je záměrná a orientuje se na konkrétní cíl. Zlepšuje se **paměť**, která se postupně proměňuje z mechanické na logickou a z krátkodobé na dlouhodobou. Výrazným faktorem, který ovlivňuje **chování** dětí v tomto věku je „závislost“ na autoritách, kterými jsou nejdříve rodiče a učitelé, teprve postupně je nahrazují vrstevníci.

Je to období pronikání do okolního světa – dítě se snaží pochopit, co se kolem něj děje. Je velmi zvědavé. Všimá si detailů a není úplně schopné třídit vjemy do logických celků. V první fázi u něj mluvíme o konkrétním, názorném **myšlení** – dítě je odkázáno na viděném a známém. Při sledování divadelního díla zařazují viděné do vzorců světa a života na základě vlastní zkušenosti. Jednání

---

<sup>19</sup> PELIKÁN, Jiří. *Pomáhat být: otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2002, str. 20.

postav vnímají černobíle – je pro ně důležité poznat, kdo je „hodný“ a kdo „zlý“.

Děti mají v tomto období velmi rozvinutou **fantazii**, kterou dokážou stále víc odlišovat od reality. To je důležité pro jejich chápání divadelního díla jako obrazu reality a při vnímání herců na scéně v různých postavách.

Stále je jim velmi blízká **hra** a **nápodoba**, a tak jsou dobře vybaveni pro porozumění dění na jevišti.<sup>20</sup>

*Reflexe: „Jak na vás jednotlivé země působí? ... Pokuste se ve svých skupinách najít, co máte s ostatními zeměmi společné a v čem se lišíte.“*

#### IV. MAPA „SVĚTA DIVADLA PRO DĚTI“

*Cíl: pro účastníky - najít a pojmenovat styčné body zmíněných oborů a jejich rozdílnosti*

- spojení všech map (přiložení tří vrstev na sebe) a zavěšení na okno / prosklenou zeď místnosti

„Představte si, že ve světě, ze kterého jsme vzorek vzali, ve světě divadla pro děti, tyto země neleží vedle sebe, ale jsou vzájemně propojené.“

- experti pojmenovávají, co se stalo propojením map

„Jak na vás takový svět působí? ... Kde vidíte spojnice všech zemí? ... Měli byste chuť takový svět navštívit? Proč? ... Vzali byste do něj žáky?“

#### V. VÝZNAM DIVADLA PRO DĚTI: LÍSTEČKY

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat význam divadla pro děti*

Na lepící bločky každý zapisuje důvody, proč je dobré s dětmi chodit do divadla.

- lístečky nalepit na okno pod mapu

---

<sup>20</sup> VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012.

- jeden hráč je vyzván k přečtení všech lístečků
- následně mohou ostatní komentovat, rozvíjet myšlenky - diskuze

→ **PROČ DĚTI V DIVADLE:** Divadlo má bezpochyby mnohočetný význam pro formování lidské osobnosti - rozvíjí psychické funkce dítěte. Díky neopakovatelnosti divadelního zážitku se dítě učí pozornosti, soustředění, naslouchání. Dítě se učí nejen dívat, ale i vidět. Nejen poslouchat, ale i slyšet. Divadlo také vede ke sdílení zážitků. Na základě dramatických příběhů se děti učí rozlišovat dobro a zlo a mohou vidět, jaké důsledky přináší počínání postav příběhu. Velmi často má i význam vzdělávací. Ivana Veltrubská k výše zmíněnému přidává:

„Pak je tu další aspekt divadla pro děti: výchova estetického cítění a rozvoj tvořivosti. Jsou představení, u kterých je důležitější forma nežli obsah. Dítě si uvědomuje, že je divák, je schopno domýšlet náznaky, aktivně spoluvytváří celé představení.“<sup>21</sup>

„To jsou důvody, proč s dětmi do divadla chodíme. a jak je můžeme na takový zážitek připravit, aby si z něj - z tohoto pomyslného světa - odnesly co nejvíc, prozkoumáme právě teď.“

## 4. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI

### I. ARGUMENTAČNÍ VLNA

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat specifika divadla pro děti; uvědomit si rozdíly ve vnímání divadla určeného dospělému x dětskému divákovi; seznámit se s technikou argumentační vlny*

První hráč se postaví do prostoru a řekne jedno specifikum divadla pro děti (čím se odlišuje od divadla pro dospělé). Další vejde za ním do prostoru a buď se

---

<sup>21</sup> VELTRUBSKÁ, Ivana. *Divadlo očima dětí. Dramatika pro děti, VIII. díl.* Praha: ARTAMA, 1994, str. 78.

postaví za prvního hráče a slovně jeho myšlenku rozvede, nebo se postaví naproti němu a argumentem ji popře. Postupně se přidávají stejným principem všichni ostatní hráči. Ve chvíli, kdy jsou všichni hráči v prostoru, mohou pokračovat v argumentování dál.

*Reflexe: „Co jsme zjistili? Co mají společného divadlo pro děti a divadlo pro dospělé? V čem se liší? Čím je to způsobeno? Jak bychom popsali specifické rysy divadla pro děti?“*

→ **DIVADLO PRO DĚTI:** Specifika jsou nejlépe patrná v rovině dramaturgie – divadla se obvykle snaží o jasný a přehledný děj, velmi často vycházejí z pohádek a legend, ve kterých je jasně odlišené dobro a zlo. Dnes už je ale běžné, že se inscenace staví např. na tématech (dětského světa) nebo na obrazech, které děti mohou naplňovat vlastní fantazií.

Cílem divadla pro děti je nejčastěji předání hodnot, seznámení s poučným příběhem nebo s určitou oblastí kurikula.

Divadlo pro děti by v každém případě mělo být tvořivé, hravé a mělo by být bráno stejně vážně, jako divadlo pro dospělé:

„Je zřejmé, že každá inscenace či divadelní představení počítá se svým divákem. Ovšem slovy ‚specifika divadla pro děti‘ se mnohdy obhájí zcela jasné narušení zákonitostí divadla v různých rovinách a složkách. Divadlo pro děti zůstává divadlem. Jistě bude počítat s dětským divákem při volbě látky či předlohy, při výběru scénických prostředků i při práci herecké, nemůže však popřít zákonitosti divadla, jež platí bez ohledu na věkovou skupinu diváků.“<sup>22</sup>

---

<sup>22</sup> MARUŠÁK, Radek. *Chodíme s dětmi do divadla*. In *Rádce učitele 2: Praktické rady pro výuku i Váš osobní rozvoj*. Praha: RAABE, 2004, str.2.

## II. JAK S DĚTMI O DIVADLE MLUVIT: ROZEHRANÝ ŽIVÝ OBRAZ

*Cíl: pro účastníky - uvědomit si význam pedagogického přístupu k motivaci žáků; vyzkoušet vlastní strategii motivace a vidět její účinek na skupinu účastníků*

Všichni hráči vytvoří živý obraz dětí ve třídě, v hodině matematiky. Ve chvíli, kdy jsou všichni v obraze, lektor přečte:

*„Děti, pozítří půjdeme do divadla na pohádku Tři zlaté vlasy děda Vševěda. Takže zítra přineste 30 korun, Maruška mi to vybere a přinese. Přijdeme o mluvnici, proto si ji vezmeme v pátek místo slohu. Vycházíme v osm od školy. Jdeme do divadla, tak doufám, že se podle toho oblečete. Tak a teď si otevřete učebnice na straně..., Petře, přečti zadání...“<sup>23</sup>*

Lektor obejde hráče v rolích dětí a na dotknutí ruky může každý vyslovit, co se mu po vysechnutí textu honí hlavou.

*„Jak na vás jako na děti taková zpráva zapůsobila? Dala by se říct jinak, abychom děti lépe motivovali?“*

- účastníci zkoušejí různé varianty, na jejichž základě pojmenováváme, co se ve vyznění změnilo a o čem to vypovídá

*Shrnutí: „Co jsme na těchto ukázkách viděli?“*

→ **MOTIVACE:** Už jsme mluvili o tom, že učitel je u dětí mladšího školního věku autoritou. Děti u něj chtějí být oblíbené a úspěšné, uznávané a oceňované. Učitel je vzorem chování a hodnot, a tak svým osobním zaujetím pro určité téma může do značné míry ovlivnit, jak k tématu budou přistupovat i jeho žáci. Kromě zaujetí vlastním nadšením (jistý druh vnější motivace), můžeme v dětech podporovat také motivaci vnitřní. Pokud dokážeme na návštěvě divadla najít

---

<sup>23</sup> MARUŠÁK, Radek. *Chodíme s dětmi do divadla*. In *Rádce učitele 2: Praktické rady pro výuku i Váš osobní rozvoj*. Praha: RAABE, 2004, str.1.



každému dítěti to, co je pro něj samotné zajímavé (a opravdu to pro každého může být zcela odlišný aspekt), podnítíme v něm jeho přirozenou zvědavost a jistě pro něj bude divadlo místem, kam se jednou bude samo rádo vracet.<sup>24</sup>

„Jedním z důležitých faktorů, které ovlivňují recepci uměleckého díla dětmi je dospělý vzor - otevřený a pozitivní přístup, **motivace** a vlastní osobní zaujetí.“

## 5. PŘÍPRAVA NA DIVADELNÍ ZÁŽITEK

### I. VÝBĚR PŘEDSTAVENÍ: MYŠLENKOVÁ MAPA

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat faktory, ovlivňující výběr představení pro konkrétní skupinu; seznámit se s metodou myšlenkových map*

Vytvoření jedné společné myšlenkové mapy - podle čeho vybíráme představení pro své žáky. Účastníci sami zapisují a spojují pojmy na archu.

### II. INFORMACE: ČETBA ANOTACÍ

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat význam výběru konkrétního představení pro konkrétní skupinu; poznat možnosti získání informací o divadelních představeních; uvědomit si, co všechno lze z anotací divadel vyčíst a o čem vypovídají*

„Kde se informace, které nás zajímají, dozvíme?“

V prostoru je rozmístěno několik anotací vybraných inscenací různých divadel (v několika kopiích). Každý účastník si vybere dvě anotace a přečte si je.

„Co z našich bodů na myšlenkové mapě jste se z anotací dozvěděli? Chybělo vám v nich něco zásadního, co byste při výběru vědět chtěli? Jak to vyřešit? ... Jak na vás celkově anotace působila? Vzali byste na danou inscenaci vaši třídu? Proč?“

---

<sup>24</sup> KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2012, str. 82–86.

### III. VYTVÁŘENÍ ANOTACÍ

*Cíl: pro účastníky - ověřit si pochopení předchozí aktivity; seznámit se s technikou psaní anotace*

„Vraťte se do svých badatelských skupin a rozdejte si čísla od jedné dál. Vytvoříme trojice - jedničky spolu, dvojky spolu, atd. Každá trojice má za úkol vytvořit anotaci k dnešnímu představení. “

- prezentace
- čtení originální anotace k inscenaci – diskuze nad tím, zda vystihuje, co jsme v představení zažili

→ **ZDROJE INFORMACÍ O DIV. PŘEDSTAVENÍ:** Možností v současné době existuje celá řada - internetové stránky, měsíční programy, plakáty. Ideální by samozřejmě bylo vidět představení ještě před tím, než na něj půjdeme s dětmi. To je ale málokdy reálné. Jako pedagogové jsme obvykle limitováni nedostatkem materiálů - anotací, někdy trailerem nebo doporučením od kolegů. Ale něco se přeci jen dopředu dozvědět můžeme. Děti jsou odkázány na to, co jim předáme my.“

### IV. VÝZNAM PŘÍPRAVY: ALEJ NÁZORŮ

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat význam přípravy na návštěvu divadelního představení; seznámit se s metodou aleje*

„Vzpomeňte si teď na představení, které jsme dnes viděli. Co jste o něm dopředu věděli? ... Potřebovali byste vědět něco víc? Proč? ... Měly by být děti předem na návštěvu divadla nějak připraveny?“

Hráči jsou rozděleni na dvě skupiny, ve kterých se postaví v řadě proti sobě. Jedné straně je přidělen názor, že děti mají být na návštěvu divadla připravovány, druhé naopak. Každý musí tento názor ctít, dokud sám neprojde alejí. Krajní hráč z jedné ze skupin prochází uličkou uprostřed a od každého vyslechne jeden

názor. Až dojde na konec řady, zařadí se na tu stranu, se kterou se (tentokrát už sám za sebe) více ztotožňuje. Následně vychází krajní hráč z druhé řady atd.

Hra končí ve chvíli, kdy všichni hráči alejí projdou a zařadí se na stranu názoru, se kterým sami sympatizují.

„Shrnutí: Které argumenty pro vás byly nejsilnější? Proč?“

→ **VÝZNAM PŘÍPRAVY:** Každá inscenace by nepochybně měla být sdělná sama o sobě (i bez nutnosti divácké přípravy). Dobrá příprava však může zážitek umocnit nebo prohloubit. Může dětem pomoci rychleji se zorientovat v náročném tématu. Může je připravit na specifický žánr, neobvyklé divadelní prostředky, zajímavé zpracování apod. Může velmi šikovně motivovat k samotnému zájmu návštěvy divadla (např. společným vzpomínáním na zážitky z předchozích návštěv), ale zároveň pomůže při udržení pozornosti během představení. Příprava také může do velké míry ovlivnit chování dětí v divadle. Vzhledem k charakteru divadelního zážitku je dobré s dětmi při přípravě pracovat činnostně:

„Činnostní způsoby práce jsou obohaceny o přímou zkušenost z dělání ‚divadla‘ (tedy něčeho, co má ve své akci k divadlu nějakým způsobem blízko), ale i dobře vedený rozhovor či diskuse mohou být velmi účinné.

Čas, který věnujete přípravě na představení, se dětem vrátí ve větším divadelním zážitku. Poznáte to na jejich chování, ale i na jejich chuti si o věcech povídat. To však platí nejen pro divadlo...“<sup>25</sup>

„Pokud se rozhodneme děti nepřipravovat, nemusíme se tématem dále zabývat. Teď společně najdeme možnosti, které máme, pokud se rozhodneme děti

---

<sup>25</sup> MARUŠÁK, Radek. *Chodíme s dětmi do divadla*. In *Rádce učitele 2: Praktické rady pro výuku i Váš osobní rozvoj*. Praha: RAABE, 2004, str.7.

připravit. **Příprava** je dalším zásadním faktorem, který ovlivňuje recepci uměleckého díla. Na co lze připravovat?”

→ **OBSAH PŘÍPRAVY:**

Děti můžeme připravovat na:

- návštěvu obecně – jak bude probíhat cesta, co si mají vzít sebou, jak proběhne návštěva divadla, délka představení, divadelní etika,...
- porozumění divadelnímu jazyku – divadelní znak, prostředky, složky uměleckého díla,...
- hru samotnou – témata, příběh, postavy, historický kontext,...

**V. NÁVŠTĚVA OBECNĚ – SBOROVNA: HROMADNÁ IMPROVIZACE**

*Cíl: pro účastníky - pojmenovat v rámci obrácené hry očekávané chování dětí v divadle; seznámit účastníky dílny s metodou hromadné improvizace*

Všichni sedí v kruhu – jakoby kolem velkého kulatého stolu ve sborovně. Jeden hráč je zapisovatel. Lektor v roli školní psycholožky rozvíří diskuzi o neukázněných žácích při poslední návštěvě divadla. Motivace pro ostatní hráče: učitelky jsou na první pohled velmi vyčerpané, návštěva tak pro ně nejspíš byla náročná. Úkolem učitelek je dokázat ostatním, že se právě její žáci se chovali v divadle nejhůř – proto uvádějí ostatním příklady toho, co všechno žáci dělali. Zapisovatelka jednotlivé prohršky zapisuje.

- po skončení aktivity vyjdeme ze zapsaných bodů - diskuze o tom, jaké chování od dětí v divadle očekáváme; společné hledání způsobů, jak nežádoucímu chování v divadle předcházet
- v průběhu diskuze zapisovatelka vytváří „desatero“ divadelní etikety

## VI. DIVADELNÍ ETIKETA: PEXESO

*Cíl: pro účastníky - seznámit se s aktivitou směřující k vytvoření materiálu pro zachycení třídních pravidel (v tomto případě divadelní etikety), ke kterým se dá vracet a pracovat s různými obměnami*

Trojice - každá má za úkol nakreslit na dvě kartičky dva stejné piktogramy jednoho bodu etikety (dvojici pexesa) a vymyslet vhodnou aktivitu pro děti před návštěvou divadla, která využívá těchto pexesových kartiček.

- vzájemně si je prohlédnout
- vyzkoušet některé z navrhovaných aktivit

## VII. ZÁSAH UČITELE BĚHEM PŘEDSTAVENÍ: DISKUZE

*Cíl: pro účastníky - uvědomit si vlastní pedagogickou odpovědnost během představení*

„Každou reprízu se v divadle objevuje i situace, kdy učitel své žáky v sále nechá samotné a na dobu představení si jde sednout do kavárny vedle divadla. O čem myslíte, že to svědčí?“

- volně probíhající diskuze

„Do jaké míry by měl podle vás učitel zasahovat při hlasitých reakcích dětí na představení?“

- volně probíhající diskuze

## VIII. DIVADELNÍ ZNAK, SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA: HLEDÁNÍ AKTIVIT

*Cíl: pro účastníky - pochopit obsah pojmu divadelní znak; pojmenovat základní složky divadelního díla; na základě dosud prozkoumaných metod vytvořit aktivitu, podněcující porozumění divadelnímu znaku*

„Pokud se děti během představení mezi sebou baví, zpravidla buď komentují děj, sdílejí zážitky nebo se nudí. Nuda se objevuje nejčastěji při neadekvátně vybrané inscenaci (zejména z hlediska věku), nevhodně volených hereckých prostředcích nebo při nepochopení divadelního znaku.“

Každá inscenace má svůj specifický jazyk, kterým promlouvá. Volí specifické znaky a prostředky vyjádření, které by měly být pro diváka čitelné. V současné době dětská divadla stále více experimentují a posouvají dosud zažitá konvence. Inscenace se stávají interaktivními a někdy je obtížné poznat, kam až je tato interaktivita dovolena a kde už je její hranice. Proto je dobré umět nahlédnout na divadelní inscenaci jako na dílo tvořené z několika složek.“

„Myslíte, že děti umí samy od sebe číst divadelní znak? ... a vy? Co si představíte pod pojmem divadelní znak? ...“

→ **DIVADELNÍ ZNAK:** Velmi jednoduše řečeno, vše, co se odehraje na jevišti (ve světě fiktivním), zastupuje něco jiného ve světě reálném. Teorií divadelního znaku je celá řada, my si vypůjčíme Honzlův *Pohyb divadelního znaku*:

„Všechny skutečnosti jeviště, dramatikovo slovo, herecký projev, jevištní osvětlení — to všechno jsou skutečnosti, které zastupují jiné skutečnosti. Divadelní projev je soubor znaků.“<sup>26</sup>

„Poznali jste, v jakém prostředí se odehrávala první scéna dnešního představení? Podle čeho?“

Zkusme na základě naší zkušenosti pojmenovat, z čeho se každá inscenace jako umělecké dílo skládá.

*Jak bychom pojmenovali jednotlivé složky divadelního díla?“*

→ **SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA:** Divadelní dílo se skládá z několika propojených a neoddělitelných částí:<sup>27</sup>

---

<sup>26</sup> HONZL, Jindřich. *Pohyb divadelního znaku*. Slovo a slovesnost 6, 1940, č. 4.

<sup>27</sup> ETLÍK, Jaroslav. *Termíny k dohodnutí: První okruh problémů (složky divadelního díla)*. In: KLÍMA a KOL., Miloslav. *Divadlo a interakce*. Praha: Pražská scéna ve spolupráci s katedrou alternativního a loutkového divadla Divadelní fakulty AMU, 2006, str.14-16.

1. vizuální (scéna, kostým, ...)
2. zvuková (hudba, zvuk, slovo)
3. herec (+ režie, text, stylizace,...)
4. divák

„Děti nemusíme učit, jak jednotlivé složky číst. Díky svým hrám a schopnosti fantazie se většinou velmi dobře zorientují a dokážou spojovat jednotlivé prvky v celkový obraz. Tyto schopnosti se ale postupem času budou vytrácet, pokud je nebudou neustále rozvíjet a pěstovat k nim citlivost. Proto i příprava na návštěvu divadla může být podnětem k aktivitám, které tvořivost a estetickou citlivost podporují. Zkusme teď společně najít několik možných aktivit, kterými bychom jednotlivé složky mohli s dětmi prozkoumávat.“

- pro každou složku nabízím jeden příklad, na který účastníci mohou nabalovat své nápady (živé obrazy, zvukový plán, narativní pantomima, zrcadla)
- ke každé složce vyzkoušet jednu navrženou zajímavou aktivitu s účastníky

## 6. METODY PŘÍPRAVY NA SAMOTNOU HRU – TÉMA, POSTAVY, PŘÍBĚH, HISTORICKÝ KONTEXT, ...

### I. BABKA CHŇAPKA

*Cíl: lektorský cíl - tematicky zaktivizovat účastníky; oddělit více teoretickou část od praktické; pro účastníky - seznámit se s hrou „Babka Chňapka“*

„Protože jsme se přesunuli do fáze, ve které budete získávat různé metody a techniky, nabízím hru, při které je také cílem něco získávat.“

Na jedné straně místnosti jsou rozmístěné karty s popsány aktivitami<sup>28</sup> (přípravy). Před kartami stojí „babka chňapka“, která se je snaží uchránit. Hráči mají za úkol získat všechny karty. Stojí na druhé straně místnosti v bezpečném území a mají za úkol do něj přinést karty, aniž by se jich „babka“ dotkla. Jsou-li

---

<sup>28</sup> Viz Příloha č.5

chycení, musí zůstat na místě a počkat na vysvobození dvěma dalšími hráči, kteří pro ně doběhnou, nadzvednou nad zem a odnesou zpět do bezpečného území. Ve chvíli, kdy je zachraňovaný nad zemí, nemůže být již nikdo z celé trojice chycený. Každý z hráčů musí ukořistit alespoň jednu kartu.

Hra končí ve chvíli, kdy jsou všechny karty v bezpečném území (nebo ve chvíli, kdy již není nikdo, kdo by ostatní zachránil).

## II. SKUPINOVÁ PRÁCE: MODIFIKACE AKTIVIT

*Cíl: pro účastníky – na základě vybraných metod vytvořit aktivity vhodné k přípravě žáků na divadelní představení*

- 4 skupiny; každá má za úkol vybrat z nasbíraných karet z předchozí aktivity dvě přípravné aktivity a modifikovat je pro téma představení, které jsme viděli
- každá skupina následně jednu z aktivit s ostatními zrealizuje

*Po každé realizaci reflexe: „Hodila se aktivita tematicky? Co bylo jejím cílem? Mohla by být pro děti zábavná? V čem?“*

## III. SHRNUTÍ METOD PŘÍPRAVY: ZÁPIS

*Cíl: pro účastníky – shrnout dosud získané metody přípravy*

Účastníci jsou vyzváni, aby si zapsali přípravné aktivity, se kterými se od začátku dílny do této chvíle seznámili. Nejdřív pracují individuálně. Pak se spojí do trojic, ve kterých v dílně ještě nepracovali, a vzájemně si seznam doplní.

## 7. METODY REFLEXE

### I. ARGUMENTAČNÍ ŘADA

*Cíl: pro účastníky - definovat pojem reflexe; pojmenovat význam reflexe divadelního zážitku; seznámit se s metodou argumentační řady*



Všichni hráči stojí v jedné řadě. Uprostřed je dělící čára. Hráčům na jedné straně je přiřazen názor, že je nezbytné s dětmi vždy reflektovat divadelní zážitek, hráčům na druhé straně je přiřazen názor opačný. Obě skupiny jsou nasměrovány do středu. Prostřední dvojice (vždy jeden hráč z každé skupiny) své názory podepírá argumenty.

Jeden ze středové dvojice začne svým tvrzením - druhý mu oponuje. Hráč, který za své tvrzení dostane protiargument, jde nakonec své řady. Postupně se tak na středu vystřídají všichni hráči.

Na závěr jsou účastníci vyzváni, aby se postavili na stranu, se kterou skutečně osobně sympatizují.

*Shnutí: „Proč s dětmi reflexi děláme?“*

→ **VÝZNAM REFLEXE:** Reflexe má hned několik významů. V učebním procesu pomáhá žákům ujasnit si postupy učení, díky kterým získali nové vědomosti. Žák se v reflexi ohlíží za tím, jak se mu práce dařila a získává zprávu o tom, co má pro příště udělat jinak, aby došel lepšího výsledku. Nebo naopak, co má následovat, aby dosáhl úspěchu stejného.

Reflexe divadelního zážitku může dětem vyjasnit nepochopená místa, dát učiteli zprávu o tom, co si žáci z představení odnáší. Může být také např. výborným nástrojem, kterým se děti učí rozmanitosti názorů a toleranci k jejich odlišnosti.

Mohli bychom ji **definovat** jako ohlédnutí, na základě kterého získáváme nové zkušenosti a poznatky pro další práci.

„Reflexi tedy neděláme pro reflexi samotnou. Snažíme se z ní něco pochopit, poučit se, abychom na nově nabytých zážitcích (v našem kontextu) mohli stavět. Teď prozkoumáme různé možnosti reflexe.“

## II. INTERVIEW

*Cíl: pro účastníky - pochopit princip dobře vedeného reflektivního rozhovoru*

Kruh. Lektor v roli učitele (U) + 1 dobrovolník v roli dítěte (D), které přichází z divadelního představení. Lektor zadá instrukci, že spolu sehrají modelovou situaci.

„Nejběžnějším způsobem reflexe je řízený rozhovor. Já teď povedu takový rozhovor se svým žákem a vy ostatní sledujte, co se z něj dozvíme:

U: Vy jste byli se školou v divadle, vid?

D: (odpoví)

U: A líbila se Ti pohádka?

D: (odpoví)

U: Byly tam loutky, vid?

D: (odpoví)

U: A byly pěkné?

D: (odpoví)

U: Takže se budeš těšit zase příště?

D: (odpoví)

U: Tak to mám radost, že jsi si divadlo užil.

*„Co jsme se z rozhovoru od dítěte dozvěděli? Stačí nám to? Proč? ... Jak bychom mohli rozhovor upravit, abychom se dozvěděli to, co nás zajímá?“*

- účastníci vstupují do hry a pokládají dítěti další otázky za sebe

*„Co se změnilo?“*

„Reflektovat neznamena zeptat se na to, na co už předem znám odpověď. Dítě by mělo dostat prostor pro vyjádření vlastních názorů a pocitů, které si z představení odnáší. a to nejen v rovině verbální. Aktivit vhodných k reflexi je nespočet. “

### III. BINGO NÁPADŮ

*Cíl: pro účastníky - uvědomit si nejběžnější metody reflexe a pochopit, z jakého důvodu jsou učitelé nejčastěji používány*

Každý hráč dostane tabulku s pěti prázdnými políčky. Úkolem je vepsat do tabulky pět nejčastějších metod, které se dají použít k reflexi divadelního zážitku.

Následně každý hráč přečte jednu svou zapsanou techniku. Každý, kdo ji má si políčko výrazně označí. Ve chvíli, kdy má někdo z hráčů tři sousední políčka označená, zakřičí nahlas „BINGO“. Dál pokračujeme až do chvíle, než vyčerpáme všechny zapsané nápady.

„Tyto metody jsou nejčastější. Proč myslíte, že jsou nejobvyklejší? Jistě se nám podaří najít i mnoho jiných. Odted' budeme hledat aktivity, abychom si vytvořili zásobník rozmanitých metod. Hned tu první si vypůjčíme z dramatické výchovy.“

### IV. VYPRÁVĚNÍ PO VĚTÁCH 1-2-3

*Cíl: pro účastníky - připomenout si děj představení; seznámit se s technikou vyprávění po větách*

„Protože budeme pracovat s představením, které jsme viděli, bylo by dobré si ho nejdřív trochu připomenout.“

Všichni hráči chodí prostorem. Jejich společným úkolem je převyprávět děj představení následujícím způsobem. Na tlesnutí lektora se všichni zastaví – štronzo. Lektor se dotkne jednoho z hráčů, ten má za úkol říct jednu (první) větu příběhu. Lektor počítá do tří – všichni společně vytvoří živý obraz věty, která právě zazněla. Na další tlesnutí hráči obraz rozehrají. Na další tlesnutí vystoupí z obrazu a chodí dál prostorem. Tak se postupuje neustále dokola, dokud není celý příběh převyprávěn.

*Reflexe: Co se děti touto aktivitou mohou naučit?*

## V. ZVUKOVÝ PLÁN

*Cíl: pro účastníky - dokázat vytvořit zvuky atmosféru konkrétního prostředí z představení; seznámit se s technikou zvukového plánu*

Tři skupiny. Každá má za úkol vytvořit zvukovou kulisu k jiné scéně z představení. Následuje prezentace. Ostatní hádají, o jakou scénu šlo.

*Po každé skupině krátká reflexe od posluchačů i aktérů: „Jak se vám pracovalo? Jak se vám práce líbila? Co vás bavilo/nebavilo?“*

## VI. PŘÍPRAVA REFLEKTIVNÍ AKTIVITY: PRÁCE VE DVOJICÍCH

*Cíl: pro účastníky - vytvořit na základě získaných zkušeností vlastní reflektivní aktivitu včetně jejího vedení; dokázat ocenit pedagogickou práci ostatních a být schopný poskytnout konstruktivní zpětnou vazbu; lektorský cíl – zjistit, do jaké míry jsou účastníci schopni propojit získané vědomosti z dílny s využitím v praxi*

Každá dvojice má za úkol vymyslet jednu libovolnou aktivitu, která by byla vhodná pro reflexi představení, které jsme viděli. Mohou využít cokoliv, s čím se na dílně setkali. Mohou s lektorem konzultovat. Úkolem je připravit a odvést aktivitu se všemi účastníky skupiny. Všichni následně poskytnou vedoucí dvojici zpětnou vazbu, zaměřenou zejména na způsob vedení.

- vždy přidat i reflexi i z pohledu lektora – zhodnocení a ocenění práce

## VII. SHRUTÍ METOD PŘÍPRAVY A REFLEXE: DISKUZE

*Cíl: pro účastníky - shrnout možné způsoby přípravy a reflexe; uvědomit si jejich propojenost a variabilitu*

*Shrnutí: „K čemu reflexe jsou? Co všechno můžeme reflektovat? Jaká je souvislost mezi metodami vhodnými pro přípravu a metodami vhodnými k reflexi divadelního zážitku? ... V jaké situaci byste se rozhodli děti na představení nepřipravovat? Kdy byste s dětmi zážitek nereflektovali?“*

## 8. REFLEXE DÍLNY:

„Naše cesta světem divadla pro děti je u konce. Chtěli byste se mě ještě na něco zeptat? Je něco, co vám není jasné? Máte nějaký postřeh, o který byste se rádi podělili s ostatními? ... Než se s vámi rozloučím, chtěla bych vás poprosit o dvojí reflexi naší dvoudenní cesty. První bude obrazová, pocitová, druhá verbální. “

### I. KARTY „DIX IT“

*Cíl: lektorský cíl – dostat od účastníků zpětnou vazbu, založenou na jejich pocitech z dílny; pro účastníky - seznámit se s možným využitím hracích karet „Dix It“ pro reflexi*

„Každý si vyberte z hracích karet tu, která nejlépe vystihuje váš pocit z uplynulých dvou dnů a položte ji před sebe. Tentokrát nemusíte říkat, proč jste si ji vybrali. Jen ji k sobě položte. Já se za chvíli projdu prostorem a prohlédnu si je.“

### II. DOPIS

*Cíl: lektorský cíl – získat verbální zpětnou vazbu na náplň dílny a na lektorský způsob vedení; zjistit, zda se pocity lektora z dílny shodují s pocity ostatních; zjistit, které téma se v reflexích objevuje nejčastěji, získat celkovou představu o tom, co bylo v dílně pro účastníky nejdůležitější*

„Na závěr bych vás vyzval, abyste mi, jako svému dvoudennímu průvodci ‚světem divadla pro děti‘ napsali dopis. Budu ráda, když do něj zapíšete vše, co je pro vás důležité mi sdělit. Cokoliv, co vás během cesty překvapilo, potěšilo, zaujalo, naštvalo, unavovalo, nudilo. Váš dopis může a nemusí být anonymní. Až budete hotovi, můžete ho hodit do této schránky (krabice). Dopřejte si tolik času, kolik potřebujete.“

### III. ZPĚTNÁ VAZBA Z MÉHO POHLEDU

*Cíl: lektorský cíl - poskytnout účastníkům zpětnou vazbu jejich (spolu) práce z pohledu lektora; pojmenovat atmosféru dílny a pocity, které lektora*

*provázely; motivovat účastníky pro další zkoumání v tomto oboru; uzavřít dílnu tematickým obloukem*

„Mým cílem bylo provést vás ‚světem divadla pro děti‘ a ukázat vám několik míst a cest, které vy můžete navštívit s dětmi. Teď už je na vás, kudy se vydáte. Ať se rozhodnete pro cokoliv, myslím, že je důležité, abyste vždy věděli s jakým záměrem se na ona místa vydáváte. Ať už se rozhodnete, že své žáky do tohoto pomyslného světa vezmete nebo ne a že je na takovou návštěvu připravíte nebo ne, přeji vám, abyste vždycky věděli, proč jste se tak rozhodli. Jsem ráda, že jste tuhle cestu podnikli se mnou.“

Poděkování za dopisy a za práci. Pojmenování atmosféry dílny z pohledu lektora.  
Rozloučení.

Vzhledem k rozdílnému uspořádání jednotlivých částí dílny vkládám následující aktivitu samostatně. V dílně byla vždy zařazena na konec prvního dne.

#### **IV. REFLEXE DNE: VÝLOHA**

*Cíl: lektorský cíl – zjistit, co účastníkům dílny vyhovuje a co by bylo dobré do druhého dne dílny upravit / změnit*

Na arch papíru doprostřed místnosti lektor zapíše 4 otázky, ke kterým se účastníci budou v reflexi vztahovat:

1. Co z obsahu a metod pro mě dnes bylo důležité? (červeně)
2. Co mi chybělo? Co bych ještě potřeboval? (modře)
3. Co se mi nelíbilo? (černě)
4. Co se mi líbilo? (zeleně)

Každý účastník dostane 4 samolepící štítky označené čtyřmi různými barvami. Každá barva se vztahuje k jedné otázce. Účastník napíše odpověď na otázku odpovídající barvy na štítek a nalepí ji na arch. Tato reflexe je anonymní.

## POPIS 1. REALIZACE PROJEKTU: KARLOVY VARY

První realizace proběhla v úterý a ve středu 7.- 8. března 2017 na Střední pedagogické škole, gymnáziu a vyšší odborné škole Karlovy Vary vždy od 8:00 do 15:30 (s pauzou na oběd 12:00 – 13:00).

Zúčastnilo se jí 21 studentů 2. a 3. ročníku pedagogického lycea, tedy možná budoucích učitelů. Jedna dívka absolvovala pouze první den dílny, druhá pouze druhý den. O této výměně dívek jsem se dozvěděla před začátkem dílny. Pro práci v dílně byla druhá dívka limitovaná, protože neviděla představení, ze kterého jsme velmi často v aktivitách vycházeli, ale nijak se to na její práci neodrazilo. Chlapců bylo ve skupině 6, dívek 15.

Během dílny byla na dvě hodiny prvního dne a dopolední část druhého dne přítomna vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Anna Hrnecková, druhý den se několikrát na průběh dílny přišla podívat MgA. Hana Hniličková, která studenty učí dramatickou výchovu.

Hana mě před začátkem dílny studentům představila a požádala mě, abych co nejvíc propojovala ročníky mezi sebou, aby se poznali. Vzhledem k tomu, že jsem uvažovala stejným způsobem, měla jsem už předem aktivity vymyšlené tak, aby se skupiny často proměňovaly.

Studenti po celou dobu výborně pracovali. O nepatrných proměnách jejich přístupu se budu vyjadřovat u konkrétních aktivit.

Součástí dílny byla návštěva představení Očarovaný strom Divadla Na Háčku, která proběhla první den dílny, hodinu po jejím začátku (v 9:00).

První hodinu dílny jsme strávili v menší místnosti, která výborně posloužila pro navození důvěrné atmosféry. Po představení jsme se přesunuli do prostoru Divadla Dagmar – do prostorné a dostatečně velké, světlé místnosti, kde jsme zůstali po zbytek dílny.

Vzhledem k tomu, že téměř pravidelně jezdím hrát do Divadla Dagmar pro studenty karlovarské školy, měla jsem určitou představu, jakým způsobem její studenti reagují a komunikují. Byla jsem připravena na větší pasivitu, než která se nakonec v dílně ukázala. Oproti mému očekávání jsem mohla zařadit i dynamičtější pohybové hry, které, jak se v průběhu ukázalo, skvěle tmelily celou skupinu. a které pomáhaly udržovat, nebo spíš znovu navracet, energii celé dílny. První den byla většina aktivit v sedě, což jsem při vymýšlení dílny neuhlídala. V průběhu jsem cítila, že musím přidávat vlastní energii, abych udržela bdělou a pracovní atmosféru, nebo dodávat aktivity, které by sedavou práci vystřídaly. Stejný pocit měli i studenti, což se odrazilo i v reflexi prvního dne. Na základě této zkušenosti jsem prošla scénář druhého dne a ošetřila, aby byly aktivizační hry (které byly i tak součástí dílny) rozvrstveny do celého dne. To se nakonec velmi vyplatilo. Energie druhého dne byla mnohem větší, aniž bych ji musela sama nějak výrazně rozněcovat.

K mému překvapení se v průběhu obou dnů neobjevila ani nekázeň, ani nedochvilnost. Dílna proběhla velmi koncentrovaně a klidně.



PRVNÍ DEN: úterý

## 1. ÚVOD, SEZNÁMENÍ

[8:00]

### I. ÚVODNÍ KRUH: KARTY „DIX IT“

/25MIN

Ještě před příchodem studentů jsem měla čas připravit prostor – polštáře na zem pro sezení v kruhu a zavřenou krabičku s hracími kartami „Dix It“ doprostřed místnosti. Po zazvonění přišli studenti a MgA. Hana Hniličková, aby mě představila. Zmínila, že dílna bude vždy probíhat do 15:30, a že je nezbytné na ní být po celou dobu. Jedna studentka se hned omluvila z druhého dne a Hana jí vysvětlila, že to nepřichází v úvahu, a odešla. Dílna mohla začít. Pocítila jsem napjatou atmosféru, ze které jsem se potřebovala rychle dostat, aby neovlivnila celý začátek dílny. Než jsem na studenty promluvila, mimoděk jsem vyslala ke studentce, která se omlouvala z neúčasti, chápavý pohled. Studentka sklopila hlavu. Měla jsem pocit, že mou reakci pochopila a přijala, ale pro ní byla situace napjatá i dál.

Uvítala jsem studenty a namísto rozprostření karet jsem se nejdřív (pro odlehčení situace) studentů zeptala, co si myslí, že je schované v krabičce uprostřed. Tipovali: kostky, kuličky, pastelky, mince, nic. Zachrastila jsem a po zaznění zvuku někdo ze studentů spontánně vykřikl „Karty!“. Otevřela jsem krabičku s kartami a studenti se rozesmáli. Dusná atmosféra se rozplynula.

Po vyzvání k vybrání karty, vyjadřující vztah účastníků k divadlu a k dramatické výchově, proběhla mezi studenty vlna pohledů, povzdechů a několik komentářů ve smyslu: „Tak to snad radši ne.“ Proto jsem znovu zopakovala instrukci a dodala, že mě opravdu zajímá, jaký vztah k dramatické výchově mají, že je to pro mě důležité, abych je pak v dílně nenutila do něčeho, co jim není příjemné, nebo abych se nezabývala něčím, co nikoho nezajímá.

Do této chvíle se studenti prohrabovali kartami, ale po doplňující informaci brali velmi konkrétně karty do rukou a schovávali je před sebou.

V kruhu jsem velmi rychle pochopila příčinu předchozích reakcí. Dozvěděla jsem se, že absolutní většina účastníků (19 z 21) má z dramatické výchovy **strach**. Většina dále zmínila, že je pro ně „strašákem“ v podobě maturitního předmětu, ve kterém se **neorientují**, a kterému **nerozumí**, a proto u nich není oblíbený. Nejčastější popis vybraných obrázků byl (slovy studentů): „**chaos**“, „**cesta, která nikam nevede**“, „**temnota**“, „**bludiště**“, „**strašák**, před kterým se neumím schovat“ apod.

Byla jsem zaskočená tím, že jde o názor drtivé většiny, bez ohledu na ročník. V tuto chvíli mě poprvé napadlo, že budu možná muset přehodnotit cíle dílny.

Když přišla řada na mě, řekla jsem studentům vedle svého vztahu k dramatické výchově, že slyším jejich rozpaky, že jejich pocity respektuji, a že se pokusím do jejich obav přinést trochu optimismu. V tu chvíli jsem na studentech viděla očekávání, přijetí a pochopení mých slov.

Vzhledem k tomu, že jsme nebyli v místnosti, ve které budeme po zbytek dílny, vynechala jsem rozvěšování vybraných karet po zdech. a vzhledem k atmosféře a nastavenému očekávání jsem hned přešla k další aktivitě.

## II. OČEKÁVÁNÍ - SMYSL DÍLNY

/3MIN

Navázala jsem na předchozí kruh. Na otázku, co studenti očekávají, jsem dostala jedinou odpověď: „*Dozvědět se, co je dramatická výchova*“. Zapsala jsem si poznámku na arch. Když jsem zvedla oči, abych vyslechla další podněty, zbytek skupiny pokyvoval se sklopenýma očima hlavou. Pochopila jsem, že to je to jediné, co je pro studenty v tuto chvíli důležité. Myslím, že jsem na nich viděla strach z maturity a velké zmatení.

Pokračovala jsem dál a přislíbila, že se jim pokusím v průběhu dílny dát odpověď, kterou chtějí.

### **III. PRVNÍ VZPOMÍNKA NA NÁVŠTĚVU DIVADLA: VIZUALIZACE /10MIN**

Možná i díky silné a velmi intenzivní atmosféře proběhla vizualizace nad očekávání dobře. Všichni studenti soustředěně pracovali a nikdo nerušil ani jednotlivé zpovědi. Jediný student se rozhodl nesdílet svou vzpomínku nahlas.

K mému překvapení byla většina vzpomínek výrazně negativní (nucení do společenského oblečení, neadekvátní témata, nepřiměřená délka představení, hrůza ze zapojení do děje, strašidelné postavy a efekty apod.). V následné reflexi studenti vyjadřovali svá překvapení nad tím, že i ostatní mají podobně negativní zkušenosti. Na můj podnět – pojmenování faktorů – měli studenti dobré postřehy. Aktivita studentů a jejich trefné postřehy mi pomohly k plynulému přechodu dál.

### **IV. EXPERTNÍ SKUPINY: DISKUZE /10MIN**

V této části byli studenti poprvé rozděleni do skupin. V tuto chvíli jakoby „doted“ spolupracující atmosféra“ trochu uvadla. Přemýšlela jsem, čím to je. Měla jsem pocit, že ve skupinách byli studenti, kteří spolu nemají příliš dobré vztahy. Později jsem se z reflexí dozvěděla, že spolu tyto dva ročníky nikdy předtím nemluvili, a tedy ani nespolupracovali. Bylo to jejich první setkání.

I přes tyto pocity studenti pracovali a zabývali se zadaným tématem. Při obcházení skupin jsem viděla, jak těžko uchopitelné zadání to pro studenty bylo. Měli problém nahlížet na divadelní představení z pohledu jen svého oboru, což vedlo k hlasitým výměnám názorů ve dvou skupinách. Situaci vždy zklidnilo, když jsem do rozhovoru vstoupila a poprosila jednotlivé studenty, aby mi vysvětlili své stanovisko od začátku, protože jsem ho neslyšela celé a zajímalo by mě. Ve všech případech tato „strategie“ způsobila, že ve snaze studentů svůj argument zformulovat, aby mi ho vysvětlili, postupně buď došli k přesnému

pojmenování a pak byl jejich názor skupinou přijat, nebo v průběhu srovnávání myšlenek sami pocítli, že nejdou správným směrem a svůj argument opustili.

Touto neúmyslnou „strategií“, jako bych všechny studenty uklidnila a v průběhu dílny už se žádný konflikt neobjevil. Možná potřebovali otestovat hranice jako malé děti, a když zjistili, že jsou „v bezpečí“ a mohou se beztrestně mýlit, ke konfliktům už nebyl důvod.

Následovala návštěva představení a s ní i přesun do prostoru Divadla Dagmar.

## **2. NÁVŠTĚVA DIVADELNÍHO PŘEDSTAVENÍ [9:00]**

Sledování z pohledu expertů vzali studenti za své a někteří ve své „roli“ vydrželi dokonce po celou dobu představení.

Představení dle mého názoru nebylo právě vzorovou ukázkou dobře postavené produkce pro děti a mládež. To nám ale výborně posloužilo při hledání sdělnosti a srozumitelnosti znaků v další práci.

Protože představení probíhalo v prostoru, kde naše dílna pokračovala, studenti měli po jeho představení krátkou pauzu. Já jsem mezitím pomohla sklidit scénu a rekvizity a rozvěsit karty studentů na okna místnosti.

*(pauza 10min)*

## **3. DIVADLO – VÝCHOVA – DĚTI [9:55]**

### **I. EXPERTNÍ SKUPINY: KRÁTKÁ REFLEXE /10MIN**

Po pauze jsem začala přivítáním v prostoru a částí s rozdílným vnímáním okolí, ke kterému máme nějaký vztah. Studenti se smáli, když viděli, že je místnost vyzdobena jejich „strašáky“. Tomu jsem se nakonec smála i já. Trochu z rozpaků, jestli bylo vhodné zaplnit celou místnost právě těmito „obavami“. Později se to ale ukázalo jako velmi vhodné.

Následovaly reflexe divadelního zážitku v expertních skupinách. Jedna skupina byla velmi pasivní. Nedokázala jsem odhadnout, zda je to proto, že je na ně úkol příliš lehký a už ho mají splněný, zda si spolu studenti nerozumí, nebo zda jsou unavení. Na otázku, jestli ještě potřebují čas na práci, dvakrát odpověděli, že už jsou skoro u konce, ale sotva jsem se otočila, měla jsem pocit, že zase nepracují. Nejistila jsem, čím to bylo.

## II. DIVADLO, VÝCHOVA, DĚTI: MAPY ZEMÍ

/30MIN

Tato aktivita byla ze začátku pro všechny skupiny evidentně těžko uchopitelná. Potřebovali ode mě několikrát ujistit, že mapa může být velmi abstraktní, a že jde o jejich vnímání a zkušenost s daným oborem.

Jinak pracovali výborně. Vzhledem k probíhajícím diskuzím nad tématem a k jejich zaujaté práci, prodloužila jsem čas přípravy na 30 min, což účastníci ocenili.

## III. KONFERENCE - PREZENTACE MAP: TIR

/20MIN

Konferenci začínala skupina PEDAGOGŮ. V jejich výpovědi se jen podtrhovaly postřehy, které jsem doteď z některých situací vyčetla. Prezentovali zemi, ve které je jen jeden názor správný, není v něm svoboda, není v něm prostor pro hru a zábavu, je orientovaný na výsledky. Studenti nazvali zemi podle konkrétního učitele, který je ve škole velmi neoblíbený a evidentně velmi vlivný. Studenti popsali svět, do jakého, jak později sami řekli: *„... jsme nuceni vstoupit a následovat jeho zákony, i když s nimi nesouhlasíme.“*

Jejich výpověď mě zaskočila a vyprovokovala, abych v rámci role moderátora konference zadala této skupině doplňující úkol – promyslet, co by na své zemi změnili, kdyby takovou možnost měli. Na jakých by ji postavili pilířích a jaké by v ní platily zákony.

Následovala skupina DĚTÍ, které jsem přidala doplňující úkol také, aby v tom první skupina nebyla sama. Chtěla jsem, aby pojmenovali základní principy života ve své zemi.

Skupina DIVADELNÍKŮ mě překvapila tím, jak málo divadelních pojmů a vědomostí o oboru měla. Díky jejich prezentaci a reakci na ní jsem pochopila, že by bylo dobré průběžně zařazovat základní pojmy z divadelní terminologie. Úkolem pro tuto skupinu bylo pojmenovat, čím by mohla jejich země být užitečná pro zemi PEDAGOGŮ a DĚTÍ.

Následně měly skupiny čas promyslet doplňující úkol. Já jsem mezitím secvkla mapy k sobě a připevnila na okno.

#### **IV. MAPA SVĚTA „DIVADLA PRO DĚTI“**

**/15MIN**

Na základě doplňujících úkolů se nám nyní podařilo společně definovat obory, a tak nebylo nutné je nadále reflektovat.

A tady nastala z mého pohledu další zajímavá situace. Po příspěvku PEDAGOGŮ se strhla diskuze o tom, že takovou zemi, jakou by chtěli nemohou mít, protože taková země neodráží realitu. Studenti pedagogiky nevěří, že by bylo možné učit děti tvořivě, zážitkově, s respektujícím přístupem, bez stresu ze šikany?! Nemohla jsem toto téma jen tak přejít.

Sesedli jsme se se studenty a mluvili o tom, proč by takovou „zemi“ nemohli začít vytvářet oni sami. Chtěla jsem, aby pochopili, že už jen to, jakým způsobem pracují teď se mnou, je důkaz toho, že tak pracovat lze. Že taková „země“ existuje, a že je jen na nich, jestli se rozhodnou do ní vstoupit, nebo ne. Mluvili jsme o činnostním pojetí výuky, o svobodných školách, programu Začít spolu. „Odbočka“ k tomuto tématu trvala cca 10 minut.

Dalo by se mluvit déle, ale nechtěla jsem, aby se úplně přetrhla kontinuita dílny, a tak jsme se po vlně nejživější diskuze vrátili zpět k mapám.

Spojení map všechny zaujalo a zabavilo na poměrně dlouhou dobu. Studenti si spojený obrázek svévolně prohlíželi ze všech stran, hledali nejrůznější spojnice a náhodná nečekaná absurdní místa.

Většina se shodla, že na ně svět působí rozmanitě, chaoticky, ale velmi vybízivě a všichni měli chuť se do něj podívat a vzít do něj děti.

#### **V. VÝZNAM DIVADLA PRO DĚTI: LÍSTEČKY /7MIN**

Zapisování bylo energické a studenti měli celou řadu velmi dobrých myšlenek. Myslím, že je také velice bavilo lepení jednotlivých lepících lístečku na okno.

Po přečtení všech lístečků nebylo třeba téma dále rozvíjet – vše podstatné zaznělo.

*(pauza 10min)*

#### **4. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI [11:30]**

##### **I. ARGUMENTAČNÍ VLNA /10MIN**

Argumentační vlna začala velmi zvolna. Dvakrát jsem do prostoru musela vstoupit, abych rozdmýchala vlnu názorů. S nabalováním dalších studentů ale aktivita nabývala na rychlosti, až se na konci téměř muselo křičet, aby bylo slyšet další argumenty.

Najít jednoznačné odpovědi není u tohoto zadání úplně snadné, proto bylo třeba po skončení aktivity zreflektovat, které argumenty zazněly a byly pádné.

##### **II. JAK S DĚTMI O DIVADLE MLUVIT: ROZEHRANÝ ŽIVÝ OBRAZ /15MIN**

Nejdřív se přihlásily dvě studentky. Zadala jsem jako instrukci, že při jejich hře v roli učitelek mají všichni studenti (děti ve třídě) již oči otevřené. Chtěla jsem posílit rolovou hru studentů. Namísto toho jsem studentkám úkol znesnadnila. Studentky se v roli učitelek zjevně styděly, a tak ani jejich pokus o změnu rozhovoru k lepšímu nebyl úspěšný. Proto jsem hned po každém provedení

reflektovala jejich pocity a chtěla vědět, zda se jim povedlo naplnit záměr, se kterým do hry přicházely. Obě se shodly na tom, že je „třída“ vyváděla z koncentrace. Z pohledu „třídy“ byly studentky nervózní, a tak se jim nepodařilo zaujmout k návštěvě divadla.

Studenti, kteří třídu hráli, nijak situaci hráčkám nestěžovali, naopak byla z jejich strany cítit přející pozornost. Získali jsme tak zajímavý podnět k diskuzi – není vždy lehké chovat se před skupinou tak, jak bychom očekávali.

Následně se pokusil vstoupit do role student, kterému se povedlo rozhovor obrátit skvělým způsobem. Dle „třídy“ to bylo jeho energií a evidentním osobním zaujetím (až nedočkavostí - do divadla jít). Bylo velmi hezké sledovat, jak studenti v roli dětí ve třídě přijali a ocenili učitele (a jejich kamaráda - spolužáka), kterému se povedlo je nadchnout.

Bylo to jeden z velmi silných kolektivních momentů dílny.

*(pauza na oběd)*

## **5. PŘÍPRAVA NA DIVADELNÍ ZÁŽITEK [13:00]**

### **I. VÝBĚR PŘEDSTAVENÍ: MYŠLENKOVÁ MAPA /10MIN**

Na myšlenkové mapě se objevily pojmy: termín, délka trvání, cena, téma, prostředky, doporučení. Šlo o poměrně krátkou aktivitu.

V tuto chvíli jsem si uvědomila, že v diskuzích často mluví ti samí studenti. Rozhodla jsem se proto odted' jménem vyzývat ty studenty, kteří se v kruhu zapojovali méně nebo vůbec.

To se ukázalo jako dobrý tah, protože se svévolně začali zapojovat i ostatní, kteří do této chvíle mlčeli.

Asi třetina skupiny v průběhu ale začala ztrácet energii. Proto jsem body na mapě příliš nekomentovala a hned pokračovala dál.



## II. INFORMACE: ČETBA ANOTACÍ

/10MIN

Studenti v této aktivitě dokázali velmi dobře pojmenovat své dojmy z grafické úpravy anotací. Tři studenti mluvili o tom, že na ně anotace působila „lacině a podbízivě“, a tak i přes to, že se jim líbilo téma a fotografie z představení, bez doporučení by na něj se svými žáky nešli.

Ostatní byli s anotacemi v celku spokojeni i přes to, že v nich některé informace zcela chyběly. Studenti jako řešení navrhovali, že by do divadla zavolali a doptali se.

Tentokrát se více zapojovali studenti, které jsem vyzývala při poslední diskuzi.

## III. VYTVÁŘENÍ ANOTACÍ

/10MIN

Nejdřív jsem zadala úkol s rozdělením čísel ve skupině, ale zatím nikdo nevěděl, k čemu čísla jsou. I to vzbudilo zájem a studenti se začali řadit do zástupů ve zvoleném pořadí.

Když jsem je k jejich překvapení spojila do trojic podle vybraného čísla, smáli se sami sobě a svému ukvapenému řazení. Jeden student trefně situaci komentoval slovy: „Jako děti.“

Anotace skupinám nedělaly problém, dvě skupiny dokonce promyslely i grafický návrh.

Po přečtení originální anotace byli všichni zaskočeni tím, jak neodpovídá tomu, co jsme viděli. V popisu je uvedeno, že jde o interaktivní představení. Studenti dobře pojmenovali, že to pro ně byla nejmíň zajímavá část hry, která je naopak vedla k pasivitě, protože byla trochu násilná a nedoladěná, jako by z celé hry trčela. Já jsem měla stejný pocit.

Také řešili uvedené věkové rozpětí – v anotaci se píše, že cílovou skupinou jsou děti od 3 do 10 let. Shodli se bez výjimky na tom, že je inscenace vhodná pro děti předškolního věku. I v tom jsem s nimi souhlasila.

#### IV. VÝZNAM PŘÍPRAVY: ALEJ NÁZORŮ

/10MIN

Vzhledem k velkému počtu účastníků jsem alejí procházela jen já, u každého jsem se zastavila a vyslechla si jeho argument. Když jsem došla na konec, vyzvala jsem studenty, aby se do pěti vteřin postavili na stranu, se kterou sympatizují. Po odpočítání zůstali tři studenti na straně **proti** přípravě a ostatní na straně **pro** přípravu.

Sesedli jsme se a každý řekl, jaký argument ho nejvíce přesvědčil.

Studenti ze strany **proti** zmiňovali, že když **nevědí, jaké představení bude**, nevědí, proč by na něj měli děti připravovat. Resp., že by se mohlo stát, že je připraví na něco, co s představením bude mít jen málo společného a pak taková příprava nemá smysl.

Ostatní jmenovali zejména: **bezpečný pocit dětí při návštěvě** (aby věděly kam a na co jdou); potřeba **připravit je na způsob hraní** (ve smyslu herec/loutka), **motivovat** je k návštěvě a k zaujatému sledování, u příběhů jiných kultur seznámit děti se **specifickými zvyklostmi, aby pochopily kontext**.

#### V. SBOROVNA: HROMADNÁ IMPROVIZACE

/10MIN

Sborovna měla pomalý rozjezd, ale o to silnější průběh. Ze začátku jsem musela v roli výchovné poradkyně celou improvizaci vést sama. Studenti nejspíš čekali, kam se hra vyvine a jak do ní mohou vstoupit. První se (asi po třech minutách) odvážila studentka, kterou jsem do této chvíle v dílně příliš neregistrovala. Hra v roli ji evidentně bavila, a tak začala velmi zaujatě líčit, co všechno jí žáci během návštěvy představení udělali. Po jejím monologu se začali přidávat ostatní. Nakonec jsem vyslechla kolem patnácti příspěvků rozhněvaných učitelů. Na závěr improvizace mi studenti velmi dobře nahráli – jedna studentka si ke konci svého monologu povzdechla, obrátila se na mě a spustila, že to je všechno moje chyba, že oni (učitelé) dělají všechno tak, jak já jim radím, tak je to jistě moje zodpovědnost, a tak mám najít nějaké řešení a kázeňská opatření, aby

v budoucnu k takovým situacím nedocházelo. K jejímu názoru se přidali i ostatní a já měla skvěle vystavěnou situaci, abych následující aktivitu vzala do hry.

Jako kázeňské opatření jsem vyzvala učitelky a učitele, aby společně promysleli pravidla divadelní etikety a shodli se na sedmi nejdůležitějších bodech.

#### **VI. DIVADELNÍ ETIKETA: PEXESO**

**/10MIN**

Následně se měli rozdělit do trojic, ve kterých spolu ještě nepracovali a zakreslit vždy jeden bod etikety na pexesové kartičky. Celá aktivita se tedy stala součástí předchozí hromadné improvizace. Včetně prezentace hotových pexesových obrázků a reflexe práce na nich.

Původně jsem plánovala, aby skupiny ke kartičkám vymysleli i aktivitu. Vzhledem k časovému skluzu jsem tuto část vynechala.

#### **VII. ZÁSAH UČITELE BĚHEM PŘEDSTAVENÍ: DISKUZE**

**/5MIN**

V tuto chvíli jsem velmi silně pocítila únavu skupiny, a tak diskuze proběhla velmi krátce. Čtyři studenti se zapojili, ale spíš chtěli slyšet můj názor a k němu přitakávali.

#### **VIII. DIVADELNÍ ZNAK, SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA**

**/15MIN**

K pochopení divadelního znaku jsem nakonec nevyužila připravené definice, snažila jsem se je popsat svými slovy. Následnými otázkami jsem získala zpětnou vazbu a myslím, že všichni studenti pojem pochopili.

U složek divadelního díla byli studenti překvapeni tím, že do ně řadíme i diváka.

Bylo dobré, že jsem měla připravené své příklady aktivit, na kterých je možné dětem divadelní složky ukázat a vysvětlit. Studenti neměli příliš mnoho nápadů. Všechny navrhované metody jsme také ve zkratce prakticky vyzkoušeli s několika dobrovolníky (živé obrazy, zvukový plán, narativní pantomima).

V této části byla únava již velká, a proto jsem aktivitu ukazovala pouze s dobrovolníky, neměla jsem pocit, že by aktivizace všech byla dobrou volbou.

Během ukázek metod pro jednotlivé složky přišla Anna Hrnecková. Představila jsem ji studentům a vysvětlila, proč bude určitou část dílny s námi. Její přítomnost velmi ovlivnila atmosféru dílny. Studenti najednou přestali být tolik spontánní, tvořiví a jejich postoj ke mně se oddálil.

Měla jsem pocit, jako by se báli jakési kontroly nebo pedagogického hodnocení.

Tato proměna a přítomnost Anny mě na chvíli vyvedly z koncentrace, na okamžik jsem ztratila nadhled nad jednotlivými aktivitami a nedokázala jsem tak rychle reagovat na vzniklé situace a nápady studentů. Nemyslím, že by to nějak zásadně ovlivnilo běh dílny, jen se z mého vedení na tu chvíli vytratila lehkost.

Objevila se moje stará zkušenost – strach z autorit. V těchto chvílích pochybuji o každém slově a každé další aktivitě, kterou jsem si předem připravila.

Věřím své přípravě a znám tyto pocity, takže jsem šla přes to, aby účastníci nic nepoznali. Tato tato část dílny pro mne ale byla nepříjemná a trochu stresující.

*(pauza 10min)*

## **6. METODY PŘÍPRAVY NA SAMOTNOU HRU – TÉMA, POSTAVY, PŘÍBĚH, HISTORICKÝ KONTEXT, ... [14:30]**

### **I. BABKA CHŇAPKA /10MIN**

Studenti ocenili po dlouhém sezení možnost pohybu. I přes mojí nejistotu, zda se tato svérázná pohybová hra pro studenty daného věku hodí, dopadla skvěle. I pro mě bylo její zařazení důležité. Vrátila se mi lektorská lehkost a hravost pro zbytek dne, která se odrazila zejména v mojí koncentraci na dění „tady a teď“ a tedy i schopnost rychlé aktualizace průběhu dílny na základě aktuální atmosféry.

## II. SKUPINOVÁ PRÁCE: MODIFIKACE AKTIVIT

/40MIN

Každá skupina připravila dvě aktivity, které také nakonec s ostatními zrealizovala. Protože studenti potřebovali větší čas na přípravu, bylo jasné, že všechny realizace v tento den již nestihneme. Proto ještě v úterý odvedly své aktivity dvě skupiny (druhá skupina stihla jen jednu) a ostatní jsme nechali na středu.

Účastníci velmi dobře spolupracovali i ve chvíli, kdy se nechávali vést svými spolužáky.

Vzhledem k početnosti skupin (6/7 členů) vedl aktivity zpravidla jeden student, který se ovšem předem na svou funkci většinou nepřipravil. Skupiny velmi často v průběhu vysvětlování nebo až ve fázi realizace zjistily, že své aktivity nedomyslely, a tak musely (někdy více, jindy méně) přímo na místě improvizovat. To se stalo dobrým výchozím bodem pro reflexe. Studenti sami mluvili o tom, že je nenapadlo si aktivity např. přestavit, aby zjistili, jaké mohou nastat situace a s čím vším je potřeba počítat.

I z tohoto hlediska hodnotím skupinovou práci na modifikaci aktivit za velmi přínosnou.

## 7. REFLEXE DNE: VÝLOHA

[15:20]

Tuto techniku jsem objevila večer před první realizací dílny. Hledala jsem způsob, jak jednoduše (stručně a výstižně) zjistit postoj účastníků k mému způsobu práce. Výloha se velmi osvědčila.

Získala jsem následující informace:

1. Co mi dnes chybělo: velmi často se objevovalo „*víc pohybu*“.
2. Co se mi líbilo: nejčastěji se objevily „*nové metody*“, „*způsob vedení*“, „*spolupráce ve skupině*“ a jednotlivé aktivity z dílny.
3. Co se mi nelíbilo: několikrát se objevilo „*málo pohybu*“.

4. Co pro mě bylo nové: pro většinu bylo „vše, co jsme dělali nové“, několik studentů napsalo „nikdy mě nenapadlo se nad tímto tématem zamýšlet“.

Z reflexe jasně vyplynulo, že je třeba druhý den zařadit víc aktivizujících her.

Jako vedlejší přínos reflexe dne také hodnotím, že skrze ni studenti mohou ovlivnit další běh dílny. Z pečlivě vypracované reflexe soudím, že pochopili, že mi záleží na tom, jak naše společná práce bude dál vypadat.

Jsem si jistá, že i to posílilo naši vzájemnou důvěru. Po skončení prvního dne slovně oceňovali, že jsem otevřená přizpůsobit svou práci jejich potřebám.

## **DRUHÝ DEN: středa**

### **I. VYMĚŇOVÁNÍ VĚCÍ**

**/10MIN**

Druhý den jsem již nechtěla, aby účastníci měli štítky se jmény. Proto jsem se rozhodla ráno začít aktivitou s vyměňováním věcí – každý účastník si nejdřív vezme do ruky jednu svoji věc (klíče, telefon, řetízek apod.), kterou během chůze po prostoru s někým vymění a představí se mu; každý pak pokračuje s novým předmětem dál. Při další výměně navíc řekne, od koho předmět dostal. Tímto způsobem se postupuje stále dál. Po nějaké době se vyměňování zastaví, všichni si sednou do kruhu a odkrývají čí předměty mají.

Jen dva předměty ztratily po cestě jméno svého původce, všechny ostatní se podařilo do poslední chvíle správně přiřadit.

Hra proběhla klidně (několikrát jsem ji hrála a vždy byla velmi chaotická), takže příjemně naladila skupinu na vzájemné vnímání. Není ale příliš aktivizující, a tak se pokračovalo v celkem jemném duchu.

## II. SKUPINOVÁ PRÁCE: MODIFIKACE AKTIVIT – POKRAČOVÁNÍ /60MIN

Během této části se studenti velmi dobře zaktivizovali. K tomu přispěl zajímavý a příjemně odvedený výběr přípravných aktivit (argumentační hry, honičky, asociace, pantomima).

Skupinové vedení probíhalo víceméně stejně jako předchozí den.

## III. SHRNUTÍ METOD PŘÍPRAVY: ZÁPIS /0MIN

Tuto část jsem vynechala. Někteří studenti si již průběžně aktivity zapisovali, a tak mi přišlo zbytečné je samostatně motivovat. Tato aktivita navíc nepřinášela žádnou novou metodu, a tak nebyl důvod ji nepřeskočit.

*(pauza 10min)*

## 8. METODY REFLEXE [9:20]

### I. ARGUMENTAČNÍ ŘADA /20MIN

Argumentační řada mi přišla vzhledem k velkému počtu účastníků zdlouhavá. Zejména pro ty, kdo stáli na konci řady. Studenti to ale nijak nedávali najevo a byli po celou dobu soustředění.

Nejčastější argumenty **pro reflexi** bylo: zjištění učitele, zda děti představení pochopily; možnost vyjít skrze reflexi do dalšího tématu ve výuce; poskytnout dětem možnost sdílet a vyjádřit své emoce.

**Proti reflexi** se ozývalo: zkreslení příběhu; podsouvání vlastních názorů učitele; omezování dětské fantazie, která byla představením podnícena.

Všichni studenti se jednoznačně shodli, že jsou **pro reflexi**.

Následující tři aktivity proběhly dle očekávání, proto u nich neuvádím podrobnější popis.

**II. INTERVIEW /10MIN**

**III. BINGO NÁPADŮ /15MIN**

**IV. VYPRÁVĚNÍ PO VĚTÁCH 1-2-3 /10MIN**

*(pauza 10min)*

**V. ZVUKOVÝ PLÁN /20MIN**

V rámci skupinové práce na přípravných aktivitách si jedna skupina vybrala zvukový plán. Protože ale dle jejich zadání pracovali všichni účastníci dohromady a nikdo (kromě zadávajících „lektorů“) nebyl posluchačem, rozhodla jsem se aktivitu ukázat s možností rozdělení do skupin. Na reakcích posluchačů jsem pak demonstrovala, jak se charakter aktivity promění, když ti, kdo neúčinkují, mohou poskytnout účinkujícím zpětnou vazbu. Studenti nadšeně reagovali a se zápletem popisovali, co slyšeli. Se stejným zaujetím je poslouchali účinkující, kteří tak došli nejen ocenění od svých vrstevníků, ale i zajímavé a podnětné reflexi.

**VI. PŘÍPRAVA REFLEKTIVNÍ AKTIVITY: PRÁCE VE DVOJICÍCH /80MIN**

Tuto část dílny jsem při přípravě vnímala jako stěžejní. Bylo mi jasné, že bude vyžadovat dobrou motivaci, která by studenty vedla k promyšlené práci a snaze připravit a odvést své aktivity co nejlépe. To se velmi dobře povedlo.

Dvojice studentů se mnou své přípravy konzultovaly, hledaly aktivity, které ještě v dílně neproběhly a snažily se předem připravit i na srozumitelné předání instrukcí.

Když jsme se po části, ve které se studenti připravovali, sesedli do kruhu, byla na nich vidět jemná nervozita. Spolu s ní nastoupili obranné mechanismy – studenti k sobě začali být uštěpační a výsměšní. Pokusila jsem se jim dát najevo, že vím, jak těžké jsou situace a požádala jsem je, aby k sobě byli laskaví. Jakoby se tím slovem uklidnili. Následovaly prezentace jejich samostatné práce, které proběhly ve velmi přejícím duchu. Studenti si vzájemně pomáhali a dokázali velmi konstruktivně dávat druhým zpětnou vazbu.



Po vyslechnutí zpětné vazby často uvedli, že jim nikdy vedení aktivit nešlo, a že to pro ně byla **první dobrá zkušenost**.

*(pauza na oběd)*

## **VII. PŘÍPRAVA REFLEKTIVNÍ AKTIVITY – POKRAČOVÁNÍ** /120MIN

Nejvíce studenty překvapilo (a nebojím se říct, že i stresovalo), když jsem ve zpětné vazbě k jejich práci chtěla, aby pojmenovali cíl aktivity. Bylo vidět, že o něm dopředu téměř nikdo nepřemýšlel. Když pochopili, že se na cíl budu ptát každé dvojice, začali jej řešit a vymýšlet. Nakonec každá dvojice dokázala svůj cíl pojmenovat.

Zde uvádím několik aktivit, které studenti ostatním připravili:

- hledání pravdivého příběhu (účastníci vyslechli tři verze příběhu a měli se rozhodnout, která se nejlépe shodovala s viděným představením)
- zdvojené argumentační řady (po prvním kole řady jdou účastníci na stranu názoru, který sami zastávají a následuje druhá řada, tentokrát s jejich vlastním názorem)
- kreslení mapy indiánské vesnice
- živé obrazy
- konkurz na šamana (účastníci ve dvojicích předstupují před vybranou komisí a snaží se ji přesvědčit, že by byli nejlepšími šamany; z každé dvojice je vybrán ten s lepším „volebním programem“ a následně měli takto vybraní soutěž v šamanském tanci, ze kterého vzešli dva finalisté; ti nakonec soutěžili v „šamanském tanečním souboji“)

Poslední uvedená aktivita měla u všech studentů velký ohlas. Zajímavé bylo, že vítěznou šamankou se stala studentka, která (podle slov přihlížející Hany Hnilíčkové) nebyla v kolektivu příliš přijímaná, a tak pro ní (soudě dle reakce její i studentů) bylo vítězství nečekaným momentem.

## **VIII. SHRNUTÍ METOD PŘÍPRAVY A REFLEXE: DISKUZE** /10MIN

Před shrnutím metod jsem nejdříve vyzvala studenty k reflexi předchozího bodu. Několik studentů uvedlo, že pro ně jejich vedení aktivit bylo objevnou zkušeností.

Někteří se svěřili, že do této chvíle měli pocit, že „nemají šanci z vedení lekce odmaturovat“.

Shrnutí metod bylo nakonec velmi krátké. Vzhledem k průběžným reflexím jsem jen vyzvala studenty, aby pojmenovali několik možností a smysl přípravy a reflexe. V tuto chvíli ode mě také studenti dostali *Zásobník metod a aktivit* a pobídla jsem je, aby si po dílně do *Zásobníku* zapsali své poznámky a postřehy.

## 9. REFLEXE DÍLNY

[15:10]

### I. KARTY „DIX IT“

/5MIN

Aktivitu jsem spontánně začala stejně, jako na začátku dílny. Držela jsem v ruce zavřenou krabičku a nemohla jsem si pomoci znovu se zeptat, co si studenti myslí, že je uvnitř. Všichni se pousmáli a jedna studentka zašeptala: „Karty.“ Otevřela jsem krabičku, rozprostřela karty a zadala instrukci, jak k této aktivitě, tak zároveň k psaní dopisu. Přišlo mi výhodné, aby si studenti sami mohli uzpůsobit čas na obě reflexe tak, jak sami potřebují.

Studenti se velmi živě dali do vybírání své karty.

Mezitím jsem před každého položila papír na napsání dopisu.

### II. DOPIS

/10MIN

Psaní dopisů bylo provázeno absolutním tichem a velmi soustředěnou atmosférou. Vzhledem ke skvělé práci studentů v průběhu celé dílny jsem neměla důvod obávat se odfláknutí závěrečného úkolu, ale stejně mě překvapilo s jakým zaujetím a s jakou vážností studenti k práci přistoupili.

Jedna studentka se předem omluvila, že bude potřebovat odejít z dílny o deset minut dřív kvůli autobusovému spojení. Domluvili jsme se, že si čas bude hlídat sama. Psala tedy o něco rychleji a po „vhození dopisu do schránky“ mi přišla ještě před odchodem osobně poděkovat.

K obsahu dopisů od studentů se podrobněji vyjadřuji v kapitole REFLEXE PROJEKTU.

### **III. ZPĚTNÁ VAZBA Z MÉHO POHLEDU**

**/5MIN**

Studentům jsem poděkovala za jejich skvělou práci. Ukázala jsem jim kartu, kterou jsem pro popsání svých pocitů vybrala, a snažila se pojmenovat, jak vstřícná a inspirativní spolupráce mezi námi (z mého pohledu) vznikla. Ocenila jsem jejich energii, se kterou přistupovali k jednotlivým úkolům, zájem o téma, díky kterému jsme měli o čem diskutovat, a zejména jejich proměnu, která nastala v průběhu vedení aktivit. Studenti mi naslouchali a já jsem měla silný pocit, že to, co říkám, je pro ně důležité.

Po zakončení dílny za mnou studenti před odchodem postupně chodili, děkovali, usmívali se a tiskli mi ruku. Někteří mě objali. Bylo to pro mě velmi emotivní zakončení dvoudenní spolupráce.

## POPIS 2. REALIZACE PROJEKTU: PRAHA

Druhá realizace proběhla v pátek a v sobotu 7.- 8. dubna 2017 v prostorách divadla Minor v Praze. Páteční program začínal v 15:00 a končil ve 21:00. Sobotní program byl naplánovaný na 9:00 – 18:00, ale vzhledem k počtu účastníků skončil již v 16:00.

Původně bylo nahlášeno 12 účastníků. Měsíc před realizací dílny jsem účastníky obeslala s potvrzovacím mailem. Tři účastníci se následně v průběhu března odhlásili z důvodu překrytí termínu s výukou na Pedagogické fakultě.

Týden před realizací jsem rozeslala účastníkům informační mail s přesným místem srazu. Tři účastníci účast potvrdili (2 studentky PedF UK a zároveň učitelky ZŠ, 1 student KVD DAMU); tři ji zrušili večer před prvním dnem dílny, dva účastníci se neozvali, jeden se omluvil z důvodu nemoci v den realizace. V pátek ráno jsem tedy prošla celou dílnu a upravila ji pro počet tří účastníků.

Součástí dílny byla návštěva představení *Sněhová královna* na velké scéně divadla Minor, která proběhla první den dílny v 18:00. Po jejím skončení jsem také využila možnosti seznámit účastníky s divadelním provozem formou prohlídky zákulisí divadla, v rámci které se seznámili se základní divadelní terminologií.

Po celou dobu dílny jsme měli k dispozici volný prostor Barloutka, který je uzpůsoben pro práci na zemi, i u stolu.

Největším úskalím dílny byl bezpochyby malý počet účastníků. Energie, která vzniká ve větší skupině je zcela odlišná od „setkání“ tří studentů a lektora. Tato realizace pro mě byla velmi náročná na výdej energie a na udržení pozornosti a kontinuity. Chvillemi jsem se musela opírat o zapsaný scénář lekce, abych se ujistila o dalším průběhu dílny, což se mi při první realizaci nestalo.

PRVNÍ DEN: pátek

## 1. ÚVOD, SEZNÁMENÍ [15:00]

### I. ÚVODNÍ KRUH: KARTY „DIX IT“ /15MIN

Již před příchodem studentů jsem měla připravený prostor – místo na sezení na zemi (malý koberec a polštářky) a uprostřed místnosti položenou zavřenou krabičku s hracími kartami „Dix It“.

Vzhledem k praxi - větší pedagogické zkušenosti účastníků - a vzhledem k jejich malému počtu, vybírali si účastníci karty dvě - jedna zachycovala jejich vztah k dramatické výchově, druhá k divadlu.

Každý měl rozdílnou míru své osobní zkušenosti s divadlem (jedna studentka divadlo sama hraje, druhá o divadlo příliš zájem nemá, student je hercem v amatérském souboru).

S dramatickou výchovou měl každý zkušenost zejména díky svému studiu. Tento vztah studenti popisovali jako: „něco, co určuje můj směr v životě“, „způsob, jak poznat a pochopit dění kolem“, „nic o ní nevím, ale je mi sympatická“.

### II. OČEKÁVÁNÍ - SMYSL DÍLNÝ /5MIN

Tato dílna byla pro všechny možností, jak se seznámit s dalším využitím metod dramatické výchovy. Všichni se ztotožňovali s výrokem první studentky: *„Zajímá mě všechno, jsem otevřená všemu novému.“*

### III. PRVNÍ VZPOMÍNKA NA NÁVŠTĚVU DIVADLA: VIZUALIZACE /15MIN

Měla jsem obavy, že při tak malém počtu nebudou studenti chtít své vzpomínky sdílet, ale bylo to naopak. Kromě zveřejňování v rámci vizualizace se i v následném kruhu rozvinula poměrně dlouhá diskuze o tom, jak překvapivě velký vliv mohou mít okolnosti na vnímání v dětském věku. Studenti vzpomínali: na zpracování Balady pro banditu, které bylo pohoršlivé; na nenávist

k představení, které bylo neúnosně dlouhé a byla po jeho skončení od rodičů slíbena zmrzlina; na nechuť obléct se do společenského.

## 2. DIVADLO – VÝCHOVA – DĚTI [15:45]

### I. EXPERTNÍ „SKUPINY“ /15MIN

ÚPRAVA: Účastníci byli rozděleni pomocí losování ze tří kartiček (dítě, učitel, divadelník) tajně. Jejich prezentace pak byla pro ostatní výzvou – měli za úkol poznat, z jakého oboru expert je.

Pro studenty bylo snadné poznat experta ze „světa dětí“. Naopak u zbylých dvou bylo to, co je pro jejich experty při představení důležité, téměř identické. Nakonec jsme je společně rozklíčovali pomocí **detailů** v seznamech.

Přišlo mi to velmi důležité – zjistila jsem, jak úzký náhled na téma divadla v kontextu svého oboru studenti mají.

Samostatná práce je ochudila o diskuzi a rozdílnost názorů, ale na běh dílny to nemělo vliv.

### II. DIVADLO, VÝCHOVA, DĚTI: MAPY ZEMÍ /30MIN

ÚPRAVA: Každý student pracuje na své mapě sám.

Tato aktivita byla pro účastníky snadno uchopitelná a velmi zábavná. Vytváření map trvalo nakonec stejně dlouho, jako u dílny s velkým počtem účastníků. Studenti pracovali zaujatě a vytvořili velmi rozdílně pojaté mapy.

### III. KONFERENCE - PREZENTACE MAP: TIR /20MIN

ÚPRAVA: Na základě zkušenosti z první realizace jsem hned studentům zadala doplňující úkol – zformulovat definici svého expertního oboru / jeho principy.

Bylo pro mě překvapující, že se nikomu nepodařilo pojmenovat, co je výchova. Jedna studentka navíc tento úkol doprovázela několika posměšky a poznámkou, že definice k ničemu nejsou. a že to po ní nikdo nemůže chtít.

I v tuto chvíli nastal zajímavý okamžik – studentky z Pedagogické fakulty začaly spontánně vyprávět své zkušenosti ze studia a rozběhla se diskuze o směřování současné pedagogiky a o smyslu výchovy. Přišlo mi, že jsou to pro studentky důležitá témata, a proto jsem se do diskuze zapojila a nechala ji chvíli proudit. Jedna studentka měla intenzivní pocit, že je „všechno špatně, a že studium takového oboru v současnosti ani nemá smysl“, druhá popisovala, že „chce pracovat jinak, ale na základní škole, na které učí, se musí podřídit požadavkům ředitele.“ Třetí student se do této diskuze nezapojoval a byl jen pozorovatelem.

Diskuzi jsem ukončila s tím, že se jistě její témata budou v průběhu dílny vracet a bude zajímavé sledovat, co můžeme aktivně ovlivnit my.

Oproti připravenému scénáři jsem následně vložila aktivitu:

#### IV. REKLAMA

/15MIN

Účastníci měli za úkol společně vytvořit reklamu cestovní kanceláře, která by své klienty provezla zeměmi expertů. Cílem bylo navést studenty na možnou spolupráci těchto tří zemí.

Nebyla jsem si jistá, zda je tato skupinová práce dobrý nápad – všichni tři účastníci působili od začátku velmi sebevědomě a individualisticky.

Aktivita trvala kolem deseti minut. Prvních pět minut to vypadalo, že si silně nerozumí. Ležel před nimi čistý papír a občas se ozvalo: „No tak co teda vymyslíme?“ Většinou bez odpovědi.

Měla jsem pocit, že potřebují svůj prostor, a tak jsem řekla, že se vrátím za pět minut, že si potřebuji něco zařídit, a odešla jsem. Mezitím jsem spojila všechny mapy a připravila je k pověšení na osvětlenou stěnu. Když jsem se po třech minutách vracela, studenti pracovali společně a hlasitě se u toho smáli.

Nebyla jsem si jistá, že bych měla tuto strategii přiznat, a tak jsem si ji (ač to běžně nedělám) nechala pro sebe.

Studenti vytvořili cestovní inventář, kde bylo v každé zemi jedno zastavení. K jinému propojení oborů nedošlo. Výsledek prezentovali jako stránku z katalogu cestovní kanceláře.

Na základě této prezentace jsem otevřela otázku, zda by bylo možné zajistit i nějaký společný program, který by podpořily všechny tři země. Studenti žádný takový program nevymysleli – nic je nenapadlo.

Proto jsem hned přešla ke spojené mapě.

#### **V. MAPA SVĚTA „DIVADLA PRO DĚTI“** **/15MIN**

Spojení map studenti popisovali především jako chaos. V tuto chvíli jsem pochopila, že se vyhýbají abstraktnímu přemýšlení a snaží se hledat racionálně.

Pokusila jsem je navést na to, že by takový obraz mohl něco vypovídat o „světě divadla pro děti“. Řekla jsem jim, že z jejich popisu čtu, že takový svět vnímají chaoticky, že to chápu, a že se jim v dílně pokusím alespoň některé části uspořádat a přiblížit, aby se v něm lépe vyznali.

Na to účastníci zareagovali společným: *„to bych asi potřeboval/a, protože ho vůbec neznám“*. Teprve teď jsem začala mít pocit, že mi věří.

#### **VI. VÝZNAM DIVADLA PRO DĚTI: LÍSTEČKY** **/10MIN**

Zapisování bylo stejně jako v první realizaci velmi energické a studenti přišli s mnoha dobrými myšlenkami. Nejčastěji se objevovalo: zábava, komunikace, rozšiřování obzorů, výchova.

### **3. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI** **[17:30]**

#### **I. ARGUMENTAČNÍ VLNA** **/10MIN**

Argumentační vlnu jsme několikrát nabalili, abychom přinesli co nejvíc podnětů k následné diskuzi.

*(pauza a přechod na představení /20 min)*



*Účastníci měli za úkol po dobu strávenou mezi diváky představení sledovat jejich reakce z pohledu svého experta (k dispozici také měli své poznámky z úvodní aktivity expertů). Své postřehy si mohli zapisovat.*

#### 4. NÁVŠTĚVA DIVADELNÍHO PŘEDSTAVENÍ [18:00]

##### I. EXPERTNÍ SKUPINY: KRÁTKÁ REFLEXE /10MIN

Na reflexi jsme zůstali v divadelním sále. Každý prezentoval za svého experta postřehy, které v průběhu představení a při sledování diváků o přestávce nabyli.

#### 5. PROHLÍDKA ZÁKULISÍ [20:10]

Prohlídku jsem využila zejména k tomu, abych účastníky navnadila na zájem o divadelní provoz. Cílem bylo prohloubit jejich znalosti z divadelní terminologie, ale také jim ukázat divadlo z jiného pohledu. Pokud jsem v nich chtěla probudit zájem o divadlo, prohlídka zákulisím mi připadala jako dobrá cesta. Z reakcí studentů jsem se přesvědčila, že prohlídka měla smysl.

#### 6. REFLEXE DNE: VÝLOHA [20:50]

Z reflexí jsem se dozvěděla, že:

1. Co pro mě dnes bylo důležité: „zamýšlet se nad tématem z pohledu divadelníka“, „provedení divadlem“, „všechny aktivity“
2. Co mi chybělo: „více účastníků“ (2x)
3. Co se mi nelíbilo: -
4. Co se mi líbilo: „možnost jít se podívat na představení“, „pozorování dětí“, „přístup lektorky“ (2x), „provedení divadlem“

Byla jsem ráda, že se i **pozorování dětí** a **prohlídka** divadlem stala pro účastníky podnětnou součástí.

DRUHÝ DEN: sobota

## 7. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI – POKRAČOVÁNÍ [9:00]

### I. AKTIVIZACE: DIVADELNÍ POJMOSLOVÍ /15MIN

Abych účastníky ráno rychle zaktivizovala, naladila na skupinu a navrátila do divadelní tematiky, přidala jsem následující aktivitu:

Všichni hráči stojí za sebou v kruhu, každý má v ruce papír a tužku. Úkolem je zapsat za 1min co nejvíc pojmů, které se týkají divadla. Žáda hráče přede mnou jsou mým stolem. Po uplynutí času čtou účastníci postupně své zapsané pojmy. Neznámé si vyjasňují.

Protože jsem chtěla přinést několik pojmů k připomenutí (a protože ve třech nebylo možné tak snadno vytvořit kruh), hrála jsem také.

### II. JAK S DĚTMI O DIVADLE MLUVIT: ROZEHRANÝ ŽIVÝ OBRAZ /15MIN

První, student, který se pokusil změnit vyznění učitele zvolil dobrou strategii – pozitivní motivace – ale upozornil jedno konkrétní „dítě“ ve třídě, aby se dobře obléklo (ne jako minule), čímž ve všech vyvolal smích a u konkrétního dítěte pláč. Bylo skvělé, že po takové reakci dětí student v roli učitele hned vyjekl a zhodnotil, že to se mu nepovedlo.

## 8. PŘÍPRAVA NA DIVADELNÍ ZÁŽITEK [9:30]

### I. VÝBĚR PŘEDSTAVENÍ: MYŠLENKOVÁ MAPA /5MIN

Na myšlenkové mapě se objevily pojmy: termín, téma, herci, jméno divadla, délka trvání, cena, věková skupina.

### II. INFORMACE: ČETBA ANOTACÍ /10MIN

Znovu (jako v předchozí realizaci) studenty zaujala grafická úprava anotací, ze které vyvozovali kvalitu celého divadla. Jedna studentka si všimla gramatické

chyby v popisu divadelní inscenace a svěřila se, že je na to velmi citlivá a mohl by to pro ni být důvod, proč by do takového divadla s dětmi nešla.

Na závěr aktivity jsem se studentů zeptala, proč si myslí, že jsem čtení anotací zařadila. Velmi dobře pojmenovali **cíle**.

V tomto okamžiku dílny jsem začala mít pocit, že nepůjde zrealizovat závěrečnou aktivitu – přípravu reflektivní aktivity k inscenaci. Jednak proto, že mi přijde vhodné pracovat na ní alespoň ve dvojici, což vzhledem k počtu nelze. a také proto, že studenti podobnou aktivitu budou dělat na tématu přípravy na představení. Protože jsem ale chtěla, aby v dílně bylo zařazeno formulování **cílů** jednotlivých činností, rozhodla jsem se v rámci některých reflexí na cíle přímo ptát.

### III. VYTVÁŘENÍ ANOTACÍ

/20MIN

Tento úkol pojali studenti velmi kreativně. Hodně se zaměřovali na popis technických informací a na grafické zpracování. Na základě těchto anotací vznikla diskuze o cílové věkové skupině inscenace. Dle účastníků by *Sněhová královna* mohla být inzerována pro starší děti. V tom se všichni shodli. Já jsem jejich názor podpořila.

### IV. VÝZNAM PŘÍPRAVY: ALEJ NÁZORŮ DVĚ STRANY SPORU

/10MIN

Vzhledem k malému počtu účastníků jsem zaměnila alej názorů za „Dvě strany sporu“:

Dvě dvojice hráčů sedí naproti sobě. Každá strana zastává opačný názor. V argumentování se střídají buď skupiny - názor po názoru, nebo může mluvit vždy ten, kdo má zrovna co říct.

Zvolila jsem variantu – mluví ten, kdo má co říct. Už podruhé se stalo, že jedna studentka vůbec nepromluvila. Otevřela jsem to při následné reflexi. Svěřila se,

že nerada stojí na jedné ze stran sporu a že se v argumentování necítí dobře. Vysvětlila jsem, že v těchto případech je dobré, když mají hráči na výběr a nemusí se cítit pod tlakem – že se obvykle po nějaké době sami odváží. Studentka možnost nezapojit se ocenila.

#### **V. SBOROVNA: HROMADNÁ IMPROVIZACE**

**/10MIN**

Sborovna se stala velmi zábavnou aktivitou. Jedna studentka se hned na začátku zeptala, zda mohou v rámci hry svačit, jako to dělají jejich kolegyně na poradách. Samozřejmě jsem svolila. Všichni tři účastníci byli touto „neformálností“ zjevně potěšeni a možná se i díky ní naplno položili do hry.

Největšími prohřešky, které popisovali, byly: focení herců v průběhu představení; vyvedení žáka ze sálu učitelem, který nestrpěl opakované komentování děje; rozsypaní a rozšlapání brambůrků po sále; nezatleskání po skončení představení.

#### **VI. DIVADELNÍ ETIKETA: PEXESO**

**/10MIN**

ÚPRAVA: Místo trojic pracovali studenti opět samostatně – každý kreslil dvě dvojice pexesa. Vzhledem k stoprocentnímu zájmu ze strany studentů jsme si následně i zahráli pexeso.

Během hry jsme vymýšleli různé možnosti využití těchto kartiček ve výuce.

#### **VII. ZÁSAH UČITELE BĚHEM PŘEDSTAVENÍ: DISKUZE**

**/5MIN**

Toto téma se objevilo v souvislosti se zážitkem z návštěvy představení předchozího dne. Studenti si všimli, že někteří rodiče nejdou s dětmi v průběhu představení do sálu, ale zůstávají v kavárně. Rozběhla se diskuze, k čemu nepřítomnost dospělého při představení může vést a o čem svědčí. Studentky přikládaly své zkušenosti z cest do divadla s žáky na pedagogické praxi.

*(pauza 10min)*

V následujícím popisu nebudu postupovat po dílčích aktivitách jako doposud, protože měly velmi podobný průběh. Všechny by se daly shrnout takto: vzhledem k dospělé, spolupracující a tématem zaujaté skupině, proběhla aktivita bez problému. Jediné, co chybělo, byla skupinová energie a s ní i možnost obohacení práce o názory druhých.

V této části jsme se začali věnovat konkrétním metodám a hrám. Většinu z nich jsme vyzkoušeli i v malém počtu v praxi, ale některé jsme si jen vysvětlili a společně k nim hledali různé varianty.

V tuto chvíli jsem pocítila, že nemá smysl účastníky tlačit do všech připravených metod, protože v takovém počtu nemají smysl. Ze stejného důvodu jsem se také rozhodla vynechat individuální práci na reflektivních aktivitách pro skupinu.

Vzhledem k energii a celkové atmosféře mi nepřišlo vhodné, abych studenty nechala samostatně pracovat na aktivitě, kterou si pak nemohou naplno zkusit. Měla jsem pocit, že by taková aktivita vedla ke ztrátě zájmu a zbytku sil, které studenti ještě měli.

<b>9. DIVADELNÍ ZNAK, SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA</b>	<b>[10:50]</b>
I. <del>BABKA CHŇAPKA POKLAD</del>	/15MIN
II. SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA	/30MIN
<b>10. METODY PŘÍPRAVY NA SAMOTNOU HRU – TÉMA, POSTAVY, PŘÍBĚH, HISTORICKÝ KONTEXT,...</b>	<b>[11:35]</b>
I. SKUPINOVÁ INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE: MODIFIKACE AKTIVIT	/30MIN
II. SHRUTÍ METOD PŘÍPRAVY: ZÁPIS	/10MIN

*(společný oběd)*

### **III. INTERVIEW** **/15MIN**

Tuto aktivitu jsme zrealizovali v průběhu obědové pauzy v restauraci. Jiný běh času, změna prostředí a určitá neobvyklost velmi podpořila diskuzi o způsobech pedagogického přístupu k žákům. Studenti vzájemně zkoušeli rozvíjet různé modely komunikace. Bylo to nakonec velmi osvěžující a při tom velmi soustředěné.

## **11. METODY REFLEXE** **[13:30]**

### **I. ARGUMENTAČNÍ ŘADA: VÝZNAM REFLEXE** **/15MIN**

### **II. BINGO NÁPADŮ** **/15MIN**

### **III. VYPRÁVĚNÍ PO VĚTÁCH 1-2-3** **/15MIN**

### **IV. ZVUKOVÝ PLÁN** **/15MIN**

### **V. PŘÍPRAVA REFLEKTIVNÍ AKTIVITY: PRÁCE VE DVOJICÍCH** **/0MIN**

### **VI. SHRUTÍ METOD PŘÍPRAVY A REFLEXE: DISKUZE** **/30MIN**

Ze zájmu studentů jsme prošli všechny karty *Zásobníku* a vysvětlili si všechny aktivity. Některé jsme si vyzkoušeli.

*(pauza 10min)*

## **12. REFLEXE DÍLNY:** **[15:05]**

### **I. KARTY „DIX IT“** **/5MIN**

V této realizaci studenti hledali „tu správnou kartu“ poměrně dlouho. Říkali, že je pro ně těžké vybrat obrázek, ke kterému nemohou nic říct. Že se bojí, aby vystihl to správné. Nabídla jsem, že pokud mají potřebu vysvětlit výběr karty, mohou to zmínit v dopise. Tuto možnost nakonec nikdo nevyužil.

## II. DOPIS

/20MIN

I v této realizaci probíhalo psaní dopisu poměrně dlouho. Vyvozuji z toho určitou touhu, zachytit vše podstatné. Měla jsem pocit, jako by mi studenti reflexí chtěli oplátit práci, kterou jsem pro ně v rámci dílny udělala já. Utvrzením pro mě byl krátký dialog mezi všemi studenty (cca po 7 minutách psaní):

A: „Taky ještě píšete?“

B: „Jo. Je to těžký.“

C: „Přesně. Já se bojím, že na něco zapomenu.“

B: „Přesně.“

## III. ZPĚTNÁ VAZBA Z MÉHO POHLEDU

/10MIN

Studentům jsem poděkovala za jejich práci, ale zejména za energii, kterou dokázali udržet i přes to, že to v takovém počtu není snadné. Na základě své vybrané karty jsem se snažila popsat, jak překvapivá a náročná zkušenost to pro mě byla, a že jsem ráda, že jsem ji mohla prožít s lidmi, kteří mi věřili a podporovali mě.

Odchod a rozloučení proběhlo velmi klidně a upřímně.

## 5. REFLEXE PROJEKTU

### STRUČNÁ REFLEXE PRVNÍ REALIZACE

Dílnu v Karlových Varech hodnotím velmi dobře. Dle mého pocitu se mi podařilo nejen rozvinout přemýšlení účastníků o smyslu divadla pro děti, ale také se mi povedlo vytvořit důvěrné prostředí, ve kterém se studenti dvou rozdílných tříd díky aktivitám spojeným společnou návštěvou divadelního představení spřátelili a dokázali dohromady velmi úspěšně pedagogicky spolupracovat. Reflexe od studentů mě v mých pocitech utvrdila.

### REFLEXE Z DOPISŮ OD STUDENTŮ

Reflexe studentů nejčastěji odrážely můj lektorský přístup, **znalosti a dovednosti** získané v průběhu dílny (a náhled na dramatickou výchovu obecně) a celkovou atmosféru. Některé zde pro příklad uvádím:

*„Ahoj průvodkyně, 2 dny jsme spolu poznávali dětské divadlo. Jsem z toho nadšený, objevil jsem **nové věci**. Tvé vedení je velmi příjemné. ... 2 dny od tebe mi daly asi nejvíc zkušeností za celé studium. Naučil jsem se více **spolupracovat**. Trochu se zlepšil i ve **vedení skupiny**. ...“*

*„... Nečekala jsem, že za takovou chvíli můžu zjistit tolik **informací zábavnou formou**. ...“*

*„Milá paní lektorko, v první řadě bych Vám ráda poděkovala za to, že jste v nás opět probudila naději, že bychom mohli zvládnout maturitu z DRV [dramatické výchovy]. ...“*

*„Děkuju moc za to, že jsme si vše mohli **sami vyzkoušet**... Super bylo i to, že každý se mohl projevit individuálně a říct svůj názor.“*



„... dokázala jsem se víc otevřít různým aktivitám, kterých bych se normálně asi nezúčastnila.“

„... Dříve jsem měla problém nějakým způsobem dát dohromady lekci tak, aby hry na sebe navazovaly. Myslím si, že mi to hodně pomohlo a už vím, **jak takovou lekci poskládat**. ...“

„Vaše vedení bylo vskutku úžasné a velmi příjemné. Podle mého názoru jste nás všechny dostala a povedlo se vám stmelit 2. a 3. ročníky a donutit je ke spolupráci (což se jen tak někomu nepovede). Do tohoto ‚výletu‘ jsme spolu ani nemluvili a díky vám je z nás tým.““

„Myslím si, že Váš velice vstřícný, vřelý a milý přístup byl důležitou součástí těchto dílen.“

„Čiší z vás klid, optimismus, nadšení a jde vidět, že tomu rozumíte a máte to ráda. Líbí se mi vaše podání (na nic si nehrajete).“

„... jsem až překvapený, co všechno mi tato dílna dala. Nečekal jsem nic takového... Pochopil jsem o něco víc, jak funguje **dětské myšlení**, což se mi bude určitě hodit... Také se mi rozšířil obzor ohledně **aktivit**, ale především fakt, že skoro na každou hru jde vymyslet jiná **aplikace**, což mě trochu uvolnilo a uklidnilo stres z další povinné lekce.“

V jedné reflexi jsem dostala kritickou poznámku, která odrážela problém, se kterým jsem v dílně zejména první den pracovala:

„... Tato dílna je hodně o té teorii, což je samozřejmě potřeba. Možná mi přišlo, že to chvíli bylo moc usezené. ...“

## STRUČNÁ REFLEXE DRUHÉ REALIZACE

Účastníci v Praze získali zásobník metod a her, které budou moci ve své praxi využívat. Nahlédli přípravu i reflexi z mnoha úhlů pohledu a sami si nadále mohou zvolit, jakou cestou se vydají. V jednoduchých modelových situacích vyzkoušeli a viděli různé styly komunikace a přístupu k žákům. Seznámili se se základní divadelní terminologií a s běžným divadelním provozem.

Neměli ale šanci vyzkoušet si vedení ve skupině a prakticky získané zkušenosti uplatnit.

Druhá realizace byla mnohem únavnější a komplikovanější. Z mého pohledu v ní chyběla přirozená plynulost. Musela jsem se velice soustředit, abych byla schopná ji v klidu odvést do konce, a neustále zhodnocovat, zda mají její jednotlivé části smysl i v daném počtu.

## REFLEXE Z DOPISŮ OD STUDENTŮ

Tyto reflexe se věnovaly zejména dvěma oblastem – **obsah** a způsob vedení:

„Super! Super! Super! Já odcházím nadšená. Vše bylo lepší, než mé představy. Hodlám divadlo navštívit co nejdříve. Aktivity **hodlám využít ve své praxi**. Jsem hodně namotivovaná. Díky“

„Milá Míšo, díky za fajn dva dny. Myslím, že je skvělé, jaké nadšení do toho vkládáš a že ses nenechala odradit ani malým počtem účastníků. I když jsem spoustu metod znala, tak jsem si **našla nové a obohacující**. ...“

„Oceňuji milé, klidné a cílevědomé vedení, které se nebojí přiznat, že teď něco neví či se potřebuješ na něco podívat. ... Dílna mi **pomohla utřídit si myšlenky a názory na dětské divadlo** - především z pohledu pedagoga, který se se třídou ‚za divadlem‘ vydává...“

V jedné reflexi se také objevila jedna kritická poznámka:

*„Možná mi zde trochu chybělo připomenutí toho, že ne vždy příprava musí být.“*

Tato reflexe mě překvapila, protože jsem sama měla pocit, že jsme o volbě - kdy a proč žáky na představení připravovat / nepřipravovat, mluvili dostatečně. Nejspíš by bylo dobré tento fakt zopakovat v reflexi přípravné části.

## CELKOVÉ ZHODNOCENÍ PROJEKTU

Přes problémy, které jsem popisovala výše, hodnotím obě realizace jako velmi povedené. Podařilo se mi vytvořit dílnu, která je svým obsahem, délkou i formou pro účastníky zajímavá i zvládnutelná. Myslím, že mi dobře promyšlená stavba dílny hodně pomohla v druhé realizaci, kdy jsem potřebovala věnovat svou pozornost především pozorování a rychlému reagování na specifickou a křehkou atmosféru. Jsem přesvědčena o tom, že dílna při menším počtu studentů postrádá přirozenou plynulost a pestrost, zejména v jejich názorech a nápadech.

Nedokážu posoudit, do jaké míry jsem mohla nízkou účast ovlivnit. Možná toto téma není pro učitele až tolik důležité. Možná, soudě i dle reflexí studentů, jde o téma předem těžko uchopitelné. Možná mají učitelé pocit, že „nějak“ na divadelní představení děti přece vždycky připravili a „nějak“ ho i reflektovali a nemuseli k tomu strávit 15 hodin na dílně. Ale možná to byla jen shoda náhod.

Nemám pocit, že by v dílně byla místa úskalí. Pro mě bylo nejtěžší upustit od zamýšlených velkolepých myšlenek a přizpůsobit se skutečným vědomostem a potřebám účastníků. Měla jsem např. představu, že se ponoříme v tématu divadelních složek mnohem hlouběji. Pochopila jsem, že je ale nutné začít od opravdových základů (např. rozdílem mezi inscenací a představením).

Bála jsem se, že studenti nebudou chtít vstupovat do rolové hry, ale to se nenaplnilo. Se zájmem se proměňovali ve studenty, v učitele, v postavy příběhu.

S energií a nadšením přistoupili na honičky. S přející pozorností plnili úkoly svých spolužáků.

Z projevu a reflexí studentů obou skupin mám pocit, že se podařilo naplnit cíle seznámení s metodami přípravy a reflexe divadelního zážitku a pochopení jejich významu. Jsem si jistá, že účastníci po dílně chápou návštěvu divadla v širším kontextu, zejména směrem ke vzdělávacímu procesu.

Z výstupů studentů první skupiny je pro mě zcela prokazatelné, že studenti rozvinuli své dovednosti vytváření a vedení aktivit s ohledem na jejich cíle.

Kromě předem vytyčených cílů dílny mám pocit, že jsem (zejména v první skupině) dala studentům možnost nahlédnout do způsobu pedagogické práce, který je provázen vzájemným porozuměním a nasloucháním. U obou skupin jsem vnímala, že je pro ně zážitek z takového vedení velmi důležitý.

Na základě projektu jsem zjistila, že se v dané cílové skupině cítím velmi dobře. Pokud odmyslím vnější vlivy (přítomnost vedoucího práce a nízký počet účastníků), dokážu vést dílnu s lehkostí a nadhledem, díky kterému mohu reagovat na aktuální potřeby účastníků. Aby pro mě zmíněné vlivy nebyly do budoucna překážkou, potřebuji získat větší lektorskou sebejistotu a zkušenost.

V každém případě jsem objevila způsob práce, který mi vyhovuje, kterému věřím, a ve kterém se cítím dobře. Našla jsem ideální cílovou skupinu a téma, ve kterém se snadno orientuji. Jsou to pro mě důležitá zjištění, jak pro práci divadelního lektora, tak učitele dramatické výchovy.

## 6. ZÁVĚR

Učitelé mohou v současné době vybírat z obrovského množství divadel, která mohou se svými žáky navštívit nebo která přijedou přímo za nimi do škol.

Ne vždy mohou předem odhadnout, jak kvalitní představení uvidí a už vůbec nemůžou předpovědět, jaký vliv na jejich žáky bude takové setkání s živým uměním mít. Nemůžou ovlivnit, jak bude téma inscenace zpracované a jak jej budou herci hrát. Mnohé ale naopak učitelé **mohou**.

Mohou se naučit číst v anotacích, ptát se kolegů na zkušenosti, hledat na internetu podrobnější informace o divadle, které se chystají navštívit. Mohou v dětech rozvíjet citlivé vnímání divadelního jazyka, vlastní tvořivost a podporovat jejich fantazii, aby si každé dítě z představení odneslo „co nejvíc“. Mohou na děti přenést svůj vlastní zájem o „svět divadla“ tak, aby se pro ně stalo místem, kam se jednou budou samy rády vracet.

Proto jsem účastníky svých dílen seznámila s mnoha různými metodami a možnostmi, které jim při přípravě dětí na divadelní zážitek a při jeho následné reflexi mohou být nápomocné. Sami také prokázali, že jsou schopni získané dovednosti kreativně uplatnit v praxi.

Zjistila jsem, že vést studenty učitelství je pro mne nejen inspirující, ale navíc i motivující pro další pedagogický rozvoj. Studenti velmi dobře zrcadlí můj přístup k nim a dokážou dát jasně najevo, zda má pro ně dílna smysl. Snažila jsem se jim přiblížit svět divadla pro děti jako místo, které je tvořivé, radostné a (pokud je dobře využité) může být velmi obohacující, jak ve výuce, tak i v osobnostním rozvoji žáků. Doufám a věřím, že se mi to alespoň zčásti podařilo.

Myslím, že je dílna dobře postavená a ráda bych ji realizovala i s dalšími studenty.

## 7. BIBLIOGRAFIE

ETLÍK, Jaroslav. *Termíny k dohodnutí: První okruh problémů (složky divadelního díla)*. In: KLÍMA a KOL., Miloslav. *Divadlo a interakce*. Praha: Pražská scéna ve spolupráci s katedrou alternativního a loutkového divadla Divadelní fakulty AMU, 2006. ISBN 80-86102-51-3.

FISHER, Robert. *Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-262-0043-7.

HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Pedagogická a sociální psychologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. 126s. ISBN 978-80-7290-587-4.

HONZL, Jindřich. *Pohyb divadelního znaku*. Slovo a slovesnost 6, 1940, č. 4.

KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2012. 168 s. ISBN 978-80-262-0052-9.

MACHKOVÁ, Eva. *Zásobník dramatických her, cvičení a improvizací*. 2. vyd. Praha: SKKS, 1990. 141 s. ISBN 80-85095-05-X

MARUŠÁK, Radek. *Chodíme s dětmi do divadla*. In Rádce učitele 2: Praktické rady pro výuku i Váš osobní rozvoj. Praha: RAABE, 2004. ISBN 80-86307-06-9.

OSOLSOBĚ, Ivo. *Dramatické dílo jako komunikace komunikací o komunikaci, Variace na téma definice Otakara Zicha*. In Otázky divadla a filmu. *Theatralia et Cinematographica* I. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1970

PELIKÁN, Jiří. *Pomáhat být : otevřené otázky teorie provázející výchovy*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2002. 159 s. ISBN 9788024603452.

- PERKNER, Stanislav; HYVNAR, Jan. *Řeč dramatu: (Umění vnímat umění). I. Divadlo a rozhlas.* Praha: Horizont, 1987. 308 s. Malá moderní encyklopedie, sv. 106
- REITMAYEROVÁ, E., BROUMOVÁ, V. *Cílená zpětná vazba.* Praha, : Portál, 2007.
- ROSECKÁ, Z. a kol. *Malá didaktika činnostního učení, Tvořivá škola 2007.* 98s. IBSN 80-903397-3-5.
- URBANOVÁ, Alena. *Mýtus divadla pro děti: o dramaturgii amatérského divadla dospělých pro děti : metodický materiál.* Praha: Artama, 1993. Divadlo pro děti. IBSN 80-706-8063-6.
- URBANOVÁ, Alena. *Popelka divadla pro děti: o dramaturgii amatérského divadla dospělých pro děti : metodický materiál.* České Budějovice: Krajské kulturní středisko, 1986.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání.* Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. IBSN 978-80-246-2153-1.
- VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy.* Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). IBSN 978-80-247-1865-1.
- VELTRUBSKÁ, Ivana. *Divadlo očima dětí. Dramatika pro děti, VIII. díl.* Praha : ARTAMA, 1994. 86 s. IBSN 80-7068-064-4.
- KLEIN, Zamyat M. *100 kreativních metod a her na semináře a workshopy.* Praha: Grada, 2012. IBSN 978-80-247-4023-2.
- ZICH, Otakar. *Estetika dramatického umění: Teoretická dramaturgie.* 2. vyd. Praha: Panorama, 1987 [1931]. 416 s.

## WEBOVÉ ZDROJE

*Dobré divadlo dětem: Společenství pro pěstování divadla pro děti a mládež* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.dobredivadlodetem.cz>

*Letní škola pro pedagogy. Národní divadlo moravskoslezské* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.ndm.cz/cz/stranka/112-letni-divadelni-skola-pro-pedagogy.html>

*NABÍDKA pro učitele: Tahák. ND Praha* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/uploads/assets/td-nabidka-pro-ucitele-tahak.pdf>

*Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.* [online]. Praha: MŠMT, 2016. 165 s. [cit. 2017-04-17]. Dostupné z WWW:<[http://www.nuv.cz/uploads/RVP\\_ZV\\_2016.pdf](http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf)>

*Semináře pro učitele ZŠ a SŠ. Divadlo ALFA* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: [http://www.divadloalfa.cz/images/PDF-prohlidky/ALFA\\_ZS\\_MS\\_SS\\_mail.pdf](http://www.divadloalfa.cz/images/PDF-prohlidky/ALFA_ZS_MS_SS_mail.pdf)

*Workshop storytellingu nejen pro učitele. Divadlo na cucky* [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.divadlonacucky.cz/index.php?page=workshop-storytellingu-nejen-pro-ucitele>



# PŘÍLOHY

## Příloha č.1: DOTAZNÍK PRO UČITELE

SE TŘÍDOU DO DIVADLA

---

### SE TŘÍDOU DO DIVADLA

Dobrý den, těší mě, že jste se rozhodl/a stát součástí mé bakalářské práce.

1. Chodíte se svými žáky do divadla?

Ano  Ne

2. Z jakého důvodu?

Dále dotazník pokračuje pro ty, kteří odpověděli v první otázce ANO.

Pokud jste zvolili NE, můžete přeskocit až k číslu 14.

3. Připravujete žáky předem na návštěvu divadelního představení?

Ano  Ne

4. Co Vás k tomu vede?

Dále dotazník pokračuje pro ty, kteří odpověděli v předchozí otázce ANO.

Pokud jste zvolili NE, můžete přeskocit až k číslu 8.

5. Jak Vaše příprava s dětmi probíhá? Popište.

6. Jaké metody přípravy nejčastěji používáte? Proč právě tyto?

7. Kde jste se s těmito metodami setkal/a? Odkud je znáte?

8. Reflektujete s dětmi divadelní zážitek?

Ano  Ne

9. Co Vás k tomu vede?

Dále dotazník pokračuje pro ty, kteří odpověděli v předchozí otázce ANO.

Pokud jste zvolili NE, můžete přeskočit až k číslu 13.

10. Jak reflexe ve vaší třídě probíhá? Popište.

11. Jaké metody reflexe nejčastěji používáte? Proč právě tyto?

12. Odkud tyto metody znáte?

13. Měl/a byste zájem poznat nové metody a techniky přípravy a reflexe divadelního zážitku, které by bylo možné využít ve výuce? Za jakých podmínek? (kdy, kde, jaké,...)

14. Jste:

Muž  Žena

15. Jste třídním učitelem /třídní učitelkou :

- v 1. třídě
- v 2. třídě
- ve 3. třídě
- ve 4. třídě
- v 5. třídě
- na II. stupni

16. Chcete mi na závěr něco vzkázat?

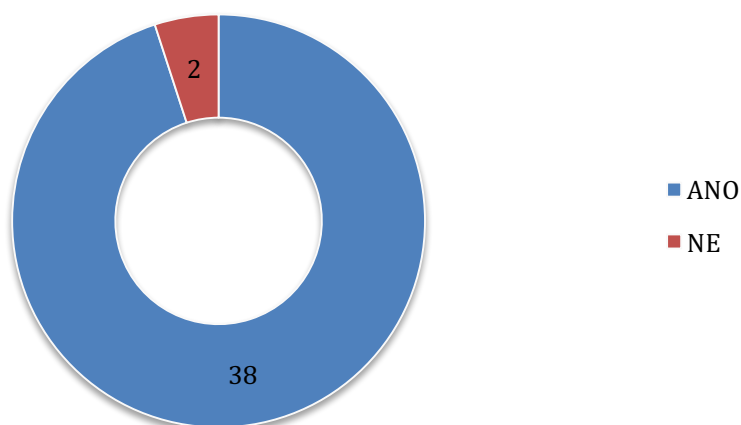
Vaše odpovědi jsou pro mě velmi cenné. Moc děkuji za Váš čas!

Michaela Váňová

## Příloha č.2: VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

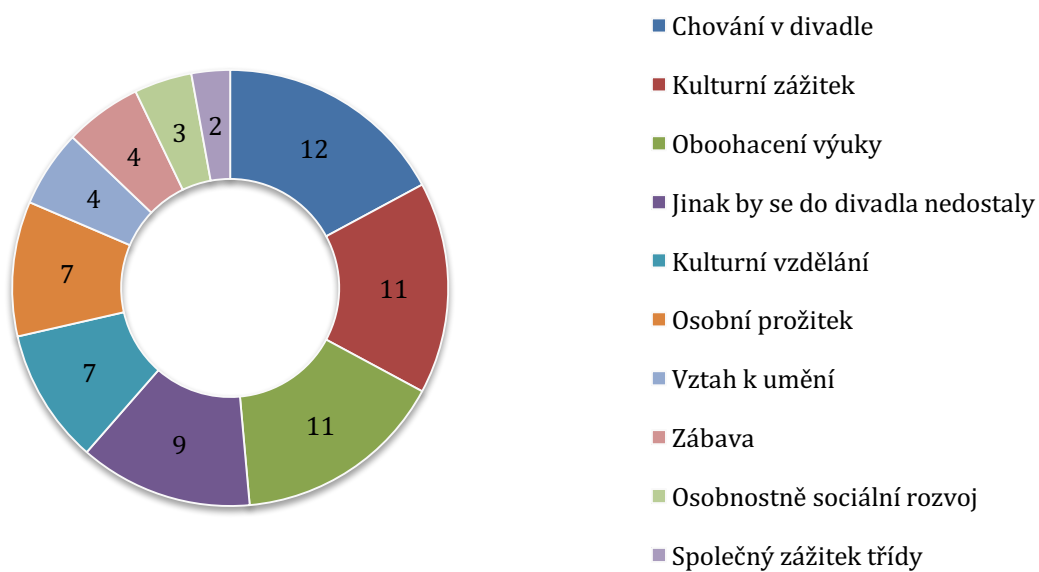
V grafech jsou uvedeny odpovědi, které se objevily nejméně u dvou respondentů (formulace odpovědí u grafů je přejata přímo z dotazníků):

### 1. Chodíte se svými žáky do divadla?



### 2. Z jakého důvodu?

#### ANO



Za kultúrou
Je to fajn
Nikdy by se do divadla nedostali
Kulturní zážitek
Je to obohacení výuky českého jazyka a literatury, hodí se i do vzdělávací oblasti umění a kultura. Děti se učí vhodnému chování v divadle, získávají osobní prožitek a posiluje to jejich vztah k umění a kultuře.
Aby se seznámili s prostředím divadla, s pravidly chování v divadle, aby si uvědomili, že divadelní ztvárnění má jedinečnou atmosféru. Abychom je k divadlu "přitáhli". Někteří rodiče (či další rodinní příslušníci) děti do divadla nevezmou. Žáci tak mají možnost poznat výjimečnost divadelního představení.
Patří to k součásti evropské kulturní tradice. V současné době nemají dospělí čas, chci zajisti kulturní zážitek i dětem, jejichž rodiče je z jakéhokoliv důvodu do divadla nemohou (nechtějí) vzít. Jde o osobnostní a sociální rozvoj žáků, za který bych se měla jako zástupce státu cítit být zodpovědná.
Je to součást kulturní výchovy člověka. Některé děti se do divadla nikdy nedostanou. Žáci mají společný zážitek v prostředí, kde se očekává slušné vystupování a vhodné oblečení. Představení rozšiřují všeobecný rozhled, prohlubují výuku, napomáhají zlepšovat chování dětí, formují jejich vzorce chování, děti mají vjemový a estetický zážitek,...
Čím dříve začnou chodit tím lépe pro ně
Myslím, že i děti by se měly kulturně vzdělávat a naučit se chovat v prostředí divadla. Navíc tak podporujeme místní spolky (ostatní zš, zuš, loutkáře).
Z důvodu, že s rodiči se do divadla spíše nepodívají, tedy tady je role školy nezastupitelná. Taktéž divadlo propojuje témata a je tak průřezové.
Z důvodu kontaktu dětí s reálným kulturním prostředím divadla, živými herci a z důvodu setkání dětí s herectvím coby univerzální disciplínou.
Divadlo patří, patří a bude patřit ke kulturnímu vzdělávání a rozvoji každého člověka. Jelikož jsem z malé vesničky a divadlo tu nemáme, absolvuji s dětmi několikrát do roka návštěvu divadelního představení.
Etika, chování v divadle
Inspirace, rozhled, kultura
Patří to k výchově a ke vzdělání.
Obohacení, kulturní zážitek, osvojování vhodného chování v divadle, zábava
Návštěvy divadel patří ke kulturnímu vzdělávání žáků.
Za kulturním zážitkem, poučením, jako nabídka možnosti využívání volného času (s rodiči nechodí a přitom se jim to líbí, tak třeba si pak někdy vyjdou i sami), doplnění učiva
Setkání s kulturou, mezipředmětové vztahy
Z důvodů výchovných (správné chování, oblékání, pro zkušenost, pro emotivní zážitek, rozvíjet představivost, tvořivost, pro změnu ze školního prostředí.
Kulturní vzdělávání, porovnání tištěného a div. zpracování tématu, rozvoj slušného chování, kultivace jazyka, s dětmi nechodí rodiče, tak alespoň já, pro emocionální zážitek
Zpestření výuky, zábava, rozšíření obzorů, kultura - některé děti se s rodiči do divadla nedostanou
Chci, aby se naučili do divadla oblékat a aby se v něm naučili chovat. Další důvodem je i oblast vzdělávací (po představení si povídáme, hovoříme jednak o výkonech herců, námětu, hlavních postavách, kulisách, atd.)
Rozvoj jazyka, kulturní vzdělání, přehled, návštěva jiné obce.
Je to pěkné doplnění učiva a vede to děti ke společenskému životu.
Kultura, výlet, učení se jinak než aktivitami ve škole..
Protože divadlo je pro děti přínosné, hlavně poučné, v některých situacích mohou vidět sebe ...
Protože je zábavné a vzrušující.
Kulturní vyžití. Mnohé z nich s rodiči nechodí
kulturní akce, děti se učí slušnému chování, oblékání, naslouchání
Vždy na nějakou pohádku, která má „poslání“
Patří to mezi vzdělávací oblasti. Žáci by měli být seznámeni nejen s obsahem jednotlivých představení, ale také s chováním na takových akcích.
Edukační význam, propojení učiva a divadla, kulturní vzdělanost
Kulturní zážitky, seznámení s prostředím, chování ve společnosti, přepis literatury do divadelních her...

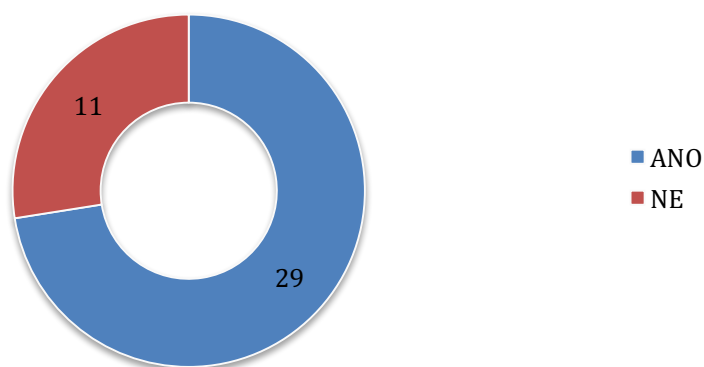
Rozvoj jejich kulturního citění, prožitek z hraného divadla (spojení s herci, atmosféra s diváky).

**NE**

Mám 3leté děti, neudrží pozornost

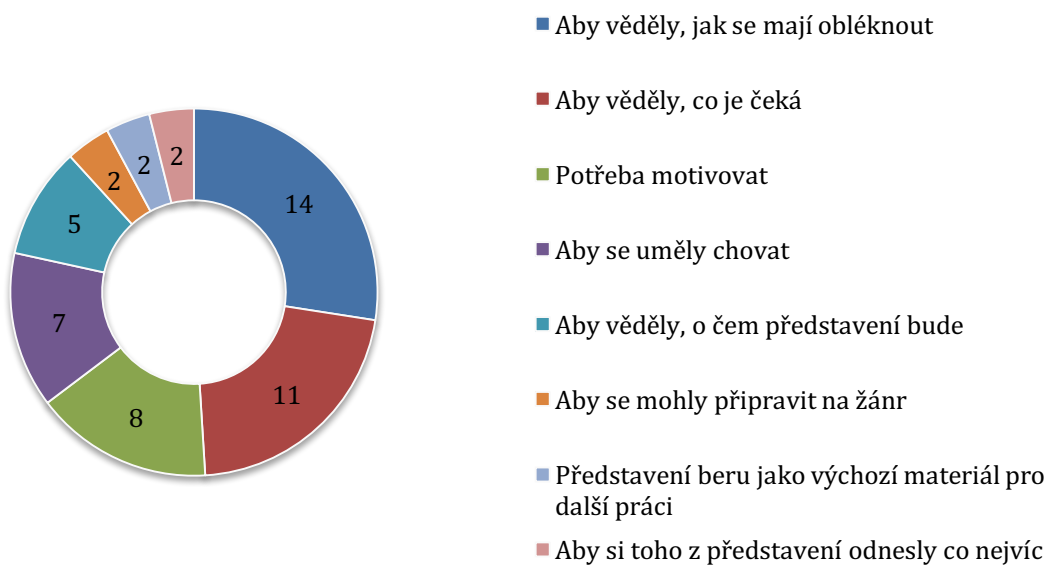
-

3. Připravujete žáky předem na návštěvu divadelního představení?



4. Co Vás k tomu vede?

**ANO**



Aby nebyli za burany
Aby se těšili
Aby se uměly chovat
Aby věděli co je čeká, když jsou poprvé
Aby věděli, jak se mají chovat, obléknout a o čem to asi bude
Aby věděli, jaké divadelní představení je čeká, o čem zhruba bude, na jak dlouho.
Aby žáci měli tušení, co je zhruba čeká, jak se mají chovat, co obléci - i to je potřeba jim připomenout.
Abych se za ně nemusela stydět :-). Samozřejmě chci, aby byli připraveni nato, co se bude dít.
Chci aby věděli, co je čeká.
Chci povzbudit zájem o divadelní představení, rozprout dialog. Dovědět se zkušenosti a zážitky žáků a umožnit jim sdílení se spolužáky. Možnost připravit se na případné "problémy".
Chci, aby děti věděly, kam jdeme, co nás tam čeká, jak se máme chovat. Zároveň se na to takhle začneme společně víc těšit.
Chci, aby si z představení něco odnesli a ne, aby to měli jako hodinu či dvě hodiny volna.
Chci, aby věděly, o čem představení bude, protože příběhy jsou zkratkovité a některé děti za nimi nemusí vidět celý původní příběh.
Do divadla chodí málo, tak aby věděly, co je čeká
Je důležité, aby byli jak se říká v obraze.
Moje přesvědčení k tomu, aby částečně věděli, co je čeká, na co se mohou těšit.
Motivace k návštěvě, seznámení s tématem představení. Myslím, že děti pak více vnímají obsah.
Musí vědět do čeho jdou (cesta, chování, dílo)
Některé děti třeba netuší, co mají očekávat. Jak se chovat v divadle, nechodí často. Doma v rodině také mluvíme o tom, kam a proč jdeme a co od toho očekáváme, a nejen u divadla. Moji druháci jsou mi stejnou rodinou.
Podle mého názoru je návštěva divadla něco, na co je třeba se připravit - vhodně se obléknout, mít trochu povědomí, zda půjdou na pohádku, písničkové představení či loutkové divadlo apod. Některé děti nechodí do divadla s rodiči a nemají zkušenost s divadelním prostředím, ani nevědí, jak se v divadle chovat, proto je podle mého názoru určitá příprava a navození atmosféry těšení se nutná.
Podle tématu, jak kdy. Připomínám společenské chování.
Potřeba lépe naladit žáky, motivovat.
Představení беру jako výchozí materiál pro další práci
Příprava a také aby se více těšily
Připravenost dětí k danému stylu
Půjdeme letos poprvé, nenapadlo mě to, jsem třídni teprve půl roku.
Ráda bych, aby žáci věděli, co je čeká.
S kvalitou přípravy stoupá i kvalita kulturního prožitku.
Seznámení s tématem, uvedení do problematiky, aby byly děti vhodně oblečené
Učím malé děti, mám zkušenost, že je lepší když ví do jakého divadla jdeme, jak tam pojedeme a na jaké představení.
žákům řeknu jen žánr představení a název a jak by se měli chovat

## NE

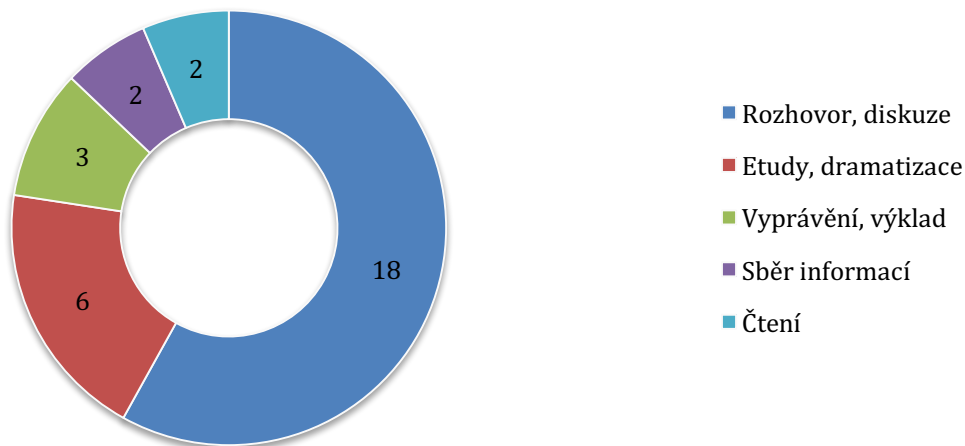
Není třeba
Nedostatek času.
Pokud to není předem řečené, že ano.
Většinou o divadle mluvíme až zpětně.
Nepovažuji to za důležité.



## 5. Jak Vaše příprava s dětmi probíhá? Popište.

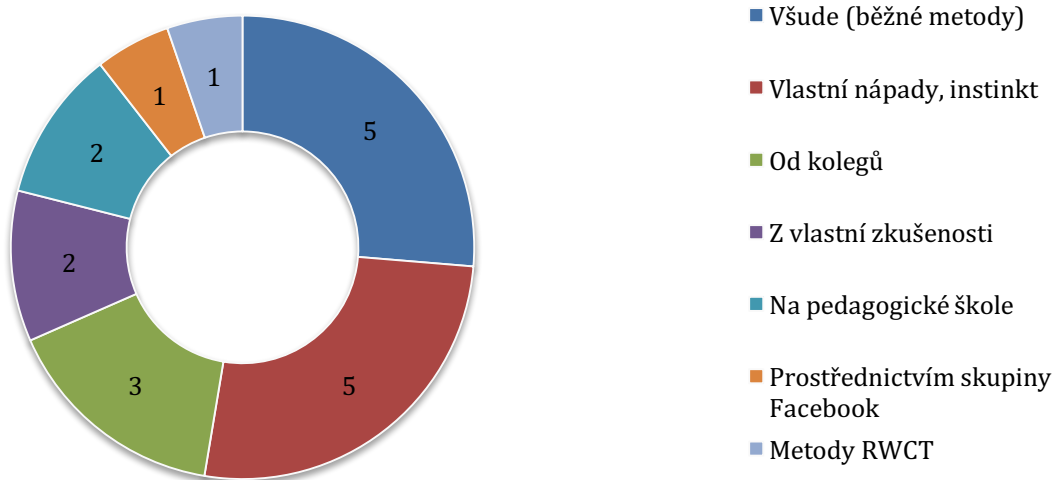
Bezpečnostní, společenské instrukce. Případně krátké seznámení s očekávaným představením (název, žánr apod.).
Čeho se dílo týká
Chování po cestě a v divadle + o čem bude představení, popř. vysvětlení žánru
Co se týká představení, tak si povídáme, o čem by to mohlo být - podle názvu
Diskuze v komunitním kruhu. V pátek jdeme do divadla. Potřebujeme s sebou něco speciálního? Jak se do divadla oblékneme, půjdeme oblečení jako na tělocvik? Jak se tam budeme chovat, co uděláme, až tam přijdeme, kam si dáme bundu. Jak se budeme chovat během představení. Celé je to mnou vedená diskuze.
Dopředu si řekneme, že plánujeme návštěvu divadla, s malými dětmi (1.-2. třída) povídáme si o tom, kdo už v divadle byl, jak to tam vypadá, jak se vhodně do divadla obléknout, jak se tam máme chovat. Při hodinách čtení si povídáme o hře, na kterou jdeme, někdy děti znají téma (třeba nějaká známá pohádka), řekneme si tedy, co už jsme četli, viděli či slyšeli a zda si myslíme, že uvidíme nám známou verzi pohádky, nebo nás na provedení hry může něco překvapit apod.
Hovoříme o tom, o čem to bude, kdo vlastně vystupuje, o autorovi...
Hrajeme se na divadlo a ukazujeme slušné a neslušné chování
Motivem z představení
Naposledy jsme byli na Zahradě od Jiřího trky, tak jsme si četli u první dvě kapitoly z knihy a pak porovnávali s divadlem.
Opakujeme si především, jak se mají chovat. Řekneme si, na jaký druh představení jdeme - pohádka, taneční vystoupení, koncert...
Pokud je to vážné téma, seznámím děti se souvislostmi, řeknu čeho se to téma týká, jaký žánr to bude, případně něco o autorovi. Společenské chování je dobré připomenout vždy.
Poučení o chování
Povídáme si
Povídáme si co uvidí, jak se mají obléci, jak se mají chovat,.....
Povídáme si o tématu divadla. Většinou se jedná o pohádku, tak si ji vyhledáme, přečteme, najdeme informace o autorovi...
Povídáme si o tom
Povídání o autorovi, dějová fáze, ale i kultura v oblékání do divadla, chování apod.
Povíme se, o čem představení je - pokud je to téma nebo rovnou i představení, které děti znají, tak mezi sebou sdílí zkušenosti, zážitky. Opakujeme si, jak se v divadle chováme.
Povíme si o cestě, oblečení a chování v divadle.
Ptám se, kdo už v divadle byl, na čem, jak se mu to líbilo. O konkrétním představení, které je čeká nemluvíme, aby si děti udělaly obrázek samy.
Řekneme si na co půjdeme a o čem to bude.
Řekneme si, do jakého divadla je. Zeptám se, kdo už tam byl, co tam viděl, zda se mu tam líbilo. Co by o tom chtěl říci ostatním. Promluvíme o autorovi, žánru, typu divadla. Samozřejmě mluvíme i o tom, že v divadle je nutné se nějakým specifickým způsobem chovat s ohledem na ostatní návštěvníky. Můžeme si zahrát etudy na toto téma.
Řeknu jim do jakého divadla půjdeme, jak tam pojedeme, co nás může cestou potkat, jak se máme v divadle chovat, co si obléknout, na jaké představení půjdeme.
S většími dětmi (3.-5. třída) si říkáme, do kterého divadla pojedeme, kteří herci v něm hrají, povídáme si o divadelních hrách, zkusíme si obecně zařadit konkrétní hru do žánru apod.
Sdílení zkušeností a zážitků v kruhu (může tomu předcházet domácí příprava), četba a rozbor díla, které je na programu. Tvorba krátkých scének na téma pravidla chování v divadle.
Společná debata ve třídě. Pracovní list
Stručný popis toho, co nás čeká, případně brainstorming co o tématu děti ví
Ve škole se seznámíme s dějem, případně s autorem. Vyprávím, čteme si apod.
Většinou si povídáme o čem asi představení bude. Pokud jdeme na představení, které je vypracováno na základě literární předlohy, můžeme potom porovnávat.
Vždy si povídáme o chování

## 6. Jaké metody přípravy nejčastěji používáte? Proč právě tyto?



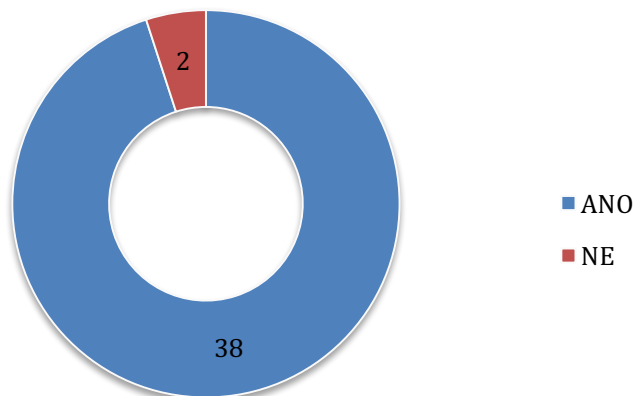
Brainstorming, zdá se mi nejsnazší
Dialog - nejjednodušší ho provést
Diskusi, etudy. Nemívám mnoho času na jiné metody. Ty využívám spíše až k reflexi viděného představení.
Diskuze, dramatizace, výklad
Dramatizace
Komunikační kruh, dramatizace, čtení s otázkami,
Logické vyvození, beseda, zhodnocení situací z praxe
Nejčastěji používám dialog, děti rády hovoří a hezky dovedou vyjádřit svůj názor či postoj. Neradi píšou a já bych jim nerada otrávil představení. Společným povídáním se všichni příjemně naladíme na to, co nás asi čeká.
Nevím.
Pouze seznámení s dějem nebo s autorem. Nic extra. Čtení textu, poslech...
Pouze si povídáme, nenazvala bych to metodou.
Řeč popř. hádanka. Funguje to.
Řízený rozhovor, diskuse
Rozhovor - je to jednoduché
Rozhovor někdy scénky.
Rozhovor, diskuse
Rozhovor, dramatizace
Rozhovor, přímé vedení - 1. st. ZŠ.
Rozhovor.
Sběr informací k divadelní hře, autorovi, hercích, divadle, atd.
U malých dětí diskusi v komunitním kruhu, přehrávání scének (vhodné a nevhodné chování), u větších dětí metodu "kmeny a kořeny" Zatím se mi tyto metody nejvíce osvědčily.
Většinou povídáním, či diskuzí z předem zjištěných informací.
Většinou slovní metody, často diskuze - děti vyjádří svoje očekávání. Cílem není něco naučit, ale motivovat a podpořit zájem o dané téma.
Výklad, rozhovor
Vyprávění.
Žádné

## 7. Kde jste se s těmito metodami setkal/a? Odkud je znáte?

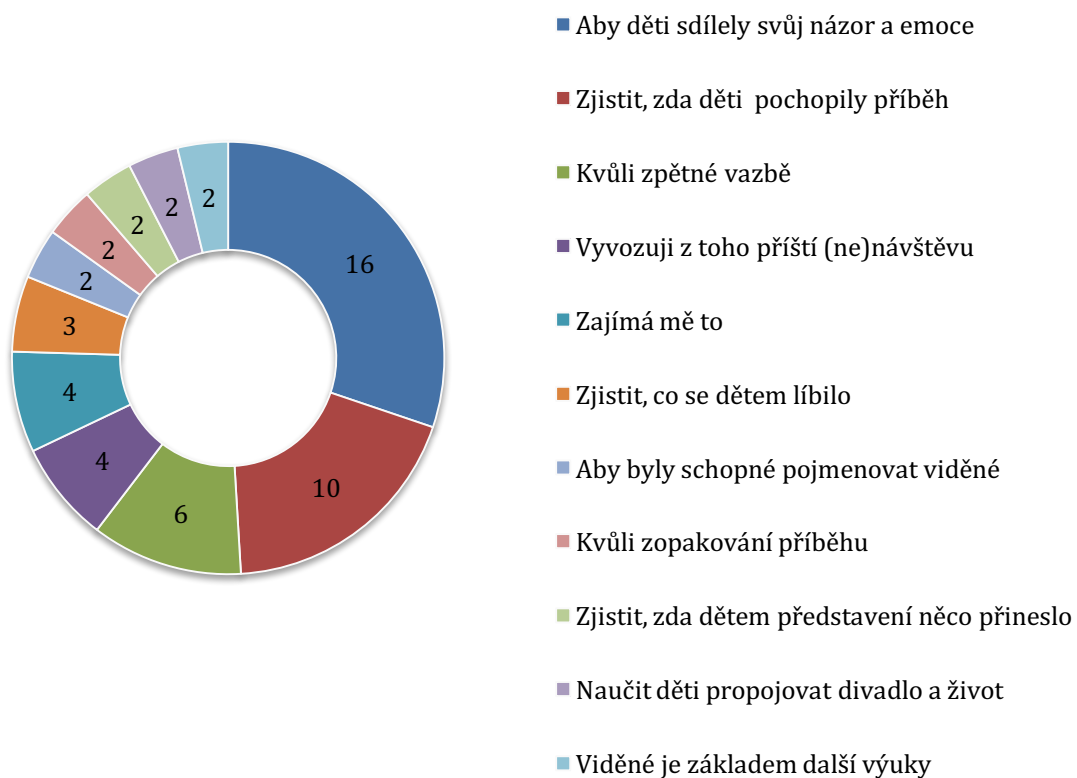


Co funguje na mě
Jsou to běžné metody
Kolegyně, sama
Kritické myšlení
Na fakultě, ve škole.
Některé z pedagogické fakulty, kde jsme s nimi byli seznámeni, s metodou "kmeny a kořeny" jsem se seznámila prostřednictvím zájmové profesní skupiny na sociální síti.
Nevím, asi zkušenost.
Nevím, co odpovědět.
Od kolegů.
Přirozená každodenně využívaná metoda
Stejně metody používám i u vlastních soukromých návštěv divadel.
V podstatě je používala i moje paní učitelka na 1. stupni. Když jsme pak přešli na druhý stupeň, toto povykládání si o tématu předem mi celkem chybělo.
Vlastní instinkt
Všude, odjakživa
Z praxe od kolegů, už nevím
Z praxe, z logiky
Ze života.

## 8. Reflektujete s dětmi divadelní zážitek?



## 9. Co Vás k tomu vede?



Asi potřeba proniknout hlouběji, nenechat jen proplout zážitek okolo.

Chci vědět, jak divadlo pochopily.

Chci vědět, jestli se jim představení líbilo, jestli nebylo moc dětské, dlouhé, vadila jim přestávka, nebo naopak nebyla, jak se jim líbila samotná budova a sál apod.. Protože divadla zařizují pro většinu tříd ve škole, chci vědět, jaká představení jsou vhodná pro který věk a jestli obtížnější dostupnost divadla

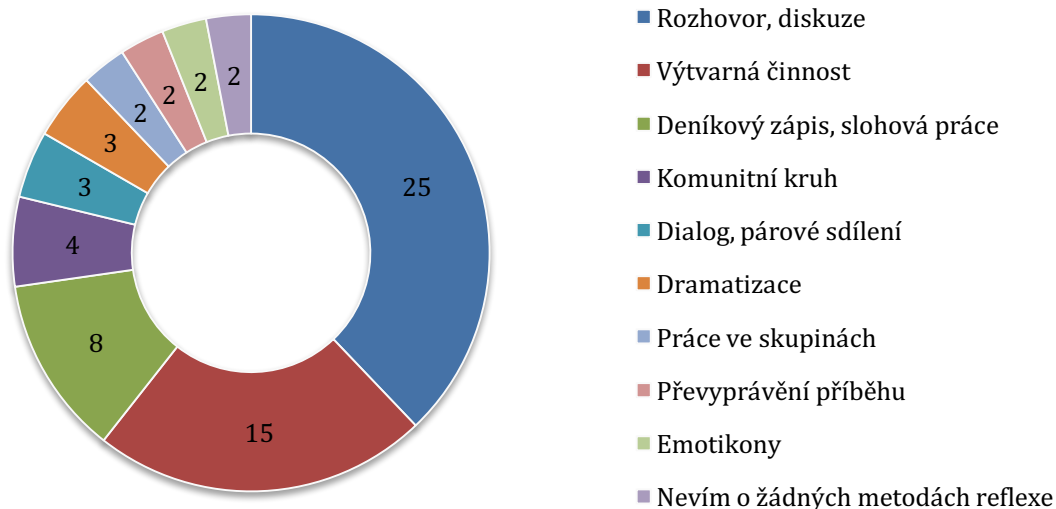
vynahradí kulturní zážitek.
Chci, aby byly schopné shrnout a pojmenovat to, co zhlédly. Chci si ověřit, že všemu porozuměly.
Chci, aby vyjádřili, co je zaujalo
Děti své zážitky rády sdělují, mohou nabídnout ostatním zážitek jiným pohledem
Je důležité mít zpětnou vazbu.
Každý by si měl udělat názor a naučit se brát divadlo jako rovnocennou součást jiných akcí
Myslím si, že je důležité nad zážitky přemýšlet, Učit žáky pojmenovat své dojmy, pocity.
Myslím, že každý společný zážitek třídy si zaslouží probrat. Při společné reflexi si děti uvědomí, že každému se líbila jiná část hry, každý chápe určitou část jinak.
Myslím, že ke přinejmenším ke shrnutí zhlédnutého by mělo dojít po každém představení.
Opakování je matka moudrosti.
Ověřím si, zda jim to něco dalo.
Pochopení tématu, chci sdílet zážitky, každý vnímá a všímá si na scéně něčeho jiného
Potřeba sdílet názor na představení, pěstovat v dětem propojení divadla a života.
Potřeba zpětné vazby. Možnost vysvětlit si věci nepochopené. Získání informací jak děti Představení vnímaly, co na ně zapůsobilo, jaký dojem si z divadla odnesly. Rozvoj dialogu.
Přirozeně se podělit o prožitek, zájem o to, jestli se dětem představení líbilo, či nelíbilo - co konkrétně.
Celkově zhodnotit celou akci.
Sdílení emocí, lepší pochopení.
Sdílený zážitek je dvojnásobný zážitek. Viděné využiji k výuce.
Sdílet zážitky z představení, ještě si to zpětně trochu užít.
Shrnutí. Samotnou mě zajímá, jaké pocity děti z představení mají
Těším se na zpětnou vazbu
Upamatování si zážitku, který můžeme dále využít i v dalších předmětech, jako je český jazyk, výtvarná výchova..
Většinou si pak povídáme v kruhu, co se jim líbilo, nelíbilo, pak kreslí obrázky toho nejlepšího. Proč?
Myslím si, že to je vhodné, jak danou situaci vidí, i ostatní slyší názory svých spolužáků a možná si teprve pak uvědomí různé souvislosti ze svého života, jak se zachovat v různých situacích...
Zajímá mě to
Zajímá mě to a je to důvod/nedůvod další návštěvy
Zajímá mě, co si z divadla odnesly, jaký mělo na ně představení vliv. Někdy si dovysvětlujeme něco, čemu nerozuměly. Sdílejí zážitek s ostatními.
Zajímá mě, zda se představení dětem líbilo, jak na ně působilo.
Zajímá mne jejich názor, popřípadě rozebereme, co se dětem zdálo zvláštní, nezvyklé, čemu třeba nerozuměly
Zážitek dětí
Zjištění zda touží po další návštěvě divadla
Zpětná vazba
Zpětná vazba je obohacující
Zpětná vazba ukotví prožitek.
Zpětná vazba, jak divadlo pochopily, přináší to nový pohled i pro mě, je důležité formulovat zážitky, umět vyjádřit vlastní názor, kriticky přijmou názor druhých.
Zpětná vazba, ověření pochopení a také kvůli výběru dalšího představení

## 10. Jak reflexe ve vaší třídě probíhá? Popište.

Beseda
Budeme si pravděpodobně povídat.
Bylo uvedeno v komunikačním kruhu, kresbou.
Dialog nebo pětílístek z RWCT.
Dialog, diskuze
Formou diskuse v komunitním kruhu

Komunikační kruh, kresba se slovním komentářem, párové sdílení. Najdi někoho, kdo....
Mluvíme o představení, hodnotíme klady, zdůvodňujeme, co se nám nelíbilo. kreslíme obrázky, odpovídáme na otázky k příběhu.
Nakreslíme obrázek z představení, co se nám tam líbilo nejvíc. V kruhu děti své obrázky popisují, pak začneme děj zkráceně vyprávět a obrázky chronologicky řadíme.
Nejčastěji rozhovorem a dramaturgií různých situací
Nejčastěji v kruhu diskutujeme nad tématem představení, přínos pro život, paralely s učivem....
Nejdříve si shrneme hru jako takovou, v čem se třeba lišila od toho, co jsme si zjistili předtím. Diskutujeme o tom, co se nám zdálo lepší - původní text, nebo divadlo? Pak si povídáme - co se komu nejvíce líbilo. O zážitku pak píše a maluje každý vlastní "zápis".
Obrázek, diskuse
Obrázek, vyprávění. Když je čas, nastudování něčeho podobného.
Opět si o tom popovídáme, případně děti nakreslí obrázek (především 1. třída). Někdy mají napsat, jak se jim v divadle líbilo a co se jim líbilo, případně nelíbilo (3-5 vět).
Po návratu do školy žáci hodnotí nejprve to, co se jim líbilo a proč. Hledáme, co bylo smyslem představení, jestli představení má nějaký přesah do jejich dnešního života a jaký.
Povídáme si o tom, hrajeme úryvky, kreslíme
Povídáme si, co se komu líbilo, co děti zaujalo. Nebo naopak, co se nelíbilo. Malujeme obrázky.
Případné probrání nevhodného chování, rozbor toho co viděli. Někdy sloh nebo kresba... záleží na ročníku.
Rozhovor
Rozhovor - co se nejvíce (ne)líbilo, co překvapilo,...
Rozhovor, diskuse
Rozhovor, diskuse - žáci povědí své zážitky, učitel také.
Rozhovor, dotazník, zápis do deníku
Rozhovor, výtvarná činnost...
sedíme v kroužku a předáváme si slovo
Slohová práce, obrázek, beseda.
smailíci - děti označí kolíčkem líbilo, jen trochu, nelíbilo
Společná debata. Pracovní listy
Spontánně. Položím otázku (pokud možno otevřenou) a děti reagují. a také někdy diskutujeme.
U menších dětí používáme metodu semaforu nebo smajlíků k tomu, abychom viděli, jaká emoce či nálada u nich po shlédnutí představení převládá. V komunitním kruhu si povídáme o tom, co se jim na představení líbilo/nelíbilo, co je překvapilo či zarazilo, čemu se zasmáli apod.
U větších dětí někdy používám písemnou reflexi, jindy žáci reflektují spolu ve dvojicích či skupinách, a potom mají za úkol zprostředkovat třídě názor spolužáka či skupiny - v čem se shodli, neshodli apod.
Ústně, diskuse, děti pouze mluví o svých zážitcích.
V komunitním kruhu povídáním, Písemnou reflexí, dle věku dětí
V kruhu si povídáme o obsahu představení, o pocitech, o tom, co se nám líbilo, případně nelíbilo.
Žáci spontánně sdílí zážitky ve dvou, čtyřech, pak odpovídání na mnou položené otázky, ve dvou, ve čtyřech, poté sdílení s celou třídou, nakonec záznam do deníku
Živé obrazy, kresba nejsilnějšího pocitu, zaznamenávání slov vyjadřující emoce spojené s představením, zvukové vyjádření. Diskuse nad viděným, jak to mohlo být myšleno.

## 11. Jaké metody reflexe nejčastěji používáte? Proč právě tyto?



Brainstorming - vzájemá diskuse a vyjasnění a upřesnění toho co jsme zhédli.
Diskusi v komunitním kruhu, volné psaní, pro jejich nenáročnost
Diskuze - jednoduchá, přímá.
Diskuze. Je nejtěvřenější, dává prostor všem názorům, je možné při ní trénovat komunikaci ve skupině. Děti se učí prosazovat vlastní názory.
Kolektivní v kroužku
Komunikační kruh, je rychlý a účinný
Komunikační kruh, kresba se slovním komentářem, párové sdílení. Najdi někoho, kdo....
Kruh. Společné sdílení.
Nevím, že jsou nějaké metody reflexe (2x)
Pětílístek - stručně a jasně shrne to nejpodstatnější.
Písemné reflexe, asociační reflexe, diskuze apod.
Rozhovor
Rozhovor, dotazník, zápis do deníku
Rozhovor, písemné hodnocení - vyjádření. Rozhovor rozvíjí komunikační dovednosti. Písemná forma doplňuje tyto dovednosti o schopnost více se zamyslet nad otázkami k představení.
S malými dětmi nejčastěji smajlíky nebo teploměr - když dám ruku až nad hlavu, bylo to nejvíc nejlepší, když ji položím na zem zase nejhorší. Je to rychlá forma reflexe, kterou zvládnou i malé děti a je pro mě rychle čitelná.
Sdílíme ve dvou, čtyřech a pak celá třída
Semafor, emotikony, rozhovor/diskuse, pětílístek, volné psaní, sněhová koule. Zdají se mi být vhodné a jsou převážně aktivní.
Společná debata. Pracovní listy
Vyprávění, vyjádření vlastního názoru, diskuse
Zaznamenáme do deníku

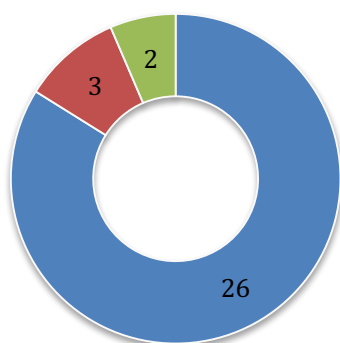
## 12. Odkud tyto metody znáte?



- Z pedagogických škol
- Od kolegů
- Z vlastní zkušenosti
- Nevím
- Vlastní nápady, instinkt
- Z odborné literatury

Běžné metody
Nevím. (3x)
Neznám.
Od kolegů, VŠ a ze své praxe.
Od kolegů.
Od kolegyň, vlastní nápady..
Praxe, kolegové, semináře...
Praxe, logika, běžný život
Vlastní instinkt
Z Damu :)
Z dramatického kroužku, z výuky na fakultě.
Z pedagogické fakulty, odborné literatury či od kolegů.
Z praxe
Z vlastního dětství a odborné literatury pro pedagogy.
Ze studia na Pedf Uk
Ze studia na UK.

13. Setkal/a jste se s metodami přípravy na divadelní zážitek a jeho reflexe během Vašeho pedagogického studia nebo v rámci nějakého semináře pro učitele? Pokud ano, v jaké formě?

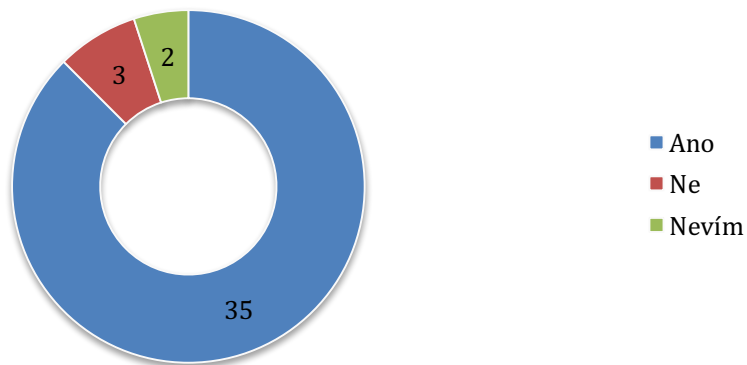


- Ne
- Nevzpomínám si
- Ano

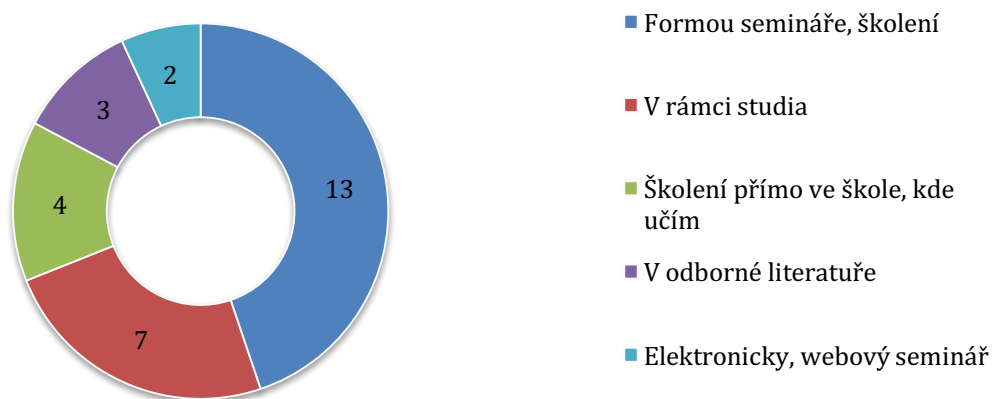


Ano
Konkrétně ne, ale jsem schopna aplikovat různé metody dle svého vlastního uvážení a nápadů.
Ne (18x)
Nevzpomínám si (3x)
Ve škole nám říkali, jak se dá s tématem divadelního představení pracovat ve více hodinách, třeba i v rámci týdne. Protože to ale není moje specializace, byl to opravdu jen nástřel a moc mi toho v hlavě nezůstalo.
Zatím ne. (6x)

14. Měl/a byste zájem poznat nové metody a techniky přípravy a reflexe divadelního zážitku, které by bylo možné využít ve výuce?



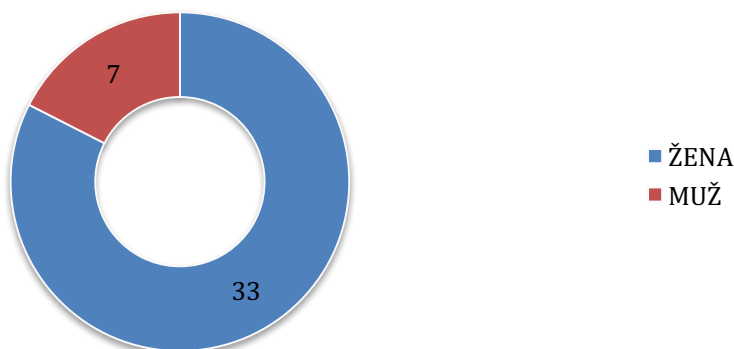
Za jakých podmínek? (kdy, kde, jaké,...)



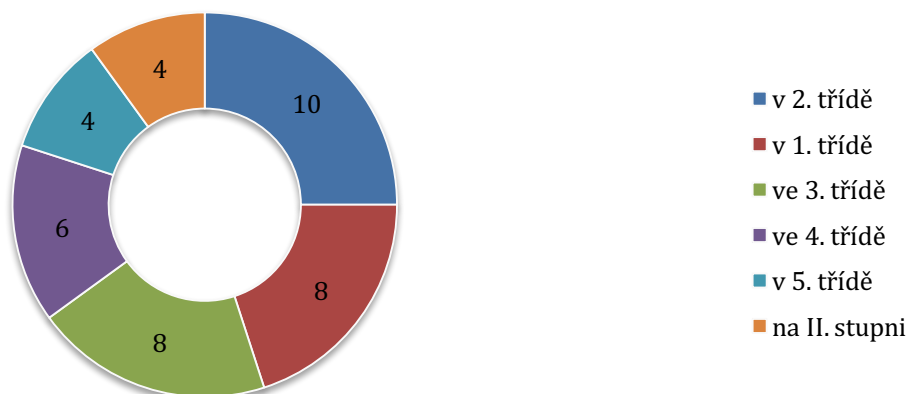
100%
Ano - specializace DV.
Ano (7x)
ANO, forma semináře s představením, okolí Prahy...
Ano, formou semináře v odpoledních hodinách
Ano, na PedF
Ano, na ZŠ, na čase nezáleží
Ano, např. nějaký seminář.

Ano, pakliže by to bylo v mých časových možnostech. Na druhou stranu jsem tvořivý typ člověka a takovéto věci si ráda vymyslím sama.
Ano, pokud by to nebylo moc komplikované.
Ano, seminář v rámci studia
Ano, školením přímo ve škole, kde učím.
Ano, zcela jistě.
Ano. Formou semináře v rámci volitelných předmětů.
Ano. Formou semináře, školení
Ano. Nejlépe webovým seminářem, v rámci DVPP, nebo v nějaké literatuře (např. v odborných ped. časopisech)
Ano. Ráda bych navštívila seminář a je mi jedno, kde a kde. Jaké jsou možnosti nevím, nezajímala jsem se o to.
Ano. Za podmínky, že nebudu učit ve spojené velmi početné třídě.
Asi ano. Forma školení.
Asi ano. Nevím.
Formou semináře nebo přímo aplikovat v mé třídě odborníkem
Ne
Nemám potřebu. Místo toho potřebuji více hodin českého jazyka.
Nevím.
Ráda, nejlépe v rámci studia či nějakého semináře.
Spíše ne
Určitě ano, na fakultě by se hodil podobný volitelný předmět (my z kombinovaného bychom ho určitě uvítali) nebo i formou semináře. Obsah by ale musel být smysluplný a vycházet z toho, že musíme zvládnout nějakou práci s dětmi a nepředpokládat, že se delší časový úsek mohou zabývat divadlem, ač třeba s propojením tématu, které zrovna probíráme (předpokládám, že nejspíše by to šlo v českém jazyce a prvouce).
Určitě klidně nějaké školení, kurz..
Určitě, nějaké publikace nebo seminář
Určitě, nejlépe elektronicky
Určitě. Ráda bych využila školení.
Určitě. Ráda se seznamuji s novými metodami a technikami, které obohatí moji pedagogickou činnost, ať už formou semináře, nebo z nějaké publikace.
V rámci školení pokud by to přineslo něco nového
Zájem bych určitě měla, nicméně stejně jako mnoho jiných učitelů a učitelek je problémem nedostatek času. Osobně by mi vyhovovalo (a asi by se i hodilo kolegů, co pracují dále od Prahy), by se konal spíše jeden celodenní víkendový seminář než pravidelné odpolení/večerní kurzy. Vhodné by bylo mít vše podpořeno elektronicky (tj. popis cvičení, her, články), ale hlavně využít zkušenosti mentorů v oblasti DV ale také sdílení s kolegy "na stejné úrovni".

15. Jste:



16. Jste třídním učitelem /třídní učitelkou :



17. Chcete mi na závěr něco vzkázat?

Budu ráda, za nabídku školení, kurzu ohledně přípravy žáků na divadelní představení.
Děkuji
Držím palce k úspěšnému zakončení studia :)
Hodně štěstí s bakalářkou:)
Hodně štěstí ve studiu :-)
Hodně štěstí!:) )
Hodně úspěchů. :)
Jsem asistent pedagoga ale i suplent, tudíž na otázku 16 nemohu pravdivě odpovědět.
Jsem třídní i pátého ročníku (nelze zaškrtnout).
Jsem malotřídní škola, mám ve třídě společně 2. a 3. ročník.
K 16. otázce: učím na malotřídní škole, kde jsou pouze 2 třídní učitelky (5. ročníků) - ředitelka školy a vytudovaná kolegyně. Označila jsem patnou odpověď, protože jinak bych dotazník neodeslala. Vzhledem k tomu, že divadlo řeší kolegyně, která se zabývá DV a já v současné době neučím (rodičovská dovolená), musím odpovědět NE, ale systém mi nepovolil odeslat dotazník bez vyplnění, takže jsem VŽDY označila NE a do textu napsala pomlčku. Zbytek odpovědí již jsou mé osobní stanoviska, která si myslím mohou také pomoci při sběru dat pro BP.
Ne
Pokud máte nějaké zajímavé metody, ráda využiji <a href="mailto:suranska.olga@seznam.cz">suranska.olga@seznam.cz</a>
Posílám pozdravy, ať se daří!
Přeji hodně štěstí.
Skvěle zpracovaný dotazník. Mnohem lepší a pohodlnější než papírová forma.
Téma bakalářské práce mě zaujalo, vyplňování dotazníku mě vedlo k přemýšlení o metodách reflexe, které používám.
Učitelka v MŠ, tato možnost tu není
Velmi dobře zpracovaný a poučný dotazník. Díky.

## Příloha č.3: SCÉNÁŘ DÍLNY - provedení na SPŠG v Karlových Varech

### Časový harmonogram:

#### Úterý:

8:00 - 8:45	úvod, seznámení, divadlo - výchova - děti
9:00 - 9:30	návštěva představení <i>Očarovaný strom</i>
9:45 - 12:00	divadlo - výchova - děti, specifika divadla pro děti
12:00 - 13:00	pauza na oběd
13:00 - 15:20	metody a význam přípravy na návštěvu divadla a divadelního představení
15:20 - 15:30	reflexe prvního dne dílny

#### Středa:

8:00 - 10:30	metody a význam reflexe divadelního zážitku
10:30 - 12:00	skupinová práce - přípravné a reflektivní aktivity
13:00 - 14:30	prezentace a reflexe skupinových výsledků
14:30 - 15:00	shrnutí
15:00 - 15:30	reflexe dílny

### Příprava a pomůcky:

1. karty DIX IT
2. lepící štítky, samolepící bločky, lepící žvýkačky
3. 3x průhledná fólie velikosti A3
4. fixy
5. 2x arch papíru
6. čisté papíry A4
7. vytištěné anotace
8. sešívka
9. kartičky na pexeso
10. míček

## BODOVÝ SCÉNÁŘ DÍLNY

### ÚTERÝ

#### 1. ÚVOD, SEZNÁMENÍ [8:00]

- I. ÚVODNÍ KRUH: KARTY „DIX IT“ /25MIN
- II. OČEKÁVÁNÍ – SMYSL DÍLNY /5MIN
- III. VIZUALIZACE: PRVNÍ VZPOMÍNKA NA NÁVŠTĚVU DIVADLA /10MIN
- IV. EXPERTNÍ SKUPINY: DISKUZE /10MIN

#### 2. NÁVŠTĚVA PŘEDSTAVENÍ [9:00]

#### 3. DIVADLO – VÝCHOVA – DĚTI [9:50]

- I. KRÁTKÁ REFLEXE V EXPERTNÍCH SKUPINÁCH /10MIN
- II. MAPY ZEMÍ: DIVADLO, VÝCHOVA, DĚTI /30MIN
- III. KONFERENCE: PREZENTACE MAP /20MIN
- IV. MAPA SVĚTA „DIVADLA PRO DĚTI“ /15MIN
- V. VÝZNAM DIVADLA PRO DĚTI: LÍSTEČKY /10MIN

#### 4. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI [11:15]

- I. ARGUMENTAČNÍ VLNA /15MIN
- II. JAK S DĚTI O DIVADLE MLUVIT: ROZEHRANÝ ŽIVÝ OBRAZ /20MIN

*(pauza na oběd)*

#### 5. PŘÍPRAVA NA DIVADELNÍ ZÁŽITEK [13:00]

- I. VÝBĚR PŘEDSTAVENÍ: MYŠLENKOVÁ MAPA /10MIN
- II. INFORMACE: ANOTACE /10MIN

- III. VÝZNAM PŘÍPRAVY: ALEJ NÁZORŮ /10MIN
- IV. ORGANIZACE, DIVADELNÍ ETIKA: SBOROVNA – PEXESO /25MIN
- V. DIVADELNÍ ZNAK, SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA: DISKUZE /25MIN

## 6. METODY PŘÍPRAVY NA DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ [14:30]

- I. BABKA CHŇAPKA /10MIN
- II. SKUPINOVÁ PRÁCE: MODIFIKACE AKTIVIT /40MIN

## 7. REFLEXE DNE: VÝLOHA /10MIN

# STŘEDA

## 8. METODY PŘÍPRAVY – POKRAČOVÁNÍ [8:00]

- I. WARM UP: VYMĚŇOVÁNÍ VĚCÍ /10MIN
- II. INDIÁNSKÉ PŘÍPRAVNÉ AKTIVITY – POKRAČOVÁNÍ /45MIN
- III. SHRNUTÍ METOD PŘÍPRAVY: DISKUZE /5MIN

## 9. METODY REFLEXE [9:00]

- I. ARGUMENTAČNÍ ŘADA /20MIN
- II. INTERVIEW /10MIN
- III. BINGO NÁPADŮ /15MIN
- IV. AKTIVIZACE PO PAUZE: MÍČKOVÁ HONIČKA /10MIN
- V. VYPRÁVĚNÍ PO VĚTÁCH 1-2-3 /10MIN
- VI. ZVUKOVÝ PLÁN /20MIN
- VII. PRÁCE VE DVOJICÍCH: PŘÍPRAVA REFLEKTIVNÍ AKTIVITY /95MIN

*(pauza na oběd)*

VIII. POKRAČOVÁNÍ PRÁCE VE DVOJICÍCH /120MIN

IX. SHRNUTÍ METOD REFLEXE: DISKUZE /10MIN

10. REFLEXE DÍLNY: [15:10]

I. KARTY „DIX IT“ /5MIN

II. DOPIS /10MIN

III. ZPĚTNÁ VAZBA Z MÉHO POHLEDU /5MIN

## Příloha č.4: SCÉNÁŘ DÍLNY - provedení v divadle Minor v Praze

### Časový harmonogram:

#### Pátek:

15:00 - 16:00	úvod, seznámení, divadlo - výchova - děti
16:30 - 17:00	specifika divadla pro děti
17:00 - 17:30	význam přípravy na návštěvu divadla a divadelního představení
17:30 - 18:00	pauza, pozorovací část
18:00 - 20:00	návštěva představení Sněhová královna
20:00 - 21:00	prohlídka zákulisím divadla, reflexe dne

#### Sobota:

9:00 - 11:00	metody metody a význam reflexe divadelního zážitku
10:30 - 12:00	skupinová práce - přípravné a reflektivní aktivity
13:00 - 14:30	prezentace a reflexe skupinových výsledků
14:30 - 15:00	shrnutí
15:00 - 15:30	reflexe dílny

### Příprava a pomůcky:

1. karty DIX IT
2. lepící štítky, samolepící bločky
3. 3x průhledná fólie velikosti A3
4. fixy, permanentní fixy, pastelky
5. lepící žvýkačky
6. 2x arch papíru
7. čisté papíry A4
8. vytištěné anotace, pracovní listy (**6x**)
9. sešívka
10. kartičky na pexeso
11. míček



## BODOVÝ SCÉNÁŘ DÍLNY

### PÁTEK

#### 1. ÚVOD, SEZNÁMENÍ [15:00]

- I. ÚVODNÍ KRUH: KARTY „DIX IT“ /15MIN
- II. OČEKÁVÁNÍ - SMYSL DÍLNY /5MIN
- III. VIZUALIZACE: 1. VZPOMÍNKA NA NÁVŠTĚVU DIVADLA /15MIN

#### 2. DIVADLO - VÝCHOVA - DĚTI [15:45]

- I. EXPERTNÍ SKUPINY: ÚVOD DO KONFERENCE /15MIN
- II. MAPY ZEMÍ: DIVADLO, VÝCHOVA, DĚTI /30MIN
- III. KONFERENCE: PREZENTACE MAP /10MIN
- IV. MAPA SVĚTA „DIVADLA PRO DĚTI“ /20MIN
- V. VÝZNAM DIVADLA PRO DĚTI: LÍSTEČKY /10MIN

#### 3. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI [17:20]

- I. ARGUMENTAČNÍ VLNA /10MIN
- II. POZOROVÁNÍ /20MIN

#### 4. NÁVŠTĚVA PŘEDSTAVENÍ [18:00 – 20:00]

- I. KRÁTKÁ REFLEXE V EXPERTNÍCH SKUPINÁCH /10MIN

#### 5. PROHLÍDKA ZÁKULISÍ [20:10]

#### 6. REFLEXE DNE: VÝLOHA [20:50]

## SOBOTA

### 7. SPECIFIKA DIVADLA PRO DĚTI - POKRAČOVÁNÍ [9:00]

- I. JAK S DĚTMI O DIVADLE MLUVIT: ROZEHRANÝ ŽIVÝ OBRAZ /10MIN

### 8. PŘÍPRAVA NA DIVADELNÍ ZÁŽITEK [9:10]

- I. VÝBĚR PŘEDSTAVENÍ: MYŠLENKOVÁ MAPA /5MIN
- II. INFORMACE: ČETBA ANOTACÍ /10MIN
- III. VYTVÁŘENÍ ANOTACÍ /15MIN
- IV. VÝZNAM PŘÍPRAVY: ALEJ NÁZORŮ /5MIN
- V. SBOROVNA A PEXESO /25MIN

### 9. DIVADELNÍ ZNAK, SLOŽKY DIVADELNÍHO DÍLA [10:10]

- I. VYMĚŇOVÁNÍ VĚCÍ /5MIN
- II. BABKA CHŇAPKA /5MIN
- III. POKLAD /15MIN
- IV. DIVADELNÍ ZNAK, SLOŽKY DIV. DÍLA: DISKUZE /30MIN
- V. PROCES VZNIKU DIVADELNÍ INSCENACE /10MIN

### 10. METODY PŘÍPRAVY NA DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ [11:15]

- I. INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE: MODIFIKACE AKTIVIT /30MIN
- II. SHRUTÍ METOD PŘÍPRAVY: DISKUZE /10MIN

*(pauza na oběd)*

### 11. METODY REFLEXE [13:00]

- I. AKTIVIZACE PO PAUZE: MÍČKOVÁ HONIČKA /10MIN

- II. ARGUMENTAČNÍ ŘADA /15MIN
- III. INTERVIEW /15MIN
- IV. BINGO NÁPADŮ /15MIN
- V. VYPRÁVĚNÍ PO VĚTÁCH 1-2-3 /15MIN
- VI. ZVUKOVÝ PLÁN /15MIN
- VII. DALŠÍ METODY ZE ZÁSOBNÍKU /20MIN
- VIII. DVOJICE: PŘÍPRAVA REFLEKTIVNÍCH AKTIVIT /60MIN
- IX. SHRNUTÍ METOD REFLEXE: DISKUZE /5MIN

## 12. REFLEXE DÍLNY: [16:00]

- I. KARTY „DIX IT“ /5MIN
- II. DOPIS /20MIN
- III. ZPĚTNÁ VAZBA Z MÉHO POHLEDU /10MIN

## ZÁSObNÍK METOD a AKTIVIT

---

### 1. WARM UP (ROZEHRŮVACÍ TEMATIZOVANÉ AKTIVITY):

#### I. HONIČKY

##### HRA NA BABU

Jeden hráč má „babu“, kterou má za úkol předat někomu jinému dotykem. (Varianty: např. dotyk jen na určené místo na těle; každý další chycený se stává další babou - baba se tedy nepředává, ale rozrůstá; místo dotyku si nová baba musí držet do dalšího předání apod.)

##### VE DVOJICÍCH

Dvojice. Jeden má babu - druhý před ní utíká. Po předání baby se role vymění.

(Varianty: ten, kdo chytá zároveň na honěného volá; honička probíhá zpomaleně; dotyk jen na určené místo na těle apod.)

##### NA VYŘČENÉ SLOVO

Dvě skupiny hráčů stojí v řadách proti sobě. Každá si určí jedno slovo, které prozradí lektorovi. Lektor vypráví vymyšlený příběh, do kterého vkládá slova obou skupin. Skupina, jejíž slovo zaznělo, se snaží chytit co nejvíc hráčů z druhé skupiny. Kdo je chycen, přechází na stranu protihráče.

(Varianty: příběh vypráví jeden z hráčů, který není součástí žádné skupiny; opačný postup - skupina, jejíž slovo zaznělo, utíká před chycením)

## DOMEČKOVÁ

Domečková honička - jeden je „baba“, druhý je honěný. Všichni ostatní hráči vytvoří spojením paží ve dvojici vždy jeden „domeček“, kterým se dá volně probíhat. Honěný hráč může domečky probíhat, „baba“ nikoliv. Cílem honěného je zachránit se - vběhnout do domečku a vyměnit se s jedním z dvojice, která domeček vytváří. Ten se pak stává babou a honí hráče, který byl babou do této chvíle.

## LŽIVÁ HONIČKA

Děti jsou rozmístěné v prostoru; lektor prochází a říká tvrzení pravdivá / lživá (např. kůň má 6 nohou,...). Po každém tvrzení se někoho dotkne - pokud zazněla lež; dotykem označený hráč se stává „babou“ a snaží se někoho chytit - ve chvíli, kdy se dotkne, všichni se zastaví („štronzo“) a lektor pokračuje dál.

## II. POKLAD

Jeden hráč stojí uprostřed místnosti a je „strážcem pokladu“, který leží u jeho nohou (např. papírové koule, míčky, boty apod.). Ostatní mají za úkol ukořistit co nejvíce částí pokladu. Koho se strážce dotkne - zmrzne - jakýkoliv jiný hráč jej vysvobodí tím, že jej za ruku odvede na předem domluvené místo. Pokud měl hráč ve chvíli zmrznutí v ruce poklad, už si jej nechá.

(Varianty: pokud má hráč při zamrznutí v ruce poklad, musí ho vrátit nazpět ke zbytku pokladu)

## III. LUK A ŠTÍT

Každý hráč si tajně zvolí mezi ostatními hráči jednoho, kdo bude jeho štítem, a jednoho jiného, kdo bude lukem. Úkolem hráčů je pohybovat se prostorem tak, aby vždy měli mezi sebou a svým zvoleným lukem štít. Ve

chvíli, kdy lektor tleskne, se všichni zastaví a kdo není před svým lukem chráněn štítem, je zasažen a padá k zemi.

#### IV. **BABKA CHŇAPKA**

Každý z hráčů položí na jednu stranu místnosti jeden předmět, který se bude snažit získat (botu, klíče, zápisník). Tyto předměty hlídá „babka chňapka, která se je snaží uchránit. Hráči stojí na druhé straně místnosti a mají za úkol přinést svůj předmět, aniž by se jich babka dotkla. Jsou-li chyceni, musí zůstat na místě a počkat na vysvobození dvěma dalšími hráči, kteří pro něj doběhnou a odnesou zpět. Ve chvíli, kdy je zachraňovaný nad zemí, babka chňapka nikoho z celé trojice (zachránci a zachraňovaný) nemůže zmrazit.

Hra končí ve chvíli, kdy mají všichni hráči své předměty (nebo ve chvíli, kdy již není nikdo, kdo by ostatní zachránil).

#### V. **RYCHLOOBÍHAČKA**

Každý hráč si tajně vybere jednoho z ostatních hráčů. Na tlesknutí lektora má každý za úkol pětkrát oběhnout toho, koho si zvolil a posadit se na zem. Hra končí ve chvíli, kdy všichni hráči sedí na zemi.

#### VI. **KRÁL NENÍ DOMA**

Skupina se stává poddanými krále a dvořany. Lektor říká: „*Král je doma*“. Na toto heslo všichni musí plnit své povinnosti a starat se o královo blaho - rozehrávají improvizaci, ve které jsou slušnými dvořany. Po chvíli lektor změni situaci vyslovením: „*Král není doma*“. Od této chvíle mohou všichni dle libosti dělat vše, co by si za přítomnosti krále nesměli dovolit. Lektor pravidelně obě hesla střídá.

(Varianty: místo *krále* je možné zvolit jakoukoliv jinou autoritu, dle potřeb příběhu a tématu)

## VII. EVOLUCE

Hráči si stříhají s ostatními (kámen - nůžky - papír). Kdo vyhrává, posouvá se v žebříčku úrovní o něco výše. Každý si může stříhat pouze s někým, kdo je na stejné úrovni.

Každá úroveň má své specifické pohyby nebo zvuky, které je dobré vymyslet s dětmi.

Kdo prohraje, propadá se zase o místo níže (z nejnižší úrovně nejde jít níže - zůstává se na ní). Úroveň evoluce může lektor zvolit libovolně, např.: vajíčko - kuře - slepice - opice - člověk.

(Varianta: batole - dítě - puberťák - dospělý atd.)

## 2. PŘÍPRAVA NA NÁVŠTĚVU:

### I. PEXESO DIVADELNÍ ETIKETY

Dvojice /trojice. Každá má za úkol nakreslit na dvě čtvercové kartičky dva stejné piktogramy jednoho bodu etikety (dvojici pexesa) a vymyslet k ní živý obraz, který ukazuje, jak to vypadá v divadle při nedodržování tohoto bodu.

### II. ŽIVÉ OBRAZY

Nehybné sousoší všech hráčů v zadané situaci, atmosféře, prostředí. Jednotliví hráči mohou do obrazu vstupovat postupně, jeden po druhém, nebo během určitého časového limitu může vzniknout jeden obraz ze všech hráčů najednou.

### III. NARATIVNÍ PANTOMIMA

„Vyprávěná pantomima“. Lektor vypráví příběh, žáci jej zároveň s ním hrají beze slov.

#### IV. ZVUKOVÝ PLÁN

Hráči vytváří zvuk k zadanému prostředí. Lektor může například zvolit *vlakové nádraží*. Hráči se snaží zvukově vystihnout atmosféru a celé prostředí.

(Varianta: skupiny hráčů vzájemně nevědí, co mají za zadání - mohou pak hádat)

### 3. EVOKACE – NALADĚNÍ NA TÉMA, PŘÍBĚH:

#### I. ASOCIACE

Každý z hráčů řekne svou asociaci na lektorovo zadané slovo / téma.

#### II. MYŠLENKOVÉ MAPY

Hráči na arch papíru zapisují všechny pojmy, které je napadají k zadanému tématu. Následně spojují pojmy, které jsou na stejné úrovni a postupně graficky zachycují vztahy a vazby mezi všemi slovy, uvedenými na archu.

#### III. MAPY SVĚTŮ

Skupina má za úkol graficky znázornit „svět“ nějakého oboru / tématu. Snaží se zachytit vše, co o daném tématu vědí.

#### IV. NARATIVNÍ PANTOMIMA

„Vyprávěná pantomima“. Lektor vypráví příběh, žáci jej zároveň s ním hrají beze slov.

#### V. ETUDY

Krátké rozehrané tvary („scénky“), ve kterých hráči vstupují do rolí a jednají v nich. Etuda je ohraničena začátkem a koncem. Zpravidla je vytvářena na zadané téma.



## VI. PŘEVEDENÍ PRÓZY DO DIALOGU

Známe-li předlohu, jež byla tvůrci zdramatizována, můžeme ji nabídnout dětem před představením s tím, aby zkusily převést část prózy do dramatického dialogu a ten potom zahrát. (Marušák, 2004)

## VII. RWCT METODY

### BRAINSTORMING

Zapisování všech pojmů, které nám asociuje zadané téma.

### VOLNÉ PSANÍ

Metoda, při které po několik minut celými větami zapisujeme, co nás napadá k určitému tématu. Cílem je zapsat co nejvíce myšlenek, názorů, zkušeností apod., aniž by tužka opustila papír. K tomu, co jsme již napsali, se nevracíme, ani nic neopravujeme. Pokud nevíme co psát, zapisujeme tento tok myšlenek - např.: „Teď už nevím, co psát, nic mě nenapadá... atd.)

## 4. REFLEXE:

### I. VERBÁLNÍ REFLEXE

Diskuze / řízený rozhovor.

### II. HUDEBNÍ / ZVUKOVÁ REFLEXE

Převyprávění děje pomocí zvuků / hudebních nástrojů.

### III. PĚT OKÉNEK

Výtvarné zachycení příběhu do pěti okének. Cílem je vybrat 5 zásadních (klíčových) okamžiků představení.

### IV. PLAKÁT K PŘEDSTAVENÍ

Kreslení / malování plakátu k představení, který vystihuje jeho atmosféru.

## V. ŽIVÉ OBRAZY

Nehybná sousoší lidských těl, která společně vytvářejí obraz.

## VI. PANTOMIMA

Hra beze slov.

## VII. SOCHY A SOCHAŘI POSTAV

Hráči jsou ve dvojicích. Jeden je sochařem, druhý jeho hlínou. Sochař má za úkol z hlíny vytvořit sochu jedné z postav příběhu, kterou děti v divadle viděly. Když jsou všechny sochy hotové, ostatní sochaři procházejí celou pomyslnou galerií a hádají, která socha představuje jakou postavu.

## VIII. VYPRÁVĚNÍ Z POHLEDU POSTAVY

Hráči jsou rozděleni do několika skupin. Každá skupina má za úkol napsat příběh divadelního představení z pohledu jedné z postav. Následně ze svého středu vyberou jednoho, který se stane postavou a ostatním svůj příběh převypráví.

## IX. EXPERTNÍ SKUPINY

Žáci nahlízejí na určitý problém pohledem expertů.

## X. INTERVIEW

Dvojice hráčů se vzájemně zpovídají na dané téma vždy 3 a 3 min.

## XI. RWCT METODY

### PÁROVÁ REFLEXE (založeno na metodě Párové čtení)

Dvojice žáků se společně snaží převyprávět příběh představení. Jeden je vypravěč, druhý doplňovač. Doplnovač dobře poslouchá a pokud se mu zdá, že vypravěč něco přeskočil, nebo neřekl jasně, doplní ho.

## PĚTILÍSTEK

Žák se snaží pomocí pěti řádků (pětilístek) shrnout, co se v představení dozvěděl. Každý řádek má jasně dané zadání:

- 1.: jedno slovo - téma, námět /*název inscenace* (Kdo? /Co?)
- 2.: dvě slova - popisují námět /*jaké bylo představení* (Jaký je? /Jaké bylo?)
- 3.: tři slova - vyjadřují dějovou složku námětu (Co dělá? /Co se stalo?)
- 4.: čtyři slova - vztahují se k námětu (Věta o čtyřech slovech.)
- 5.: synonymum, rekapitulující podstatu

## POSLEDNÍ SLOVO PATŘÍ MNĚ

Jeden žák vybere (ze svého pohledu) nejzajímavější situaci z představení a řekne ji ostatním. Snaží se jen fakticky popsat danou situaci. Ostatní následně odhadují, proč si jejich spolužák vybral právě tuto situaci, a snaží se jít co nejpravděpodobnější důvod. Každý, kdo mluví, směřuje svůj příspěvek na žáka, o jehož situaci se mluví. Žák ale na jednotlivé příspěvky nereaguje, jen je pozorně poslouchá. Na závěr žák vysvětlí ostatním, proč si situaci vybral a může k ní přidat jakýkoliv komentář.

Jeho komentář je posledním příspěvkem diskuze, nikdo další už jej nemůže komentovat.

## XII. ALEJ

„Ulička“. Hráči jsou rozděleni na dvě skupiny, ve kterých se postaví v řadě proti sobě. Mezi nimi je mezera, kterou se dá volně procházet. Obvykle jedna postava prochází a má zadáno, co se během cesty od ostatních dozvídá. Postavy v řadách mohou dávat procházejícímu rady, varování, nápady apod. Procházející na ně může / nemusí reagovat.

## XIII. STRUKTUROVANÝ DRAMATICKÝ CELEK

## Příloha č.6: FOTODOKUMENTACE PROJEKTU

### 1. REALIZACE – KARLOVY VARY

#### 1.1 Expertní skupiny



#### 1.2 Metody přípravy



### 1.3 Složky divadelního díla



### 1.4 Skupinová práce – přípravné aktivity





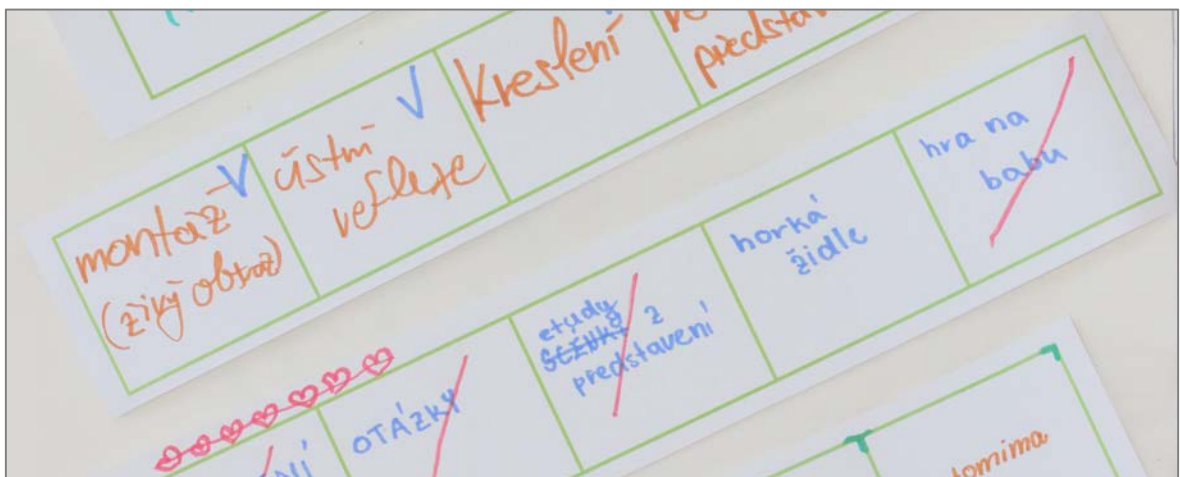
## 1.5 Prostor s vyvěšenými materiály



## 1.6 Pexeso „divadelní etikety“



## 1.7 „BINGO“ nápadů



## 1.8 Mapy zemí a mapa „světa divadla pro děti“



## 1.9 Reflexe prvního dne dílny („Výloha“)





## 2. REALIZACE – PRAHA

### 2.1 Expertní skupiny



### 2.2 Metody reflexe („Vyprávění po větvích 1-2-3“)





### 2.3 Složky divadelního díla



### 2.4 Skupinová práce („Reklama“)



## 2.5 Prostor s vyvěšenými materiály





## 2.6 Pexeso divadelní etikety



## 2.7 Mapy zemí a mapa „světa divadla pro děti“

